ȚARA DE DINCOLO DE NEGURĂ
(Povestiri de vânătoare)

Mihail Sadoveanu

Despre această Țară şi despre vânat şi pescuit
prefața autorului din 1 octombrie 1936
Mirajul
I. Maică-mea era mare farmazoană * II. Ucenicie, într-o breaslă veche * III. Poveştile de vânătoare sunt de la Dumnezeu * IV. Vânători de lupi, în veacuri vechi * V. April - o clipă * VI. Tovarăşul meu Voişel e vrednic vânător, ca mulți alții * VII. Sitarii, când prietinii mei se ceartă * VIII. Ploaie, în păduri depărtate * IX. Lupii de la Cucoara, urmează un război neistovit * X. Pasaj de rațe, sara * XI. Gâşte sălbatice - adică numere incomensurabile * XII. Oameni din bălți, lângă Ostrovul lui Caliniuc * XIII. Când a căzut Moş Calistru, pe Deleleu * XIV. Caprele lui Sfântu-Antonie * XV. Vânt dinspre Căliman * XVI. În singurătățile Rarăului a cântat cucoşul sălbatic * XVII. Kiki dă examen în fața onoratei comisii * XVIII. Tom a fost odată tânăr, ca şi Kiki

Acum câțiva ani, d-l Bădăuță a tipărit o foarte frumoasă carte. Puțini au văzut cuprinsul ei; e o carte de ilustrații fotografice. Puțini cunosc materialul de inspirație al acestei cărți, pentru că românul, fiind din naştere esențial şi integral patriot, n-are nevoie să-şi cunoască țara. Patriotismul verbal se poate lipsi de faptă, chiar atunci când ea ne leagă de trecut şi de Dumnezeu; iar albumul d-lui Bădăuță e o asemenea faptă.

În această carte vorbesc priveliştile şi oamenii acestui pământ. Munții în care au împietrit parcă îndrăzneli de gândire singuratice; pâclele care acopăr liniştile văilor; apele care zvonesc cântarea vieții etern înoite; codrii care suie râpile şi coboară văgăunile, deschizând luminii poieni şi grămădind întuneric în sihle nestrăbătute; satele înşirate pe coline, cu bisericile poetice; Dunărea şi Marea; oameni în costume pitoreşti râzând clipei care trece: cartea aceasta e un tribut de pietate Celui care eliberează necontenit minunile, de la mărgăritarul din scoica oceanului până la zâmbetul delicat al unei fecioare din munții Bucovinei.

Psalmistul cel din veacuri a spus frumos cu vorba ceea ce dl Bădăuță exprimă cu imagini fotografice:

"Doamne, Dumnezeul meu, zic chipurile şi priveliştile aceste, ca şi David regele-poet; mare şi minunat eşti tu: cu slavă şi cu strălucire împodobit!

Te îmbraci în lumină ca-ntr-o haină; întinzi cerul ca un cort.

Tu din ape îți faci lăcaşurile cele de sus; nourii sunt căruța ta şi te porți pe aripile vânturilor.

Tu faci vânturile, trimeşii tăi şi flacările focului sunt slugile tale.

Cât de minunate-s lucrurile tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut şi e plin pământul de făptura ta!

Toate de la tine aşteaptă să le dai hrană la vreme:

De le-o dai ele-o primesc; de le iei duhul, mor şi în țărână se prefac.

De priveşti pământul, el tremură; de te-atingi de munți, ei fumegă.

Când trimeți tu, însă, duhul tău, toate iarăşi se zidesc şi se înoieşte fața pământului!'

Răsfoiți aceste planşe, ca să vedeți câte frumuseți cuprinde pământul românesc. Să nu aveți, însă, nici o clipă de mândrie, căci toate sunt ale Celui ce clădeşte, preface şi înoieşte. Omul zgârie îndeobşte fața pământului şi o pătează. Cele etern-frumoase sunt numai ale lui Dumnezeu.

Uitați versurile proaste pe care le-ați învățat cândva în şcolile primare:

Țara mea are câmpii mănoase,
Dealuri înalte cu mândre flori...

Uitați paginile de antologie ieftină, discursurile de lirism şi prezumție, căci nouă nu ni se datoreşte nimic din ce-i frumos pe acest pământ românesc. Nu ni se datoreşte nici măcar păstrarea a tot cei primitiv, căci, unde s-a putut, sondele au spart scoarța pământului, fierăstraiele au ucis pădurile. Unde au spart, n-au adus nici o compensație; unde au ucis, n-au ațâțat din nou viața; au rămas munți dezgoliți şi dealuri care se risipesc în văi. Minunea priveliştilor primitive s-a păstrat în afară de voința şi tendința oamenilor trecători. Aceşti oameni trecători niciodată n-au cunoscuto; au prefereat ținuturile şi priveliştile la modă din alte țări, unde au risipit averile agonisite de alții. Către minunile acestea primitive nu sunt drumuri; în preajma lor nu se află locuri de popas, omul trecător n-a cheltuit pentru ele nici dragoste, nici inteligență.

Aşa încât, iubiți prietini şi frați, să nu cădeți în păcatul mândriei. Numai după ce vom fi adaos ceva al nostru la frumuseța lor, după ce le vom recunoaşte şi le vom împresura cu iubire, după ce pionierii vor tăia şi vor aşterne drumuri, după ce oameni de treabă vor deschide hanuri romantice şi prietineşti drumeților, după ce, lăsând în raft cartea, vom merge cu piciorul cercetând toate ca într-o călătorie de ispăşire, după ce ne vom simți intrând în noi dragostea acestui pământ ca un suflet al strămoşilor, numai atunci vom avea dreptul să ridicăm ochii şi să mulțămim cu umilință Celui pe care-l invoca regele psalmist de demult.

Răsfoiți aceste planşe numai în tihna chiliei voastre; după aceea nu lăsați să treacă zadarnic anii voştri. Dacă nu sunteți vânători şi pescari, puneți mâna pe toiag şi colindați moştenirea aceasta fără păreche. Nicăieri în lume nu sunt locuri mai frumoase.

N-am spus că avem cele mai alese frumuseți din lume, ci că şi aici sunt privelişti tot aşa de frumoase ca cele mai lăudate de aiurea. Cel care vede Delta înțelege singurătățile Africii. Cel care suie în Călimani ori pe Retezat, ori pe Ceahlău a trecut în zona fără de prihană a altei lumi.

Cei care sunteți vânători ori pescari n-aveți nevoie de îndemnul meu ca să ieşiți în mijlocul naturii. După ani de rătăciri şi practică, văd că încă îmi mai rămân totuşi destule, necunoscute, şi vă îndemn pe cei de la câmpie să vă suiți la munte, să ascultați cerbul la începutul toamnei, iar pe tovarăşii vânători din munte îi sfătuiesc să încerce farmecul unei zile cu luntrea în singurătățile prutețurilor ori dunărițelor.

Fără îndoială că vânatul şi pescuitul sunt cele mai vechi sporturi, cu observația că s-au născut sub presiunea necesității şi nau devenit divertisment decât cu timpul. Pescuitul primitivilor era agerime; vânatul - forță şi rezistență.

Omul de azi nu mai întrebuinţează aceste însuşiri ca săşi agonisească hrana. Cu peşte de undiţă şi cu mămăligă de râşniţă nu te îngraşi, cum foarte potrivit observă dictonul popular. Pământul şi animalele domestice răspund îndestulător nevoilor lui de harnă; munca se cheltuieşte în alte direcţii, în domenii diverse cu meşteşuguri nouă; vânatul şi pescuitul au rămas o patimă, cum spun ţăranii noştri.

Cât de departe, din trecut, vin pornirile care dorm în noi şi se deşteaptă în anume împrejurări cu nebănuită putere, poate oricine să mărturisească aducându-şi aminte de primele impulsii vânătoreşti. Copilul doreşte să întovărăşească în expediţie pe tatăl lui ori pe fratele mai mare; pe urmă devine neliniştit în dorinţa nebiruită de a poseda o armă; după aceea, cătră şaisprezece ani, porneşte acele expediţii fără sfârşit din zori şi până în noapte pe coclauri şi în preajma apelor.

În această strădanie nu-i decât plăcere pură. E o cheltuială enormă de energie, din care lipsesc cruzimea şi foamea ancestrală. În visurile acestei epoci a vieţii mele, eram copleşit de un fel de febră, în care îmi apăreau în cantităţi impresionante vânaturile pământului paradisiac din preistorie. Din somnul puţin şi agitat astfel, mă trezeam ades, ca să ascult dacă nu s-a stârnit o vreme rea afară; ieşeam uneori ca să privesc stelele nopţii; îmi făceam socoteala dacă am suficiente muniţii pentru ziua unică - izolată - devenită scop suprem al existenţei.

Începutul acestei pasiuni are totdeauna ceva dramatic. Îmi aduc aminte că aveam mai puţin de cincisprezece ani când am ieşit, întro primăvară, cu puşca, spre revărsările de apă ale Siretului, la Paşcani.

Ucenicia acelor zile a avut toate greutăţile lipsei de experienţă a unui prunc. Totuşi, nimic nu m-a oprit, nici bălţile cu apă de dezgheţ, nici nomolurile, nici jocul cârdurilor de sălbăticiuni de la o baltă la alta, de la o luncă de ici, la alta cine ştie unde; nici răceala apei dintr-un sireţel, în care am intrat înot ca să scot prima raţă împuşcată; nici zilele de ploaie, nici înserările cu ceaţă, nici truda înfricoşată, nici foamea; - nimic. Ochii trebuiau să vadă, nervii să tremure: erau ochii şi nervii strămoşului vânător. Şi n-aveam vreme nici pentru guturai, nici pentru pneumonie; nici măcar nu miam pregătit un reumatism, căci n-am cunoscut mai apoi nicicând asemenea morb. Atât e de adevărat că omul poate fi el însuşi o putere elementară.

Mă grăbesc să adaog că copiii mei i-am ferit de asemenea experienţe.

În anii care au urmat, petreceam vacanţele pe malul Moldovei, într-un sat al neamurilor mele de pe mama. Colindam prundurile, gârlele şi luncile Moldovei, urmărind fără încetare acea umbră a visurilor după care alergăm întreaga noastră viaţă: atunci era o pasiune, mai târziu a fost alta, iar mai târziu o altă formă a înşelărilor. În vara aceasta din urmă, am fost tot aşa de ahotnic, ucenic-păstrăvar cu undiţa în valea Sebeşului, călăuzit de un prietin meşter, inginerul Ianoşi. Mai am de învăţat de la Ieronim Stoichiţă meşteşugul cerbilor. Aşa înoindu-mă necontenit în elementele primare, voi ajunge până la asfinţitul meu. De atunci, de la malul Moldovei şi al Siretului, fiinţa mea întreagă se armoniza cu cerul, cu apele, cu toate peisagiile. Învăţătura mea era că lăsam să pătrundă în mine taina tuturor acestor lucruri nouă. Poposeam la un izvor, mă odihneam pe o brazdă de fân, intra în mine puterea vieţii nemuritoare; eram fericit şi inconştient ca însăşi creaţia.

Vânatul e sport numai în această ipostază.

Este o epocă a tinereţii când asemenea derivativ e absolut necesar. Adolescentul care stă pe gânduri şi caută singurătate, care e neliniştit şi învins de melancolie, să ştiţi că clocește în el o primejdioasă otravă. Nu-i alt medicament mai bun decât truda plăcută a umbletului, lumina nemărginită, aerul curat, somnul adânc, frate cu tihna stâncii.

Sunt şi alte înfăţişări ale vânătoarei. Partidele cu tovarăşi mulţi, la pădure, după ce a căzut frunza codrului şi s-a aşezat cel dintâi omăt de noiemvrie, sunt cele mai agreabile expediţii de petrecere, în care oamenii maturi îmbrăcaţi bine, transportându-se comod, având pregătite sălaşuri şi ospeţe, aşteaptă vânatul în ţiitori, pe când hăitaşii îl stârnesc cu larmă de chiote din singurătăţi. Asemenea fel de a vâna nu cere multă trudă.

Numai când expediția se face în munte la cerbi şi la cucoşi sălbatici, plimbarea cere picior vânjos şi respirație bună. Trebuie să vă mărturisesc la ureche că şi aici mijloacele moderne înlesnesc oamenilor să se pâcâlească ei singuri: automobile, cai, valeți şi toate celelalte; bănuiesc că s-a găsit pentru "domni mari' şi mijlocul să li se abată vânatul la țava puştii.

Nu; dacă nu simți pe fruntea aburită vântul înălțimii, dacă nuți trece prin toate încheieturile acea trudă, plăcută, soră cu frământările prăpăstiilor, şi dacă nu adormi în descântecul pământului, - eliberarea ta din monotonia vieții nu-i decât o minciună. A duce sus, către stele, viața mică de toate zilele, e o profanare.

Cele mai agreabile plimbări vânătoreşti în aer liber sunt toamna, la iepuri.

Ogoarele şi miriştile au o tonalitate aurie; dealurile şi văile ondulează şi se înclină grațios; în fundul peisagiilor se zăreşte un iaz ori un sat; pe o costişă înegresc tufişuri bătute de brumă. Ai pornit în strălucirea soarelui de dimineață, căutând răzor cu răzor, străbătând porumburi neculese, alăturându-te cu luare-aminte de arături. Îți ții cânele aproape; stai cu atenția încordată; în ochi ți se răsfrâng toate detaliile terenului şi toate mişcările vietăților mărunte; când, deodată, ca şi cum l-ar făta pământul, sare pe neaşteptate iepurele.

Te-ai oprit, dar numai o clipă. Simți truda în picioare şi în brațe; dar treci înainte şi vei umbla încă multe ceasuri, c-un fel de beție a sănătății în toată ființa. Ai trecut dealuri şi văi, te-ai strecurat pe sub costişe, ai străbătut un rediu; ai ieşit pe o culme străină; observi că soarele se înclină spre asfințit şi cerul îşi schimbă coloarea. Te îndrepți din şale, respiri adânc, cuprinzi cu ochii întinderile, judeci şi cumpăneşti unde poate fi locul de adunare cu tovarăşii. Trebuie să te întorci iar peste dealuri şi peste văi. Ai puncte de reper un arbore singuratic, lucirea unei bălți, unghiul unui deal. Ai încă destulă putere să străbați o distanță bună, îndărăt. Ai umblat opt ceasuri; ai străbătut douăzeci şi ceva de kilometri; te-ai mulțămit la amiază, cu o gustare frugală, nu te simți flămând; nu te simți prea obosit; eşti în starea aceea specială de euforie, pe care nimic nu ți-o poate da în celelalte împrejurări ale vieții.

Plăcut e şi cu luntrea la sălbăticiunile de baltă. Plăcut e la stuf, cu copoii, urmărind lupi şi vulpi. Plăcut e la sitari, primăvara, când crapă mugurul pădurii.

Ah! viața aceasta e frumoasă şi prea scurtă. N-am aflat încă toate tainele munților. Şi abia acum mi-am alcătuit scule iscusite pentru păstrăv şi lipan, ca să încep o carieră în care străluceşte prietinul meu Ion Al. Brătescu-Voineşti.

Foamne, binecuvântează cu zâmbet isprăvile mele trecute şi îngăduie să ajung a povesti prietinilor mei pe cele viitoare!

1 octomvrie 1936

Mirajul

Cum, prietine? Nu-ți mai aduci aminte de moş Procor? Şi de alte umbre ciudate, care au trecut prin viața noastră, după ce am intrat în bălțile Dunării, în Țara de dincolo de negură? Nu se poate să fi uitat minunile acelei călătorii în Deltă!

Am rătăcit amândoi multe zile, prin cotloanele necunoscute ale stuhului ş-ale fluviului.

Eram în tovărăşia unui prietin distins, care acuma nu mai este, subt ocrotirea lui şi-ntr-un vaporaş harnic şi curat. Cum am ieşit în lungul Dunării, printre luncile cele mari de sălcii, care se închinau lin la suflarea vântului, am înțeles că intrăm în altă viață, ori într-un basm. Dincolo de lunci erau gârlele afunde şi nenumărate, cu închisorile peştelui; cherhanalele de ciamur, otacurile primitive ale pescarilor; ostroavele şi plăviile.

În plaurul plutitor, adică în pământul nou alcătuit din aluviuni, stuhuri, plante şi tot ce adună şi preface moartea , - o viață nouă şi înfrigurată fremăta. Plante necunoscute scânteiau în soare. Lejnicioare albastre se cățărau spre pămătufurile stuhului. Liane felurite se amestecau alcătuind draperii. Într-o luncă de tamarix, înflorită ca cerul, cântau într-un amurg privighetorile. În adâncul umbrei, în dosul acestui strălucit decor, miile de paseri şi de animale trăiau o viață neînfrânată. Şi subt ele, în apa fierbinte mâlul cald, altă viață a gângăniilor fără număr, fără sfârşit, multiplă şi fabuloasă, izvorâtă din veşnicie. Pajura țipa sus în cer, unde curge râul cel mare al vânturilor. Mai aproape de noi pluteau şi vâsleau lebedele şi cormoranii. Lopătari albi se înşirau pe deasupra trestiilor. Din scorburi bătrâne de sălcii tresăreau egrete grațioase - ca nişte bucăți de zăpadă înaripată. Şi rațele, şi gâştele, şi bâtlanii, şi cocorii, şi becațele şi pescăruşii de felurite neamuri... Şi oamenii bizari cu care aveam raporturi, din alt neam şi altă zodie, ne vorbeau nu numai de felurimile de peşti ale gârlelor şi bălților, ci şi de animale ale plăviilor: lup şi mistreț, vidră şi nurcă. Iar urechile noastre ascultau povestiri şi mai ciudate decât aceea a lui Caliniuc, pe care lau mâncat lupii, - întâmplare de altminteri mai adevărată decât toate adevărurile. Poposind subt revărsarea argintie a unei sălcii, stând amândoi cap la cap, am văzut gângănii înotătoare îmbrăcate în crustă cafenie tivită cu roş, alungându-se într-o rază de soare printre alte gângănii, puzderii de nenumărate forme. Ş-am auzit şi broaştele care au cântat oamenilor din locuințile lacustre. Şi trecând pe lângă un ostrov, am văzut o livadă de gutăi, în care atârnau fructe mari de aur ca-n poveste. Debarcând în loc singuratic, departe de oamenii lumii noastre, am dat peste acel moş Procor, pe care se pare că lai uitat.

Trăia într-o căsuță de ciamur, tristă ca şi bătrâneța lui şi zbârlită ca şi el. Ai intrat în vorbă cu el şi ți-a grăit de nişte întâmplări, care păreau neverosimile pentru că se petrecuseră în altă lume. Acolo, în afundurile Deltei, n-a ajuns încă mâna stăpânirii şi oamenii stau față în față cu natura şi cu Dumnezeu.

- Domnilor, ne spunea acel moş Procor, în tinerețele mele am avut eu o întâmplare năprasnică, de care îmi aduc aminte acuma la bătrânețǎ. Am să v-o povestesc şi dumneavoastră, ca să aflați carei cel mai bun leac în asemenea împrejurare, pentru trupul şi pentru durerea omului. Am avut, cum vă spun, în acea vreme, o pricină cu nişte pescari, pentru o muiere cu care mă aveam eu bine.

Mă duceam către ea cu luntrea într-un colț de luncă şi mă socoteam fericit pentru că eram tânăr şi nebun. M-a simțit omul care avea stăpânire asupra ei, şi şi-a luat tovarăşi alți pescari; şi mau împresurat între stuhuri şi sălcii, între cer şi apă. După ce mau pălit cu vâslele în cap, m-au doborât la mal şi m-au zdrobit cât au poftit. Nu m-au prăvălit în apă: acolo m-ar fi mâncat gângănile şi peştii. Ci m-au lepădat la ostrovul meu, ca să mor ştiut de alții şi să fiu îngropat creştineşte. Aşa am fost, domnilor, de bătut şi de zdrobit - încât nu mai aveam ştiință despre nimic. Ş-atuncea maica mea, care cunoştea multe şi văzuse şi altele, m-a oblojit întâi cu spirt şi cu pâne. După aceea a pus pe frații mei să junghie doi berbeci, şi m-au cusut aşa cum eram, numai o rană, în pieile acelea crude şi sângerate. Vă spun şi dumneavoastră doftoria asta - ca s-o folosiți la nevoie. Eu eram să mor şi m-am făcut sănătos.

Noi i-am mulțămit pentru sfat; şi nu eram mirați atât de leacul acela, cât de lipsa din povestirea moşneagului nostru a acelor vorbe care puteau să amintească societatea, legea şi puterea lumească. Omul, în acele meleaguri, trăieşte pe socoteala lui, ca şi mistrețul, ca şi lupul. Şi totuşi nu trăieşte mai rău decât noi, cei de dincoace.

Oamenii din bălți n-au şcoli, ştiu însă că s-au născocit în alte părți de lume slove şi

cărți. În cărți şi-n condici se scriu biruri şi răutăți, de care ei, slavă lui Dumnezeu, până la venirea noastră, erau feriți. Oamenii din bălți au câteva bisericuțe, pe grinduri, - despre Dumnezeu ştiu totuşi puțin. Cunosc însă puterea vântului ş-a valului. Cerul fără margini, stuful fără fund, umbra amurgurilor, glasurile nopții, sunt puteri străvechi subt care se pleacă. Ochii lor primitivi şi copilăreşti samănă cu ai peştilor, cu ai paserilor şi fiarelor, samănă cu apa, şi-n ei se străvede vechimea speciei. Moş Procor ne privea din veacurile cele vechi.

Ca şi alți oameni ai Deltei, bătrânul ştia să pregătească o ciorbă pescărească, pe care sunt sigur că n-ai uitat-o. Într-o oală mare, cu borş acru ori cu cvas, fierb mai mulți crapi de câte trei ori patru ocă. După ce-au fiert bine, bucătarul păstrează zama şi zvârle carnea. Şi zama o pune din nou la fiert cu puține zarzavaturi şi cu mult nisetru ori păstrugă. Când ne-am mirat de asemenea risipă, ochii aceia, transparenți ca apa, ne-au privit cu nedumerire.

- Apoi aicea, domnilor, dacă nu-i mâncăm noi pe peşti, ajung să ne mănânce ei pe noi...

La închisori şi la lese şi-n jurul cherhanalelor, am văzut foind în baltă atâta peşte , încât într-adevăr am avut spaima şi senzația unei invazii.

Îți aduci aminte când am debarcat în insula Letea? Printre lunci, printre dune şi printre ochiuri răzlețe şi limpezi de apă, am rătăcit o parte din zi ca nişte Robinsoni ai timpurilor nouă. Am văzut la Letea o cioară de o specie necunoscută în ținuturile noastre. Ne privea cu mirare şi cârâia ciudat, zburând pe deasupra singurătății, ca să ducă undeva veste despre sosirea unor pământeni. Am întâlnit însă şi paseri şi animale rătăcite de pe la noi. Dumbrăvenci zburau pe deasupra pâlcurilor de sălcii, hulubi sălbatici huruiau în plopi. La o cotitură am zărit un iepure mai mult de coloarea năsipului decât roşcat. Şi am văzut şi vulpea, furişindu-şi blana de flacără, tăind o cărare şi mistuindu-se în desiş de lozii. Te-ai luat îndată după dânsa cu hărnicie, cercetându-i urmele ca un adevărat fiu al pustiei. Ne aflam în nişte locuri unde, nu cu mult înaintea noastră, alt explorator întâlnise un vânător care disprețuia progresele veacurilor şi navea drept armă decât un ciomag lustruit. Cu ciomagu-n dreapta şi cu traista la şoldul stâng, urmărea vulpile şi iepurii care lăsau urme amestecate pe dunele moi şi fine ale insulei.

Şi dumneta vrai să spui că nu-ți mai aduci aminte de moş Procor?

Adă-ți aminte şi chiamă din pâclă între noi atâtea chipuri pe care le-am întâlnit altădată, în altă lume. Între ele şi noi s-a pus perspectiva timpului, - şi ceața depărtării le dă o uşoară linie artistică, ce nu poate dăuna realității.

Umblând pe insula aceea dintre apele Dunării, am văzut născând din cer un şirag lung de lopătari. Paserile acelea străine, venind din cine ştie ce limanuri, au plutit ş-au coborât lâng-un ochi limpede, într-o margine de dumbravă. Ne-am îndreptat către ele, - şi le-am privit siluetele fine, în lumina puternică a primăverii. Apoi, ridicând ochii, deodată am văzut în fund, către asfințit, peisagiul schimbat. O mare lină apăruse în depărtări - şi la țărmul ei un şirag de arbori de țară tropicală, cu trunchiuri nalte şi vârvuri tufoase şi revărsate. Ne-am îndreptat într-acolo cu uimire şi plăcere, până ceam înțeles că farmecul acela e al unei iluzii. Şi am rămas departe privind mult timp acea apă a morților, înşelătoare, care totuşi nu era decât o răsfrângere a realităților.

I. Maică-mea era mare farmazoană

E vorba de o vreme destul de depărtată, când încă nu încheiasem primul deceniu al vieții mele. Fiindcă iubeam foarte mult poveştile şi pe moş Ilie, făcusem cunoştință de-

aproape cu o chisea mare de tutun, care sta într-un colț, pe masa de lucru a tatei. Era un fel de pocal de ghips pe care meşterul italian, care îl vânduse, îl împodobise cu o scenă antică în basorelief. Se vedeau de jur împrejurul rotundului muzicanți goi cu fluiere duble şi bacante încununate cu flori, care dănțuiau. Totdeauna stam şi cugetam nedumerit de ce nu s-or fi îmbrăcat oamenii aceia. Pe urmă îmi vâram în chisea nasul ş-o mână şi mă duceam să caut pe povestitorul meu.

De la acest moş Ilie am auzit cea dintâi istorisire de vânătoare şi cu acest prilej m-am încredințat că mama nu e-n stare să prețuiască cum se cuvine asemenea lucruri minunate. Am avut atuncea pentru ea sentimente obscure şi îndoielnice.

Era într-o după-amiază de toamnă târzie. Dimineața, scânteiase în grădină şi pe acoperişuri o brumă groasă şi-nghețase în treuci apa găinilor. Moş Ilie ieşise în ogradă cu cojocu-n spate şi fuma din luleaua cea scurtă, ca să se încălzească la nas. "De acu, cuconaşule, şi iarna-i aproape..." îmi declarase el cu un glas plin de îngrijorare şi de un fel de taină.

L-am întrebat, înălțându-mi spre el nasul:

- Se poate, moş Ilie? Eu n-o văd nicăirea.

- N-o vezi încă, da' să ştii mata că-i după dealurile şi pădurile celea. Într-o noapte pune caii la sanie şi vine la noi.

- Cum?

- Pune caii la sanie şi vine. Are ea vânturi în chip de cai; şi-i mână c-o puhă lungă de cânepă; şi ei nechează şi strănută omăt şi viscol. Când trece, s-aude; dar de văzut, n-o vede nimeni.

- N-o vede?

- Nu, c-aşa-i rânduiala ei de la Dumnezeu...

Am rămas pe gânduri, uitându-mă numa-ntr-un ochi ca rața la uliu, spre dealurile şi pădurile cele de departe. Era acolo o pâclă albăstrie, care-nchidea o lume fantastică, pe care eu încă n-o cunoşteam. În după-amiaza liniştită pâcla aceea era tot acolo şi eu o observam din cerdacul casei, cu gândul la vorbele de dimineață ale bătrânului. În livadă cădeau frunzele nucilor, c-un fel de grabă, parcă se strângeau şi se puneau la adăpost pentru vremuri grele.

- Moş Ilie, da' dumneata ai fost acolo?

- Unde?

- Acolo, după dealuri şi după pâclă.

- Se-nțelege c-am fost. Eu chiar de-acolo am venit aici.

- Aşa? Atunci poți să-mi spui dacă pe acolo sunt vânători...

- Ce să fie?

- Vânători, moş Ilie...

Îmi făcusem eu socoteala că după păduri şi pâclă trebuie să fie țara vânătorilor ş-a poveştilor.

- Cum să nu fie, cuconaşule? îmi răspunse bătrânul, săltânduşi cojocu-n spate şi scoțându-şi din chimir luleaua; sunt vânători peacolo care nu se mai află pe lume. Şi eu, dacă vrai să ştii mata, am fost vânător pe acele meleaguri. Şi pe urmă am venit aici, la târg, şi m-am făcut slujitor în ogradă la cuconu Alecu. Da' eu, acolo, am fost vânător mare.

- Atuncea trebuie să fi văzut iepuri.

- Cum nu!

- Iepuri adevărați, moş Ilie; de cei care fug pe câmp, nu de cei morți.

- Se-nțelege că iepuri adevărați. Când ieşeam eu cu puşca, săreau ca lăcustele, şi puşcam o mulțime.

- Când? vara ori iarna?

- Ba toamna, chiar aşa, ca pe vremea asta.

- Atuncea, moş Ilie, trebuie să fie frumos pe acele locuri, şi trebuie să fie şi alte multe jivine. Când te-i duce acasă la babă, să mă iei şi pe mine, ca să văd şi eu o vânătoare.

- Se poate, cuconaşule, de ce nu? Şi eu chiar pot să-ți spun o întâmplare cu o vânătoare, pe care-am avut-o în viața mea; da' nu mai am tutun de pus în lulea şi mă cam strânge-n spate frigul ista, măcar că am cojoc...

Eu am lămurit pe dată toate greutățile:

- Ştii ce, moş Ilie? intră dumneata-n bucătărie; acu nu-i nimeni acolo; eu mă duc prin casă şi vin numaidecât să-mi spui povestea...

După ce am intrat în odaia tatei şi m-am uitat puțin la cântăreții antici şi la bacante, m-am coborât la bucătărie şi m-am aşezat pe un scăunel. Moş Ilie s-a chincit lângă vatră, şi-a pus un cărbunaş în lulea. Pâcâia cu gust şi pufăia fumul pe horn.

Eu aşteptam o minunată poveste vânătorească. Asta a fost cea dintâi.

- Unde s-a-ntâmplat, moş Ilie?

- La noi, acolo, în codru la Chițoc. Îmi vine mie aşa într-o zi gust de vânat. Şi cum îm vine gust de vânat, iau eu puşca ş-o şterg frumos, ş-o încarc cu câte-o măsură de praf şi una de poşte. După ce-ncarc puşca, chem capauca, dar, nu-i dau nimica de mâncare, ca s-adulmece mai bine urma, - şi intru cu dânsa în pădure. Acu', după ce intru în pădure, mă iau pe-o cărare. Şi, după ce mă iau pe cărarea aceea, ajung la o râpă. Numai ce văd că Fâța pune botun pământ, ş-o porneşte răpede, parc-o trăgea cineva cu ața.

- Aşa o chema pe capaucă?

- Da, că era iute ş-a dracului... Nici n-aveam nevoie să-i dau de mâncare, că se hrănea ea singură. Dar, oricât vânat mânca, nu sengrăşa niciodată. Aşa ajung eu la râpa aceea, ş-o porneşte Fâța, şi no mai văd; da' o aud îndată dând glas: țah-țah! subțire ca dintro muzicuță... Atuncea, cum o aud, dau fuga în curmătură la râpa porcului: acolo era țiitoare ştiută pentru capre şi mistreți. După ce ajung acolo, stau, aştept, - aud glasul capaucei mai depărtat, în loc să s-apropie. Mai aştept ce mai aştept, aud țăhnitul capaucei statornic. Ce să fie? A dat peste vreo dihanie care nu vrea să iasă din culcuş. Mă furişez răpede pe-o potecă şi țin drumul drept spre locul unde suna bătaia cățelei. Socoteam că nu-i departe - dar am suit ş-am coborât, ş-am intrat în nişte prăpăstii şi-n nişte tăuri, pe unde nu mai fusesem niciodată în zilele mele. Stau şi mă uit împrejur, nu cunosc nimica, parcă ieşisem pe tărâmul celălalt. Da' aud îndârjit glasul Fâței.

Şi numai ce văd pe o creangă de plop uscat, într-un părete de râpă, o dihanie înfricoşată. Avea urechi şi ochi de om şi căsca o gură mare cât un bot de oaie... Şi tot făcea urât când la mine, când la capaucă. Mult n-am stat pe gânduri. Am pus puşca la ochi şi, când am aprins, a şi venit grămadă la pământ, şi cățeaua a fost asupra ei. Da' când a răcnit o dată, mi s-a părut că-i glas omenesc şi cățeaua s-a dat chelălăind înapoi. Când m-apropii, îşi dăduse suflarea şi se uita la mine cu ochii holbați. Stăteam eu şi mă gândeam şi mă sfiam să pun mâna pe dânsa. Să fie pasere, - avea într-adevăr aripi, dar se uita şi țipa omeneşte. Am stat eu mut şi m-am gândit, şam zis aşa în gândul meu:

că-i o biată lighioaie
de prin codrii cei pustii
ş-o venit la moartea *ii*...

Ş-am lăsat-o acolo şi m-am întors cu capauca la lume şi nu ştiu nici azi ce-a fost asemenea minune...

Ascultând povestea moşneagului, eu eram numai ochi şi numai urechi, cuprins ca de-o înfiorare. Povestind, moş Ilie se îndeletnicea de-aproape cu luleaua lui. Aşa încât nici unul, nici altul n-am băgat de samă intrarea mamei în bucătărie. Probabil că asculta de mai multă vreme. Când întoarserăm ochii spre ea, o văzui zâmbind. Moş Ilie scuipă răpede în lulea, îi închise căpăcelul de alamă ş-o vârâ în chimir.

- Frumoasă poveste, moş Ilie, zise mama, însă cam lungă, şi mi se pare că mâne e sărbătoare şi sunt de făcut pe-afară o mulțime de treburi...

Moş Ilie îşi plecă umilit fruntea şi se strecură pe uşă, săltânduşi în spate cojocul. Pândind când nu mă băga mama în samă, mă strecurai şi eu în urma lui şi-l găsii în grajd, ţeselând calul. Poate era prea ocupat şi nu mă vedea, căci deocamdată nici nu întoarse ochii spre mine. Se plecă la urechea calului şi-i spuse câteva vorbe, destul de tare ca să pot auzi şi eu:

- Mare farmazoană îi cocoana asta Profiriţa...

Am încercat să-i cer câteva lămuriri asupra cuvântului acestuia nou, dar n-am izbutit să scot decât mormăiri nedesluşite. Era de tăiat lemne, era de cărat apă, - nici nu mai ştia pe ce lume-i de atâta treabă.

Sara, la masă, auzii pe mama vorbind cu veselie tatei despre dihania de prin codrii cei pustii. Eu aveam încă în mine fiorul necunoscutului, şi mama găsea cu cale să râdă!

- Şi m-am mirat, sfârşi mama uitându-se la mine pieziş, căn bucătărie mirosea a tutun de cel bun...

Atunci m-am roşit până-n albul ochilor şi mi-am plecat năsuşorul în farfurie. Nu ştiam ce înseamnă vorba moşneagului, dar am admis şi eu, în mine, că mama-i o mare farmazoană, adică nu înţelege poveştile şi are mirosul prea ascuţit.

II. Ucenicie, într-o breaslă veche

Era în ziua de 27 Martie 1894, - a treia zi după Buna-Vestire. Această dată am izbutit s-o statornicesc după toate metodele istorice, care de altminteri sunt destul de simple. Ziua despre care vorbesc are o importanţă deosebit de mare pentru mine, deoarece un băieţandru, al cărui nume este ş-al meu, ieşea întâia oară cu puşca în luncile Siretului. Se pare că eram eu însumi; fără îndoială însă că era cu totul altcineva. Copilul de odinioară nu mai este de mult. Îi păstrez numai în mine înregistrate imaginile, ca-n mormântul unui album. Din cele multe ale fiinţii aceluia mi-a rămas transmis intact mai ales instinctul acela, carel scotea aproape inconştient, din îngrămădirea unui târguşor, spre lumina de primăvară a câmpiei şi spre luncile Siretului. Şi amintirea acestor clipe de taină şi de ucenicie este tot aşa de importantă şi tot aşa de rară, ca şi oricare dintre faptele fiilor omului. Va pieri şi ea ca toate. Ar fi deci un fapt istoric numai prin prezumţia trufaşă de a-l impune atenţiei. Nu-i decât o privire curioasă spre lumea umbrelor de odinioară, de-acu câteva zeci de ani ori de veacuri, căci data pe care-am statornicit-o n-are de fapt nici o importanţă.

Băieţandrul purta puşca-n spate şi torba la şold, aşa cum băgase de samă că fac vânătorii cei bătrâni. Umbla harnic, cu ochii aţintiţi spre licăriri de ape şi spre zăvoaiele Siretului. Îi lucea soarele în ochi şi i se răsfrângea în suflet. În bucuria aceasta a luminii ş-a spaţiului se amesteca o hotărâre nedesluşită să urmărească şi să fulgere de departe vietăţile sălbatice care fug de om. Fantazia lui năştea scene arbitrare de vânătoare, care-l făceau fericit o clipă.

Merse o vreme în lungul unei căi ferate, pe subt fire de telegraf, în care cânta uşurel vântul. Apoi trecu pe malul unui canal adânc, în fundul căruia curgea apa unui pârău, spumoasă, printre pojghiţi de ghiaţă. Ochii lui aţinteau zăvoaiele Siretului, pete de-o dulce coloare cafenie, subt fumegări străvezii. Erau un ţărm de visuri, unde încă nu-i călcase piciorul. Dintr-acolo se întorceau de multe ori la marginea târgului vânători bărboşi, care vorbeau de vulpi şi lupi, iepuri şi vidre, sitari şi raţe. Dintr-acolo soseau cu undiţa pe umăr, în seri de vară, pescari ţigani, cu peşte puţin, însă cu amintirea neştirbită a unui somn uriaş pe care l-au prins cândva, sub sălcii, întrun loc ascuns pe care numai ei îl ştiu.

În afară de aceste imagini şi ecouri, împletite cu bucuria tinereții, în sufletul lui nu mai era nimic. Toate legăturile cu lumea dispăruseră. Cărțile de şcoală şi profesorii, fierberea impură a târguşorului de provincie căzuseră în întuneric, ca păpuşile în cutia lor. Din adâncimile subconştientului, un fior necontenit tremura către suprafață. Toată ființa lui era liberă şi atentă. Atentă vânătoreşte, - deşi expediția aceasta era întâia, deşi ochii lui nu văzuseră încă vânatul viu.

Cum mergea pe canal, i se desfăşură în dreapta câmpia mlăştinoasă, dezghețată şi plină de apă. Pe crețurile subțiri ale bălții aceştia, la depărtare de cinci sute de paşi spre cantonul drumului de fier, înegriră rațe care înotau şi băteau din aripi în stropi de soare. Băiatul se opri cu zvâcniri de inimă. Când să fi apărut rațele pe baltă? Când a pornit pe canal, nu se vedeau. Poate să fie însă paseri domestice. Să vedem.

Fără o clipă de îndoială, după ce trage puşca din spate şii ridică oțelele, - coteşte spre dreapta şi intră în baltă, împotriva rațelor. De cizmele lui până la genunchi, bine unse, e foarte sigur. De aceea rămâne mirat când simte între degete şi sub tălpi apa rece ca ghiața. "Trebuia să le ung mai bine..." mormăeşte el, privind încordat şi serios spre rațe. Şi păşeşte înainte, primind situația - şi apa.

Rațele evoluau fără grijă în apa limpede şi rece. Apoi se înşirară una după alta şi întoarseră pliscurile spre omul care venea spre ele încălțat cu ghiață.

Îl primiră până la distanța potrivită, care este totdeauna mai mare decât bătaia puştii. Lucrul acesta băiatul nu-l ştia. Şi rămase foarte emoționat, privindu-le cu ochii măriți, cum se înalță măcăind, cum descriu un arc spre marginea bălții, cum înclină iar către el, apoi trec şi cad lângă canal, în locul unde a simțit cel întâi fior al apei. Le face iar față prin balta până la genunchi, şi tremură în el o bucurie iute, că are de-a face, în sfârşit, cu vânatul visat. Rațele se zvârl iar pe-o scară nevăzută în aer. Îşi înclină iar zborul spre baltă. Fac un ocol prin dreapta, ca şi cum ar vrea să-şi deie bine samă cu cine au de-a face. Ocolesc şi prin stânga. Şi zborul lor fulgeră tremurat pe luciu. Apoi se ridică spre soare şi trec în aburii de pe luncile Siretului. Ochii băiețandrului rămân cu uimire ațintiți întracolo, până ce descopăr subt cer cârdurile de sălbăticiuni. Le urmăreşte zborul înclinat spre zăvoaie. La cârdurile acelea mari s-au alăturat şi rațele de-aici. Acolo sunt cotloanele cele minunate pe care le-au descoperit vânătorii şi către care a pornit şi el în dimineața aceasta de primăvară. Acolo trebuia s-ajungă cât mai degrabă.

Zgomotul pe care-l face apa-n cizme, când calcă, nu-l bagă de samă decât într-un târziu. O clipă numai îşi închipuie c-ar trebui să se oprească, pentru a rezolva problema. Poate-ar fi mai bine să umble descult, cu ciubotele în geantă. Nu are însă nici o clipă de pierdut, şi grăbeşte pasul.

Cea dintâi experiență îi arată că locurile largi nu sunt prielnice vânătorului de baltă. Deci zăvoaiele cu ascunzişuri şi perdele de lozii sunt neapărat trebuitoare ca să poți împuşca rațe. Ca să fii vânător, trebuie să ştii asemenea lucruri. E necesar însă să te deprinzi şi cu apa-n cizme.

Din canal zbucneşte măcăind, cu bătăi de aripi, o păreche de rațe mari. Îi trec pe dinainte la o zvârlitură de băț. Puşca însă i-i în spate, cu cucoaşele lăsate. O scoate şi o ține goală pe brațe, cu atenția agerită. Dar în canal nu s-aşează mai mult decât o păreche de rațe.

Iată şi luncile cele mari ale Siretului; şi gârlele cu ape sporite. Şi cu bălți în toate scobiturile pământului, între zăvoaie. Iată şi cel dintâi cârd de rațe, vâjâind prin văzduh. Nagâți se ridică din smârcuri şi fâlfâie rar, mieunând prelung. Cine ştie ce pasere va fi fiind aceasta, care zboară aşa legănat şi pe departe. Un cârdişor de rățuşti cenuşii săgetează la linia sălciilor şi, rupându-şi brusc zborul, cad către o baltă.

Porneşte tulburat într-acolo. Intră între sălcii bătrâne abia înmugurite; îşi face drum cu violență prin mladă deasă şi vreji uscate de mure. Gâfâind, vede tulbure balta prin pânza huceagului. Înegresc pe luciu, aproape, rățuşti neliniştite. L-au simțit, se înalță cu chemări subțirele, cu scântei în aripi. Când răzbeşte la malul pustiu, se găseşte singur şi-şi vede în

balta limpede imaginea colţuroasă şi schimbătoare.

Gâfâie ca după o sforțare penibilă, şi bătăile inimii se alină odată cu apa. În oglinda vânată îi rămâne neclintită icoana severă şi tristă, ca a strămoşilor care i-au lăsat fiorul din adâncuri. Ca şi dânsul, aşteptau şi ei în trecut, în timpul fără număr, pe malul altei bălți. Ca dânşii, şi el, n-are gânduri. Are numai atenție şi aşteptare, cu ochii rotunzi.

Trece domol malul bălții. Caută din ochi alte desişuri de lozii, cu alte scânteieri de oglinzi. I s-arată deodată într-o cotitură Siretul cu ape mari, curgând în singurătate. Zboruri de sălbăticiuni se înclină spre el - dar şi ele sunt ale singurătății. Totu-i nou şi curat subt cerul ca toporaşul. Mâlurile proaspete încă n-au fost călcate de picioarele oamenilor, nici de animalele lor îmblânzite. Apele samănă cu cerul şi în fundurile lor albesc nouri. Prin văzduh şi pe unde au trecut numai paseri libere şi străine. N-au lăsat urme. Vulpile, bursucii şi iepurii zăvoiului le privesc cu ochi neclintiți şi înțeleg că ele au adus primăvara. Bălțile nouă ale dezghețurilor, brațele vechi de Siret, colțurile de luncă şi dumbrăvile de plopi n-au pentru el nici un nume, căci acum le vede întâia oară. Şi toate într-adevăr sunt altele, cum n-au mai fost niciodată şi cum nu vor mai fi în acest colț de pământ. E o privelişte unică, o clipă trecătoare. Şi copilandrul îşi începe ucenicia c-un suflet la fel, c-o simțire pe care n-a mai încercato şi care va rămâne în el ca un cristal al amintirii.

Totuşi nu-i singurul om între zăvoaie, dumbrăvi şi ape. Aude în dreapta, într-o salcie bătrână, bătaia unei ciocănitori. O păreche de hulubi sălbatici s-au înălțat cu plesnituri de aripi dintr-un fund de cărare şi, de subt zborul lor spăriat, înaintează împotrivă-i doi vânători cu armele pe brațe. Au aripi albastre la pălăriile țuguiate. Şi, deşi cu mult mai în vârstă decât el, sunt oameni tineri, fără de mustăți. Amândoi sunt oacheşi şi cu privirile negre îndrăznețe.

Ucenicul se simte intimidat şi mic față de nişte vânători vechi, fără îndoială, cu experiență şi cu multe victime la răbuş. Cartea isprăvilor lui e albă şi abia azi nădăjduieşte să-i puie un semn. Înțelege că de la asemenea tovarăşi are totul de învățat. Începutul zilei i-a dovedit că sălbăticiunile sunt viclene şi biruința asupra lor se câştigă cu anumite meşteşuguri.

Se opreşte ş-aşteaptă. E fericit când vede pe străini zâmbindui, şi glasul salutului lor are o melodie plăcută. Unul din ei, cel mai în vârstă, poartă aninată de torbă o rață; şi cum se opreşte, se întoarce şi se aşază aşa fel ca să se vadă vânatul.

- Asta-i rață de cele mari... rosteşte învățăcelul, cu seriozitate şi ca un desăvârşit cunoscător.

- Da, răspunde c-un fel de nepăsare vânătorul. Am împuşcato la zbor. A mai căzut în zăvoi una, pe care n-am putut-o găsi. Dumneata n-ai făcut nimic?

- De-abia am venit... se grăbeşte să răspundă ucenicul. Apoi adaogă îndată, fără şovăire: De data asta încă n-am împuşcat nimic.

- Şi noi, în alte rânduri am fost mai norocoşi... încheie cel de al doilea începutul de convorbire.

Pe cel cu rața îl chiamă Alecu. Pe cel mai mic Coca. Sunt feciorii unui proprietar din împrejurimi. Au şi câni, acasă, şi sunt vânători vechi. Puştile lor, pe care învățăcelul se grăbeşte să le cerceteze cu admirație, nu sunt de multă vreme venite din Anglia şi au o bătaie excelentă. E bine să ai o puşcă bună, deşi asta n-are mare importanță. Ochiul este totul şi siguranța mânii.

- Şi mai ales nu trebuie să te emoționezi... complectează Alecu. Dumneata te emoționezi?

- Nu mă emoționez niciodată, mărturiseşte ucenicul şi se miră el singur de răspunsul său.

- Acum cum facem? întreabă Coca. Ar fi poate bine să stăm la pândă la două bălți deosebite. Dacă vin rațe aici şi tragem, - se duc dincolo.

- Cred că-i bună ideea... acceptă ucenicul, şi-şi însamnă în cap cea dintâi strategie vânătorească.

- Facem şi asta... intervine Alecu, ca cel mai în vârstă; dar întâiu n-ar fi rău să căutăm bălțile care ne-au mai rămas.

- Nu trebuie însă să ne vadă şi să ne simtă... obiectează ucenicul. Îşi mişcă în cizme degetele şi le simte ude şi călduțe. Cea dintâi pățanie cinegetică doarme în el ca-ntr-un mormânt.

Hotărăsc să caute bălțile, bineînțeles cu mare luare-aminte şi mare pază. Înainte de a porni, Alecu scoate țigări. Învățăcelul primeşte una. O primeşte ca un vechi fumător, deşi tutunul nu ia otrăvit niciodată gura. Amețit şi cu capul deodată tulbure, ascultă cu admirație neprefăcută istorisiri de vânătoare ale celor doi frați. Ei sunt mai ales vânători de iepuri şi prepeliți, dar le place să iasă şi la rațe. Vânat, însă, foarte frumos şi interesant, e sitarul.

- Noi avem un câne foarte bun la sitari... explică Alecu. Dumneata ce rasă ai? Al nostru e seter.

- Ş-al meu e tot seter... răspunde ucenicul, c-o mare dorință să aibă şi el asemenea câne.

- Ai împuşcat mulți sitari?

Ucenicul se gândeşte, uşurel încruntat şi numărând în gând.

- Eu, vorbeşte iar cel mai mare dintre frați, nu pot să spun cam împuşcat prea mulți. În cea mai bună zi mi s-a întâmplat să fac şase părechi...

Băiatul îl admiră fără să bănuiască nici o clipă că tovarăşii lui ar putea fi în aceeaşi situație față de dânsul. Stăpânit şi grav în fața naturii ş-a vânătoriei, el apărea redutabil celor doi tineri înfocați şi vorbareți.

Trecură înspre bălțile şi zăvoaiele fără nume; se strecurară spre jocul cârdurilor de rațe c-o luare-aminte impresionantă. Fără nici o îndoială însă că şi ceilalți doi erau în cea dintâi zi a lor de vânat. Rațele sfărâmau balta şi umpleau de fulgere negre cerul. Erau multe şi de toate soiurile. Se amestecau gotcele cu cele de şuvoi, cânipiile şi rățuştile; măcăiau, şuşuiau şi cârcâiau pe felurite tonuri şi zborurile lor în lungul Siretului şi de la baltă la baltă păreau jocuri uşoare şi neostenite - înspre care zadarnic bubuiră în câteva rânduri puştile englezeşti ale celor doi frați. Ucenicul le număra greşurile c-o bucurie ascunsă. Avea şi el dreptul să greşască cel puțin tot atâtea lovituri.

În sfârşit, se opriră tustrei. cu aceeaşi mândrie şi încredere, la malul Siretului, pe-un braț vechi cu ape umflate, - şi Alecu îşi reîncepu față de străin povestirile unor isprăvi însemnate. Era vorba de alte dihănii şi de sălbăticiuni despre care ucenicul auzise numai din nume. Ca şi pentru sitari, urmă să păstreze o rezervă prudentă, răspunzând atât cât trebuia ca să-şi salveze onoarea. Şi, fumând o nouă țigară, dorea cu violență o împuşcătură miraculoasă care l-ar fi ridicat deodată şi definitiv din nemernicia lui.

Dorințele mari de multe ori au răspunsuri neaşteptate. Cum stăteau subt sălcii, într-o scobitură de mal, veni asupra lor stolul de rațe cu sunet de vijelie şi căzu în cuibul de soare din apă. Învățăcelul aplecă puşca şi le fulgeră. Balta le zvârli pe toate iarăşi spre cer, afară de două, care rămaseră palpitând în fierberea luciului.

Le aținti cu uimire şi cu bucurie înfricoşată. «Rămân la adânc şi departe...» observă Coca, nu fără puțină răutate. Ucenicul îl privi cu gravitatea strămoşilor lui; şi, fără să stea nici o clipă în cumpănă, cu mişcări iuți, îşi trase cizmele şi-şi azvârli de pe el hainele. Intră în baltă; îmbrățişă apa de ghiață şi înotă în zvâcnituri şi stropi spre rațe. Le cuprinse cu stânga; se întoarse în loc şi mână la mal trofeele, cu dinții încleştați şi cu privirile aspre.

Cei doi frați îl urmăreau cu respect şi îndoială.

Aveau a face desigur c-o ființă rară. Stăpânindu-şi tremurul fălcilor, învățăcelul îşi trase pe el cu aceeaşi iuțeală hainele şi cizmele şi-şi anină cu grijă la torbă cele două paseri împuşcate. Erau rațe albe de şuvoi, cu pete negre şi cu sfârcurile aripilor încrucişate. Sentimentul de milă era în el cu desăvârşire absent, ca şi în cei dintâi vânători ai lumii.

După ce-şi potrivi torba la şold, îşi înălță privirile spre alte zboruri de rațe, şi văzu

nouri negri viforoşi grămădiţi asupra asfinţitului. "Vine dintr-acolo furtuna..." prooroci cel mai mare dintre fraţi. Şi un tunet depărtat mormăi în fundurile cerului. Colibă omenească nu se afla în singurătăţile bălţilor de la Siret; peşterile din lutul malurilor de mult le mâncaseră şi le surpaseră apele; aşa încât se vedeau singuri şi ameninţaţi de sprânceana asfinţitului, între şuvoaie şi bălţi. Se despărţiră brusc, făgăduindu-şi o altă întâlnire vagă, - şi băiatul porni în fugă spre casele oamenilor, ţinând strâns îmbrăţişate cele dintâi jertfe ale libertăţii. Nourii asfinţitului creşteau, îmbulzindu-se spre creştetul bolţii. Astupară în curând soarele. Şodată cu fulger şi tunet, se abătu dinspre munţi furtuna năprasnică a primăverii. Veni întâi cu vârtejuri de pulberi; apoi cu ape despletite, izbind văzduhul asupra pământului. Mlădios şi îmbujorat după baia în apa vie a singurătăţii, ucenicul însă sosise între oameni, şi căta printre cei de casă cele dintâi victime, cărora să le istorisească cea mai măreaţă ispravă care s-a întâmplat pe lume.

III. Poveştile de vânătoare sunt de la Dumnezeu

Ucenicul despre care am mai vorbit avea la spate campania unui an înteg vânătoresc. O campanie destul de săracă, cu destul de puţine biruinţi, bogată însă în învăţăminte şi-n observaţii personale.

Sitarii trecuseră prin cerul de amurg al unei poieni ca nişte lilieci enormi; împuşcăturile se prelungiră în ponoare profunde - şi liniştea reveni ca un val moale: singura victimă a serii de primăvară era băiatul, jignit de zborul frânt şi perfid al paserilor străine cu cioc lung şi ochi spărios, străbătut însă până în cele din urmă fibre ale fiinţii de noutatea naturii ş-a propriului său suflet.

Prepeliţile şi cristeii, în după-amiezi fierbinţi de vară, fură iarăşi prilej de împuşcături spăimântate. Erau un vânat uşor, după spusa puşcaşilor bătrâni - însă, fără ajutorul cânelui, omul nu poate face mare ispravă. Din excursiile lui pe mirişti se întoarse deci cu convingerea din ce în ce mai stăruitoare că vârsta şi experienţa au dreptate şi că neapărat trebuie să capete ori să fure de undeva un pui de prepelicar. Moş Nechita Puşcaşu îi transmisese chiar credinţa că numai cânii de furat sunt cu noroc la vânat. Pentru a-i dovedi aşa ceva, îi istorisise mai multe poveşti din care ieşea limpede ca lamura adevărul observaţiei.

Apoi cea dintâi întâlnire cu iepurii fusese şi mai ciudată. Din nişte spinării, de pe un capăt de hat, tocmai când nu se aştepta de loc şi era cu gândurile cine ştie unde, un fel de cocostârc izbucnise, voind să se înalţe spre cer; - după asta făcuse urechi lungi, păr roşcat şi picioare sprintene şi era cine ştie unde, în capătul altui ogor, când băiatul, gâfâind, îşi văzu în mână puşca nefolositoare. Clipind, îşi aţinti ochii în cercurile rotitoare ale căldurii subt care sălbăticiunea se micşora, până ce se stânse. Toată ziua aceea, lângă toate spinăriile de pe haturi, a aşteptat cu inima înfierbântată altă săritură de iepure. Întâmplarea însă îşi are statornicite altfel rânduielile. Iepurii nu sar totdeauna din spinării. Ca să se înţeleagă mai bine asta, un iepure născu din pulberea unui imaş, de lângă un moşiroi, aproape de drum, tocmai când băiatul, cu nădejdea istovită, lăsase oţelele şi-şi trecuse puşca în spate. "Nici nu ştii de unde sare iepurele..." zise moş Nechita Puşcaşu. Şi, trăgându-şi din gură luleaua, o vârâ în chimir. Întâi scuipă într-o parte şi pe urmă duse puşca la ochi. Băiatului i se păru că aşteaptă încă vreme multă, până ce pocni împuşcătura. Apoi văzu iepurele căzând şi fu străpuns de o ascuţită părere de rău că nu cunoaşte îndeajuns valoarea proverbelor bătrâneşti.

Pentru vânătorii tineri, cartea, profesorii şi zilele lungi de clasă sunt de multe ori nişte incomensurabile zădărnicii. Cea dintâi oră a ecuaţiilor de gradul întâi a fost populată de potârnichile din marginea unui zăvoi de la Siret. Era la început numai amintirea acelor

potârnichi şi a zborului lor zgomotos. Lângă formulele algebrice de pe pagina dinainte-i, în zvonul monoton al vocii profesorului, începu să desemneze cu grijă un stol de asemenea zburătoare plutind peste o mirişte. În zare se vede ş-un iepure care trece dealul cu urechile ţapoşe. Când, ca un şfichi ascuţit, îl lovi dinspre catedră întrebarea, se ridică încet de la locul lui şi, în loc de potârnichi şi iepuri, zări în juru-i capete aplecate pe cărţi, şi la tablă ochelarii scânteietori ai lui domnu' Ciolac. Rămase în picioare gânditor, plin de o nobilă şi tristă resemnare. "Trebuie numaidecât să găsesc un prepelicar..." îşi zicea el, aşezându-se iar în bancă şi privind atent potârnichile de lângă zăvoi. Erau potârnichile cele adevărate de la luncile Siretului, din locurile care-i erau lui mai dragi, pentru că acolo îşi începuse întâi şi-ntâi ucenicia. Abia aştepta altă primăvară a vieţii, ca să se găsească iar subt cer curat, între ape scânteietoare, pândind zborul raţelor nenumărate.

Această primăvară nouă nu întârzie prea mutl. Veni chiar destul de degrabă, ca toate cele trecătoare. Şi ucenicul se văzu iar pe cărările dinspre Siret, în tovărăşia lui moş Nechita. "Un puşcaş tânăr trebuie totdeauna să *margă* subt aripa unuia bătrân..." zicea moş Nechita. Şi băiatul îl asculta cu gravitate şi-l credea - pe când ţăranul pândea cu coada ochiului clipa când are s-apară, dintr-un fund de buzunar, un pac de tutun de cel bun. Era în văzduhuri aceeaşi strălucire ca şi-n primăvara cealaltă, însă printre zăvoaie nu mai luceau bălţi. Printre tufişurile de lozii înverzea iarbă tânără; prin cotloane umbrite şi umede, dintre frunze uscate, răzbăteau viorele ca cerul şi florile Paştelui ca nişte zâmbete de zăpadă. Pretutindeni nu mai era nimic din priveliştile altui an.

- În primăvara cealaltă erau pretutindeni bălţi şi raţe sălbatice... zise băiatul.

- Se poate, răspunse moş Nechita, dar apele acelor bălţi sau suit la cer, şi-n primăvara asta Siretu-i singur printre zăvoaiele lui. Au fost numai ca nişte jucării, ş-acuma nu mai sunt...

Cu toate acestea păreau veşnice ca toate ale naturii, cugeta nedesluşit ucenicul

- Eu de patruzeci de ani umblu pe aici, vorbi iar puşcaşul, şis deprins cu schimbările. Altădată curgea Siretul pe-aici, acu s-a mutat pe dincolo de zăvoi. Dar să n-ai mata nici o grijă şi nici o supărare. Ştiu eu bălţi vechi, unde găsim raţe, numai să fim vrednici să lenpuşcăm...

Băiatul tăcu. Ar fi preferat să aibă de martori pe Coca şi pe Alecu, tovarăşii lui de anul trecut. Şi dintr-odată simţi nevoia să istorisească isprava cu raţele de şuvoi. Două raţe dintr-un foc, pe care, după ce le-a puşcat, le-a scos înot din apa Siretului. Bătrânul dădu din cap fără să-l admire şi făcu: Hm! - Nu credea asemenea istorie ş-asemenea poznă.

- Pot să-ţi arăt şi locul unde s-a întâmplat, moş Nechita, strigă cu foc ucenicul. Am avut şi martori...

- Mda-da... îngână bătrânul cu indiferenţă.

Băiatul îşi simţi în obraz sângele şi tăcu. O clipă, vechea ispravă îi apăru neverosimilă. Apoi avu mândria unei întâmplări rare şi într-adevăr de necrezut. Înţelegea în acelaşi timp că numai asemenea întâmplări sunt vrednice de povestit; tebuiesc însă în chip anumit argumentate şi puse într-o lumină deosebită, - aşa cum făcea şi moş Nechita când îi debita câte-o istorisire de demult. Deşi erau fapte de necrezut, băiatul le credea pe toate. Privi pe furiş spre tovarăşul lui, ca să-i descopere prestigiul şi taina şi nu văzu decât acelaşi obraz trudit cu barbă ţăpoasă şi căruntă, aceeaşi căciulă roşcată ş-acelaşi suman vechi, aceeaşi geantă de blană de bursuc ş-aceeaşi puşcă c-o ţavă. Moş Nechita îi surprinse privirea şi-i zâmbi, cu ochi ascuţiţi şi micşoraţi. În ochii aceia verzi era ceva viu şi nestatornic, ca apa.

- Mergi mata cu mine la balta lui Crupă - vorbi puşcaşul cu convingere şi cu glas ademenitor. Acolo avem apă adâncă subt luncă bătrână. Şi este ş-un bordei vechi într-o margine, unde am făcut eu oleacă de pândă. Suntem în adăpost; nu ne pasă de vânt, nu ne pasă de ploaie. Şi aşteptăm raţele. Cea dintâi pe care o puşcăm o punem nadă, cu pliscul într-un băţ de trestie. Şede pe baltă şi se ademenesc şi altele care trec pe sus de coboară în preajma ei, şi noi le puşcăm de la pânda noastră. Pe urmă le scot eu din baltă co ciobacă mititică, pe care o am dosită şi ascunsă printre nişte tufe de lozie şi curpeni de mure. Nu-i nevoie să înotăm până

la ele. Le scoatem cu uşurinţă şi fără de nici un năcaz...

Învăţăcelul asculta în tăcere şi cu respect.

Găsiră balta neagră sub sprânceană de luncă bătrână, şi pânda de stuh - după ce răzbiră pe cărări întortochiate în locuri tăinuite şi nebănuite. Era ceva cu totul deosebit de ce-şi închipuise şi cu mult mai frumos.

Se aşezară la colibă, între sălcii răsfirate, aşteptând asfinţitul soarelui. Moş Nechita găsi în geanta de piele de bursuc, printre felurite unelte, două cepe roşii ş-o bucată de chitan de săcară. Ca totdeauna, ucenicul se afla cu torba goală şi, c-o mirare singuratică şi numai pentru sine, ospătă o jumătate din pânea neagră şi una din cepe, căutând să-şi explice cărui lucru se datoreşte bunătatea unei asemenea cine răpezi. Apa era destul de aproape, la un budăi de scorbură, subt malul vechi. Îngenunchind ca să bee, îşi văzu în unda limpede imaginea tânără, apoi ochii îi rămaseră aţintiţi asupra izvoarelor care tresăreau şi palpitau în fund, fără hodină, suflând şi frământând nisipişuri alburii. Apa era rece şi uşoară şi-i trecu în sânge ca o băutură nouă şi necunoscută, înveselindu-l. - Se înălţă în genunchi, privind cerul şi singurătatea, lunca şi apa neagră unde trebuia să vie în amurg raţele, - apoi iar se închină asupra izvorului şi bău prelung. "E un izvor ca cele despre care se spune în poveste..." gândi el şi se duse râzând la coliba bătrânului.

- De ce râzi, cuconaşule? întrebă vânătorul, înălţând fruntea.

- Sunt bucuros, răspunse ucenicul, căci ai să-mi spui o întâmplare pe care ai avut-o dumneata demult.

- Care întâmplare?

- Nu ştiu. O întâmplare de demult.

Moş Nechita privi nedumerit pe băiat. Îl observase cercetânduşi în buzunarul de la surtuc al doilea pac de tutun: ştia că are să i-l deie tot lui; însă acum înţelegea că i se pun condiţii. Ochii lui ascuţiţi cercetară prudent faţa ucenicului, scrutându-i intenţiile. Trebuie să spuie o istorie oarecare de vânătoare - preţ de-un pac de tutun. Până la asfinţitul soarelui ar mai fi vreme tocmai de-o istorisire, potrivit şi bine măsurată. Ce istorisire poate să spuie?

Ucenicul se aşezase alături subt adăpostul de trestie şi aştepta în tăcere. Pipăi încă o dată pacul de tutun - şi se simţi stăpân pe timpuri şi pe viaţă. În după-amiaza caldă de primăvară, balta dormita înflăcărată şi grea de viaţă, subt arcuri de sălcii înmugurite. Mirosea în aerul curat a pământ proaspăt ş-a iarbă fragedă. Deasupra, în cerul fără nouri, plutiră un timp doi vulturi, scriind cercuri contrare, cu aripile lor deschise. Unul chemă strident din depărtările-i înalte; apoi se lăsară spre miazăzi şi se mistuiră în albastru. Grauri apărură pe vârfuri subţiri de plopi. Fluierau în guşă prelung, se chemau haiduceşte - uşurel şi misterios, ca şi cum aveau a făptui ceva departe de lume şi neştiuţi de oameni. Chemându-se şi urmărindu-se prin lumină, trecură; şi ucenicul îi mai auzi o vreme îndemnându-se la fapta lor, - fără să-i mai vadă. Apoi apărură găiţi mirate. Sosiră şi ţărci. Unele-n plopi, altele-n sălcii, se certară cu răutate. Şi după ce se-mpăcară, trecură pe urmele graurilor, ca să le descopere faptele. - Un broscoi cârcăi de trei ori la marginea cerului bălţii, apoi tăcu plictisit. Deasupra lui apăru brusc pitulicea cea mai mică a luncilor şi ţârâi aşa de subţirel, încât n-o auzi decât tăcerea.

- Ce istorie pot să-ţi spun? şopti moş Nechita, şi învăţăcelul nu se mira că puşcaşul vorbeşte aşa de încet. Pot să-ţi spun eu dumitale, cuconaşule, multe întâmplări pe care le-am avut în viaţă, ori le-am văzut. Care de care-s mai frumoase. Mă gândesc să-ţi spun una de pe când am fost pădurar la Hangu, în pădurile pe care le avea acolo boierul nostru cel vechi, care a pierit şi acuma numai numele i se pomeneşte. S-a întors el aşa într-o iarnă din străinătăţi, pe unde fusese în petrecere, c-un boier mare de la ţara Indiei. Era negru şi cu dinţii albi, şi pe dânsul blănuri bogate, - şi scosese din nişte lădunci două puşti numai cu aur şi argint înflorite. Şi-l ia cuconu' Iorgu, boierul nostru, pe acel prinţ de la India şi-l suie în munte, la vreme de iarnă ca aceea, în nişte tării şi pe lângă nişte prăpăstii pe unde numai caprele pot trece. Călcam

pe poduri de omăt şi ghiaţă având la încălţări clonţuri de fier. Şi era un pădurar bătrân, moş Calistru, nânaş al meu, care umbla înainte, şi ne-a scos pe toţi deasupra râpelor, cine ştie unde, în pustie de omăt, unde avea el acolo închis un urs...

- Cum închis, moş Nechita?

- Închis bine, după rânduiala vânătorilor din munte. După ce-a fost intrat ursu-n vizunie, ca să-şi doarmă somnul iernii, moş Calistru a venit cu alţi pădurari şi l-au închis ţăpuind şi pecetluind intrarea. Când se-ntoarce boierul nostru din străinătăţi şi pofteşte să iasă la o vânătoare de urs, moş Calistru îl duce anume la loc ştiut. Şi ne înfăţişăm noi aşa fel acolo, cu halai mare, şi deschid pădurarii cei tineri intrarea peşterii şi prind a îmboldi pe somnoros cu ţăpuşi lungi. Stăpânul nostru şi cu boierul cel de la India stăteau gata cu puştile, cum ar fi de-aci la treizeci de paşi depărtare. Boierul nostru, om cuminte, era cu mare bagare de samă şi cu grijă. Dar străinul acela de la Por-Împărat râdea întruna şi ni se părea nouă prea bucuros. Lui parcă nici nu-i venea a crede că pădurarii îmboldesc şi zădărăsc urs în peştera aceea. Dihania se dădea greu ieşită şi părea leneşă, - până ce deodată, cum stăteam noi şi aşteptam, o vedem în gura hrubei cu labele în sus; ş-a slobozit aşa de cumplit răcnet, încât pădurarii au dat înapoi ş-au căzut pe şezuturi. Şi când a mai răcnit odată, boierul nostru a ţipat către oaspetele lui: Trage! - Indianul tot cu ochii albi şi râzând... Trage de două ori, - gloanţele s-au dus în altă parte, sus, în cetini de brazi. Când se risipeşte fumul, el râde holbat, - şi ursul, boncăluind asupra noastră, năzuia mai ales asupra boierilor, care se găseau drept în faţa peşterii. A prins stăpânul nostru a răcni ş-a sudui pe asemenea vânător care trage în cetina brazilor, şi de ce suduia mai tare, omul lui Por-Împărat mai tare râdea, - şi nu-nţelegea cum îl blagosloveşte boierul pe moldoveneşte. Trage-nsfârşit şi boierul două focuri, - ursul asupra lor. Era pălit, dar mai avea destulă putere, şi deschidea o gură mare şi roşă în care se frământa limba, de m-apucă groaza numai când mă gândesc. Ridicăm baltagurile şi păşim înainte. Atuncea moş Calistru, nânaşu-meu, se dezbracă de cojoc.

- Da' de ce s-a dezbrăcat de cojoc?

- Stăi să vezi. Atunci moş Calistru, nânaşu-meu, se dezbracă de cojoc şi trage din chimir un cuţit ia aşa de lung. El de cuţitul acela nu se despărţea niciodată. Dă ursului cojocul. Ursu-l prinde-n labe şi începe a-l farma ş-a-l flocăi, - iar pe dedesubt bătrânu-i pune cuţitul la pântece şi-l spintecă. Atuncea prinţul acela de la India a stat şi n-a mai râs. Şi ursul s-a pus pe omăt ş-a murit, cu mânile pe piept. Asta am văzut eu la munte, pe când eram tânăr. Ş-aşa obiceiu avea cu urşii moş Calistru, nânaşu-meu...

Puşcaşul tăcu, zâmbind, şi rămase privind cu luare-aminte balta neagră. Ucenicul îi trecu furişat pacul de tutun, şi, cu oarecare îndoială, se întreba dacă întâmplarea aceea se petrecuse într-adevăr. Fără îndoială că s-a petrecut. E o întâmplare extraordinară, care pare o poveste de vânătoare; dar fără îndoială că s-a petrecut întocmai cum o povesteşte moş Nechita.

- Moş Nechita, ai fost dumneata faţă la întâmplarea asta?

- Am fost. Martori nu mai am, dar am fost, cuconaşule; ş-am văzut toate, cum te văd pe mata.

- Desigur că aşa s-au întâmplat toate... şopti în sine, fără cuvinte, ucenicul.

Amândoi vânătorii rămaseră tăcuţi, subt adăpostul de trestie, ascultând uşoarele zvonuri ale singurătăţii şi aşteptând raţele amurgului, - până ce apăru pe cellalt mal, pieziş şi departe, între sălcii încâlcite, o dihanie castanie, pe labe groase, cu mişcări furişate de mâţă, cu blăniţă lucind viu în soarele căzut.

Băiatul tresări năprasnic. Bătrânul îl strânse de braţ, domolidul. Şi amândoi, cap lângă cap, fără răsuflare, urmăriră sălbăticiunea în mişcările-i iuţi. O văzură cum trage pe năsipiş un peşte argintiu şincepe a-l rupe hulpav.

Numele dihăniei ţipă în toată fiinţa ucenicului, - şi-i adie pe buze ca o suflare uşoară. Puşcaşul întoarse ochi aprigi şi făcu semn de încuviinţare cu pleoapele: -Aşa-e! Apoi iar se-

ntoarseră spre vânătoarea de peşti, cu agerime şi încordare. Nu se mişca un mugur şi nu s-auzea nici un sunet. Din lumina tăcută a asfinţitului, sălbăticiunea lunecă în limpezişul bălţii înfiorându-l uşor. Şi cei doi tovarăşi rămaseră în aceeaşi neclintire, cu inimile bătând şi aşteptând-o să apară de subt luciu undeva aproape, într-un cerc de creţuri. Dar nu apăru; şi ucenicul fugi spre povestea de iarnă din munte, pe care o retrăi în toate amănuntele-i dramatice. Şi se văzu îndată şi pe sine istorisind-o din nou şi grav lui Coca şi lui Alecu, cei doi vânători tineri ca şi el, - aproape încredinţat că lucrurile sau petrecut subt ochii lui. Frumoase şi interesante nu sunt întâmplările în sine, cugeta el zâmbind, ci cuvintele sunt totul. Şi se hotărî deplin să servească rivalilor săi o întâmplare adevărată cu urşii, cu Indianul şi cu moş Calistru.

Atunci văzduhul de deasupră-i se umplu de un vânt neaşteptat şi raţele amurgului sosiră în Balta lui Crupă.

IV. Vânători de lupi, în veacuri vechi

În luncile Siretului, într-un loc la marginea câmpiei, se arătaseră oameni pribegi, veniţi de la miazănoapte, din depărtări necunoscute. Asta a fost în adânc trecut, în veacuri vechi şi-n tinereţa lumii. Bărbaţii erau mari, cu fruntea naltă şi cu ochi albaştri. Femeile, subţiri şi mlădii, aduceau apă la bordeie în ulcioare de lut, pe care le purtau în creştetul capului, sprijinindu-le cu mâna stângă. În apropierea iernii puneau pe ei suman de lână şi piei de fiare ori de oaie. Din locurile întunecoase de unde fugiseră, aduseseră puţină avere pe spinările bourilor îmblânziţi. Aduseseră şi puţine oi şi câni voinici. Şi mai ales un meşteşug tainic, de a topi ş-a fierbe aramă ş-a făuri arme nouă, în ascuţişul cărora fulgera soarele. Aceşti fugari se oglindeau în apa lină a Siretului de puţine generaţii şi aveau puţine aşezări pe pâraie şi-n lungul râului, în locuri tari ca nişte cetăţi. După cele dintâi ciocniri cu localnicii de la miazăzi, statorniciseră pace. Pribegii erau puţini, însă aveau arme pe care cei de lângă apele mari nu le cunoşteau. Dar, deşi aveau arme nebiruite şi mânii furtunoase, erau din fire blajini şi paşnici. Încet-încet, după ani, cutezaseră să ajungă până la marginea câmpiilor, la o apă largă ca o mare, în care se vărsa Siretul lor: ş-acolo, la sfârşitul verii, obişnuiau acuma să se-ntâlnească cu oameni care aveau altfel de ochi şi grăiau felurite limbi; şi-n schimbul sculelor lor de aramă, aduceau la deal, cătră sălaşuri, grâu pentru pită şi măgăruşi pentru expediţiile lor depărtate în întunericul muntelui, la băile de aramă.

În acest ţinut, la gura Pârăului Alb, îşi avea aşezare şi moşul cel pleşuv cu seminţia lui. Aveau bordeie pe coastă, în poiană, şi Siretul le înconjura din trei părţi cetăţuia. La spatele lor în zări, aveau munţii, cu noaptea brazilor. Şi mai aproape, între poieni, păduri de fagi şi mesteceni. La deal şi la vale, dumbrăvi mărunte şi scânteieri de ape. Şi peste luciul cel lat al Siretului, o câmpie lină în ierburile căreia curgea vântul.

Moşul cel bătrân şi pleşuv avea la sălaşuri puţini bărbaţi, dintre cei cărunţi, şi femeile cu copiii. Tinerii, asupra toamnei, se suiseră în munte, cu alţi tovarăşi şi cu măgăruşii, pe poteci pe care numai ei pe lume le ştiau, ca să aprinză în locul cel tainic cuptoarele stânse. Alţi bărbaţi ardeau mangal în pădurea de fag. Femeile pregăteau sumanele şi cojoacele de iarnă; altele răstoceau pâraie şi gârle, ca să prinză şi s-afume peşte. Flăcăuaşii şi copiii purtau prin poieni cârdişoare de oi, şi, sara, le aduceau la ţarcuri bine închise, unde le păzeau de hoţi cânii cei mari, tovarăşii oamenilor.

Înainte de asfinţitul soarelui, în ziua aceea, veni la bordeiul lui moş Pleşuv nepoţelul

său cel mai tânăr. Adusese oile aproape, le lăsase în sama celor patru câni şi dăduse o fugă până-n sat. Era desculţ, căci vremea era caldă încă. Pletele bălane i le stăpânea o cuşmă de oaie şi pe trup purta o piele de capră, încinsă strâns cu curea. Sosi lepăind, cumpănind în mâna dreaptă toiegelul de alun. Bătrânul îşi ascuţea securea, pe-o lespede lucie de piatră. Lăsă la o parte securea, îşi dădu cu degetele pe după urechi cununa de plete albe de subt pleşuvie, şi, înălţând fruntea, zâmbi copilului ca unei amintiri a tinereţii.

- Ce este, Micule? îi zise cu glas moale.

- Moşule, răspunse copilul cu gravitate; la noapte au să vie iarăşi la furat.

- De unde ştii tu asta? grăi bătrânul, privindu-şi cu luare-aminte nepotul.

- Ştiu; căci în noaptea care a trecut n-au fost, şi s-au mulţămit cu stârvul mioarei mele, pe care au ros-o de istov, pe pârău, în sus. Acuma li-i foame ş-au să vie iar. Am văzut urmă proaspătă de labă, în mâl, când am coborât la gura pârăului, la adăpat. Se ţin aproape, dar se tem ziua. La noapte au să vie iarăşi să mă prade...

- Bine; atuncea să mergem, să le luăm pielea... hotără bătrânul, şi copilul zâmbi, arătându-şi dinţii albi şi ascuţiţi. Astăzi pe altcineva n-am acasă, şi trebuie să te iau pe tine ajutor. Dacă ţi-i frică, chiamă pe maică-ta.

- Nu mi-i frică, întâmpină copilul. Mama afumă peşte la malul apei, cu celelalte femei. Trebuie să-mi dai suliţa pe care mi-ai făgăduit-o în vara asta şi să mă laşi să ucid eu lupul. Am câni şi nu mă tem.

- Te cred, încuviinţă moş Pleşuv, zâmbind cu dragoste nepotului. Eu însă n-am destulă credinţă în cânii tăi. Sunt prea tineri. Am să-ţi dau pe al meu, care-i bătrân şi cuminte, şi a pus la pământ mulţi hoţi în viaţa lui. Nici el nu se teme de lup, căci, ca şi pe tine, când s-a născut, l-am afumat cu păr proaspăt de dihanie. Aşa că noi nu spunem la nimeni, - luăm ce ne trebuie, mergem să închidem oile în ţarc, şi ne punem la pândă...

Micu zâmbi fericit şi trufaş şi lepădă toiagul. Moş Pleşuv se întoarse din bordei cu suliţele de vânătoare. Pe cea mai mică şi mai uşoară, de nuia dreaptă de frasin, cu vârf ager de aramă, o întinse nepotului. Apoi fluieră de două ori şi chiemă pe cânele cel bătrân.

- Nea! Greu-Pământului! Vin' aici!...

Zăvodul apăru de după bordei în lumina piezişă a soarelui, scuturându-şi blana roşcată. Privea pe stăpâni cu ochi deştepţi şi blânzi şi cu urechile drepte şi ciulite. Veni, nalt în picioare şi pieptos, bătând din coadă.

- Vin' aici, să-ţi pun ragila... îi zise moş Pleşuv. Şi cânele, cum văzu zgarda cu ţepi, începu a se mişca cu mare vioiciune.

- Bine, îi zise bătrânul, văd eu că ştii unde mergem, şi-nţelegem că-ţi place vânătoarea. Dar acum ai să stai la pândă cu băiatu, şi trebuie să fii cu mai multă băgare de samă...

Greu-Pământului primi în jurul gâtului ragila, scheunând bucuros, - şi Micu era încredinţat că zăvodul pricepe vorbele lui moş Pleşuv.

Bătrânul îşi strânse pe trup sumanul grosolan cu curea lată de bour şi-şi trecu în ea, la spate, securea. Îşi luă într-o torbă de piele o bucată de pită coaptă în ţăst şi, cu suliţa în stânga pe umăr, se luă după nepot, care apucase înainte nerăbdător. Cânele adulmeca în lungul potecii şi din când în când se întorcea între ei, zburdând vesel.

Când aşezarea rămase în urmă cu fumurile ei uşoare şi apa Siretului nu se mai văzu, bătrânul şi copilul intrară în poiana cea mare de sunt păduri. Acolo găsiră cârdul de oi păscând liniştit, şi cânii le păzeau din patru laturi stând pe cozi. Se auzeau în depărtări, în fundul poienii, tălăngi de la alte oi, care se retrăgeau cătră adăposturi, cu apropierea serii. Stăpânea o pace leneşă în spre marginea codrului de fag şi de mesteceni, şi spre râpele lui fluturau în bătaia asfinţitului frunze arse de brumă.

Înălţând fruntea lată, bătrânul cercetă cuprinsurile cu ochii lui ca cerul, şi-i veni în nări, pe vântul uşor, mireazmă de flori veştede.

- La noapte, pe cer, iese luna în jumătate, vorbi el; ş-are să se împlinească în şapte zile,

- şi pe urmă are să scadă iar, - şi atunci are să înceapă a sufla de la miazănoapte vântul iernii. Atunci se întoarce şi tatăl tău din munte. Să-i arătaţi pielea lupului şi el are să se bucure şi are să-şi aducă aminte de ziua când i-am pus şi lui în mână suliţa...

- Da, moşule, răspunse copilul înfigându-şi arma cu vârful în pământ. Acuma trebuie să mânăm oile în ţarc.

- Văd că te grăbeşti, Micule, grăi bătrânul zâmbind. Când am fost ca tine, am aşteptat şi eu ceasul acesta cu mare bucurie...

După ce mânară oile în ţarcul nalt de smicele şi spini, tălăncile se alinară şi soarele asfinţi în pădure.

- Copilule, ia-ţi suliţa, zise moş Pleşuv, şi vină după mine. Trebuie să cercetăm de jur împrejur ţarcul, să găsim spărtura pe unde pot intra hoţii. Trei câni îi lăsăm înlăuntru la oi. Unul îl iau cu mine. Pe Greu-Pământului îl las cu tine.

- Crezi, moşule, că intră printr-o spărtură? întrebă Micu.

- Da, căci înălţimea săriturii lupului o cunosc ş-am făcut gardul nalt. Lupul, băiete, e fiară vicleană cu care de mult luptă oamenii. Dac-a făcut spărtură, a făcut-o în loc ascuns şi ferită între mărăcinişuri. Şi după ce-a intrat şi zugrumă oaia, o scoate cu luare-aminte, ca să nu i se cunoască trecerea. Şi prin acelaşi loc nu umblă de două ori, ca să nu-şi lase pielea. Când însă înţelege că ciobanui copil ca tine, cu câni tineri, cutează mai mult decât în alte părţi...

Nepotul asculta cu mare luare-aminte. Bătrânul găsi în spinării gâţe de lână şi urmele trecerii lupului. Astupă şi spărtura ţarcului, joasă şi ferită în buruieni uscate.

- Tu, Micule, să stai aici, hotărâ moş pleşuv, căci hoţul va veni pe drumul pe care-l cunoaşte. Eu mă duc să caut altă spărtură şi altă trecere a lui. Dacă n-o găsesc, aflǎ că sunt înapoi, aproape de tine, însă n-ai să ştii unde. Cum vine noaptea, iese luna - însă pe lup n-ai să-l vezi; de aceea să stai gata necontenit. Greu-Pământului şade alăturea de tine şi nu se mişcă. Când vine hoţul, numai el are să-l vadă. Are să se răpeadă ş-are să-l răstoarne la pământ. Atunci ai să-l vezi - şi într-o clipă trebuie să-l străpungi cu suliţa. Dacă întârzii, se poate scula de la pământ; şi dacă-ţi sare-n piept nu-i mai poţi face nimic. - Eu te las cu bătrânul, şi adu-ţi aminte de ce ţi-am spus. Să nu te-aşezi la pământ; stai cu ochii deschişi, neclintit ca o tufă, şi cu suliţa gata...

- Am înţeles, moşule; am să-l străpung... răspunse copilul cu glas plin de tulburare.

Moş Pleşuv trecu în lungul ţarcului şi Micu rămase cu cânele.

- Să bagi de samă, Greu-Pământului... îngână el, mişcat. Văd c-ai auzit ce-a poruncit moşu', şi te-ai tupilat la pământ. Eu nu mă tem şi-n tine am credinţă, căci ştiu că eşti prietinul nostru. Încep a clipi stelele, şi trebuie să iasă luna. Când iese ea, în fundul câmpiei de dincolo, eu o văd de pe deal de la noi şi-n fundul apei. Şi tu să ştii că luna din apă e a duhurilor, care ies acuma noaptea din păduri... Când trece vântul, le-am auzit chiuind şi, câteodată, s-apropie de om şi-l înfricoşează. Dar moşul m-a învăţat să scapăr în cremene şi saprind foc; iar acest Dumnezeu ne apără de duhuri şi fiare... Acuma trebuie să iasă luna, căci s-aşează în poiană ca un abur. Trebuie sascultăm singurătatea şi să tăcem...

Copilul rămase neclintit şi atent. Apoi încet-încet gândul i se întoarse iarăşi la moş Pleşuv şi la istorisirile lui despre lupte cu fiarele cele mari din codru: cu urşi, cu mistreţi şi cu bouri. La vânătorile acestea, pe care le fac bărbaţii cei mari şi bărboşi, visa el de multe ori în lenea verii, în murmurul poienilor şi între ochii dulci ai florilor.

În ţarcul oilor din când în când picura o talancă, înăbuşit şi stâns.

Deodată, ca şi cum s-ar fi cutremurat pământul, zăvodul cel bătrân îi zbucni de lângă picioare. Cu inima zbuciumându-i-se, copilul căscă ochii şi, prin sita întunericului, văzu pe lup prăvălit şi învălmăşindu-se subt ragila cu spini de aramă a zăvodului. Îşi încordă scurt braţul şi dădu cu suliţa o lovitură dreaptă şi năprasnică. Fiara slobozi un urlet fioros; Greu-Pământului mormăi cu mânie. Gâfâind, Micu se apăsă în suliţă şi simţea în nuiaua de frasin zbaterea şi moartea hoţului. Îndată auzi lângă el şi glasul lui moş Pleşuv; i se ridică un văl

fierbinte în ochi; se socotea bucuros şi tare ca şi flăcăii cei nalţi, pe obrajii cărora începea să iasă, ca păpădia, puful bărbilor...

Urmele întâmplării acesteia, peste care s-au troienit frunzele miilor de toamne, la malul Siretului, şi peste care au viscolit năsipuri şi pulberi, se văd în oasele amestecate şi-n rămăşiţele sălaşurilor. Surpând un mal înalt, apele le-au dat din nou luminii şi eu leam cetit ori am visat despre ele, într-o noapte de început de toamnă, pe când vuia vântul în alte generaţii de păduri şi eu mă aflam cu tovarăşii la vânătoare de lupi, în singurătăţile de la gura Pârăului Alb.

V. April - o clipă

În primăvara lui 1923, într-o zi de început de Aprilie, ne-am coborât câţiva vânători din tren în gară la Bârnova, între păduri mari şi răsunătoare. Gheorghe Ceapă, pădurarul cel mic de stat şi cu vârful nasului roş, ne trimesese răspuns că au început a cădea sitarii, şi ne şi aştepta în preajma staţiei cu câţiva băieţi. Îl împresurarăm veseli cu felurite întrebări, iar el ne răspundea clipind tainic dintr-un ochi; şi cu toţii înţelegeam din asta că cunoaşte el nişte sihle anumite, unde s-au abătut peste noapte sodom de paseri cu pliscul lung, venite anume pentru noi din depărtate smârcuri sudice. Ne chemarăm deci cânii lângă genunchi şi ne pregătirăm puştile, cu nădejdea bucuroasă şi neistovită a oricărui vânător.

Dimineaţa se deschisese curată şi însorită şi prin bolţile pădurii nu aburea nici un fior de vânt. Copacii bătrâni şi tufărişurile aşteptau cu solemnitate minunea învierii şi purtau pe vârfuri muguri graşi, uşor crăpaţi, ca nişte crisalide din care trebuiau să nască noianuri de frunze. Nu erau încă decât o nădejde, un zâmbet fumuriu şi luminos. Iar foile moarte ale toamnei trecute ne foşneau subt paşi. Pe-alocuri, de pe piscuri, se vedea cerul înalt până la munţi, şi văi depărtate în alte păduri neistovite şi afunde.

Unul dintre câni porni deodată pieziş, lucrând harnic din coadă, înspre nişte tufişuri dese de coacăză. Şi sitarul pâlpâi printre crengi, se înălţă spre vârfuri, zugrăvind pe cer un zbor pripit şi rupt în zigzaguri. Ca o lovitură, toţi ne opriserăm, cu braţele încordate pe arme. Gheorghe Ceapă zâmbi, îşi mângâie vârful nasului şi clipi dintr-un ochi.

- Aici avem să facem treabă bună... ne declară el cu jumătate de glas, însă cu hotărâre.

Pe când îşi muştruluia şi-şi rânduia băieţii zbârliţi pentru prima bătaie, - începu a şuşui o înfiorare de vânt peste creasta pădurii, dinspre miezul nopţii. Pădurarul îşi prăvăli căciula pe ceafă şi ridică în sus nasul, adulmecând. Făcu: Hm! - şi-şi cumpăni iar cuşma pe ochi. Treaba asta vedeam noi că nu-i place.

Alt şuiet de ape, mai prelung, trecu alergând după zvonul cel dintâi, ca şi cum ar fi vrut să-l prindă. Şi, pe când începeau chiotele copiilor în desime, lumina scăzu şi zarea soarelui se umplu de nouri ca cenuşa. Un sitar singuratic zbură asupra vântului şi se înălţă în văzduh, săltat ca de-un vârtej, - şi ne trezirăm în scurt cu furtuna asupra noastră şi c-un codru fioros în juru-ne, zbuciumându-se şi gemând.

Gheorghe Ceapă îşi îndesă căciula pe urechi şi-şi strânse sumanul la piept. Băieţii se bulucira ca oile, ascunzându-şi nasurile în gulerele straielor lor ponosite şi prea largi. Noi eram cu pălării şi uşurel îmbrăcaţi, ca de primăvară.

- April', cucoane, e viclean şi schimbător, ne mângâie Gheorghe Ceapă, filosofic. Acu' alta nu-i de făcut decât s-apucăm înapoi cărarea şi să vă-ncălziţi la cantină la domnu' Pachiţescu, cun pahar de vin, până desară, când trece trenu'...

- Da' de ce, bre omule? întrebă cu supărare unul dintre tovarăşii mei. Poate s'alină

vântul şi iese iar soarele.

- Cam greu... răspunse Ceapă clătinând din cap. Are să ningă.

- Ce face?

- Are să ningă... repetă pădurarul ca şi cum luase o hotărâre nestrămutată.

Într-adevăr, din tumultul pădurii, din năvala de nouri a înălţimilor, începură a scăpăra ace de ghiaţă. Şi, pornind îndărăt ca printr-o înserare, ne ajunse un viscol aspru şi des. Ne biciui obrajii, ne îngheţă mânile pe puşti, ni se însinuă pe după ceafă; apoi, când rămaserăm un monom de umbre umilite şi încovoiate în lungul cărării, cu cânii printre picioare, conteni ca după o datorie împlinită, şi codrul începu să ofteze prelung şi alinat. Nourii trecură şi auzirăm vijelia o vreme numai în depărtate adâncuri, ca un cântec grozav şi misterios. Şi peisagiul ne apăru deodată schimbat, necunoscut şi înflorit alb. Ne orpirăm ca într-un fel de farmec şi uimire. Într-o vale, la dreapta noastră, se deschidea un lac neclintit, adunat din ploile primăverii. Asupra oglinzii lui negre şi lucii, atârnau arcuri argintii. Un cintez trecu pe deasupră-i, ţârâind uşurel, apoi tăcerea crescu în juru-i, sperioasă şi împietrită ca într-un basm şi ca într-un vis. Era ceva în afară de viaţă şi de lume. Cu imaginea aceasta în suflet îmi urmai tovarăşii pe cărare prăvălatică, spre crâşma domnului Pachiţescu.

Învinşi şi zgribuliţi, ne înghesuirăm într-o odăiţă scundă şi strâmtă; şi stăpânul locului venea din când în când spre noi, plecându-şi capul subt pragul de sus al uşii şi aducând subt barba-i protectoare gărăfi de vin acru, care nouă ni se părea minunat. Era într-adevăr minunat, căci în curând ne împăcarăm cu împrejurările şi hotărârăm în unanimitate altă expediţie în altă zi înşelătoare şi frumoasă de April. Şi subt ochii holbaţi ai pădurarului, lângă barba zbârlită şi mirată a cantinierului, cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi, ridicând paharul verziu, se entuziasmă şi găsi cuvinte potrivite pentru ciudata breaslă vânătorească.

- Fraţilor! ne zicea el privindu-ne cu mândrie, noi vânătorii suntem nişte oameni care nu ne descurajăm uşor. Noi vânătorii suntem nişte oameni deosebiţi, în valea aceasta a plângerii. Căci noi suntem urmaşi ai unei rase care se împuţinează din ce în ce, în scăderea şi ticăloşia vremii de faţă. Noi suntem oameni ai trecutului ş-ai iluziei. Ne găsim şi ne recunoaştem fraţi, în toate categoriile sociale. În mijlocul codrului Gheorghe Ceapă este un cârmuitor; îl recunoaştem noi cu toţii şi-l simţim camarad; în lumea celorlalţi nui decât un sărman şi umilit ţăran. În mijlocul naturii, el ne-a poruncit nouă şi vijeliei. Căci şi noi şi el ne tragem dintr-acei oameni care au stătut tari, ca Nemrod, în faţa lui Dumnezeu; care, ridicându-se din umilinţa şi mişelia vieţii peşterilor, şi-au ascuţit mintea, şi-au înarmat braţul şi au început a supune viaţa din jurule. Biruind fiarele şi luându-le blana, născocind focul ca să le frăgezească carnea, întinzându-şi din ce în ce hotarul puterii, strămoşii noştri vânători sunt adevăraţii întemeietori ai civilizaţiei. Din sălbăticia din jurule şi-au ales tovarăşi, - pe străbunii cânilor acestora care stau aşa de cuminţi subt masă. Şi astfel au învăţat a îmblânzi şi alte vietăţi mai pe urmă. Şi după ce au ajuns să facă din vânătoare o plăcere, strămoşii noştri au învăţat a face alta şi din acel

Instinct atât de van
Ce le-abate şi la paseri de vre-o două ori pe an.

Domnilor, vânătorii nu sunt oameni care numaidecât fac jertfă în juru-le. Sunt mulţi care nu puşcă niciodată nimic, şi sunt dintre aceştia şi între dumneavoastră, deşi niciodată nu veţi mărturisi; susţin că şi aceştia sunt din nobila noastră rasă, pentru că se simt ai ei şi au, cum v-am mai spus, iluzia. Vânători nu sunt numai acei care trag bine cu puşca, - asta e un lucru cu totul secundar; - vânători sunt toţi acei care iubesc libertatea şi natura, fug de furnicarele celorlalţi oameni şi au darul fanteziei. Fraţilor, toţi cei care scăpaţi vânatul, pentru c-aţi tras prea departe, spuneţi-ne minunatele isprăvi pe care le-aţi săvârşit fără martori şi eu voi fi mulţămit şi fericit să vă ascult. Din nobila voastră categorie a izvorât literatura care, în

definitiv, n-are nimic comun cu adevărul. Deci, dacă nouă ni se datoresc invențiile şi arta, atunci se cuvine să fim foarte respectați de ceilalți muritori, pe care - fie vorba între noi - eu îi cam disprețuiesc...

Lauda aceasta a vrednicei noastre bresle a durat încă mult, şi mulți îi adăogeau în răstimpuri observații interesante, pe măsură ce domnu' Pachițescu îşi făcea o nouă intrare plecată, cu barba şi cu vinul cel acru şi minunat. De la o vreme, Gheorghe Ceapă fu foarte mişcat, deşi nu înțelegea nimic: se simțea însă foarte prietin şi tovarăş cu noi şi coborâtor direct şi nobil din locuitorii cavernelor.

Când ieşii într-un târziu afară, era întuneric deplin şi cerul plin de stele se boltea asupra pădurilor negre şi tăcute. Era o noapte albă, cu zăpadă tânără şi ireală, - ceva din depărtări şi din trecut, ceva nestatornic şi de o clipă, amintire din alte vieți şi alte milenii. Era o înmărmurire de pământ primăvăratic, înflorit alb. Şi avui deodată sentimentul singurătății celei mari, în care eram fulg al morții, - şimi apăru lacul cel negru din pădure în ramă imaculată, cu sălbăticiunea grațioasă a liniştii pe mal oglindindu-se o clipă în el. O clipă, - căci totul era nesigur şi iluzoriu, ca mine şi ca April.

VI. Tovarăşul meu Voişel e vrednic vânător, ca mulți alții

Cu domnu' Voişel n-am fost niciodată la vânat pânăn toamna asta, deşi-mi făgăduise de multe ori, prin târg şi pe la tribunal, bătându-mă pe umăr, că "are de gând dumnealui să mă ducă odată la o iepurărie"... Domnu' Voişel era un om mititel şi vesel şi se-ntorcea energic şi pieptos cătră toți cei carel atacau şi-l înțepau prin târg ori pe la tribunal, şi nu rămânea dator nimănui. Dumnealui singur mărturisea că-i om a' dracului şi cu el nu se poate pune nimeni.

Într-o zi din săptămâna trecută, pe-o vreme moale de noiemvrie, mă trezesc cu domnu' Voişel la poartă. "Hai, cucoane, la vânat, să-ți arăt eu cum se puşcă iepurii".

Deşi era un om mărunțel şi cu capul mititel şi rotund, domnu' Voişel avea ceva redutabil. Mai întâi, îşi trecuse pe după umăr o torbă largă, cu multe țarțamuri, care-i atârnau până la glezne. Puşca pe care o purta în spate era mai lungă decât alte puşti. Avea în picioare nişte cizme teribile, cu turetcile până peste genunchi. Când păşea, părea a le ridica cu greutate şi bocănea de câte două ori cu fiecare. De ce-şi pusese în cap o pălărie pleoştită şi proastă nu înțeleg, când avea asemenea cizme. E adevărat că subt astfel de pălărie obrazul domnului Voişel avea o înfățişare deosebită, mai ales când încrunta puțintel sprâncenele. Barba-i căruntă, tunsă scurt şi țepos, ajuta încă acestei înfățişări: parcă ținea în gură un arici. Îl admiram pe când mă-mbrăcam şi-mi pregăteam halaturile. În vremea asta prepelicarii, Chezar al meu şi Machedon al domnului Voişel, se cercetau cu luare aminte, mormăind în surdină.

- Na! Machedon! rosti cu linişe domnu' Voişel. *Ici! Couche!* - Ştii cum m-ascultă, cucoane? urmă domnu' Voişel, întorcânduse spre mine, - m-ascultă şi înțelege parcă-i un om. Câteodată eu singur rămân în admirație, în fața lui. Şi merge ca un ceasornic: şi la prepelițî, şi la iepuri.

- Merge şi la iepuri?

- Cum nu, merge şi la iepuri; doar l-am dresat eu singur. Na! Machedon! *Ici! Couche!* De data asta tovarăşul meu dădu un accent deosebit glasului şi puse mâna pe bici. Pe loc Machedon înțelese că trebuie să părăsească intențiile războinice; însă cunoştința limbii franceze se vede că-i era tulbure, pentru că o împunse la fugă afară şi se aşeză în cerdac, la o distanță potrivită, pe labele de dinapoi; şi de acolo ne privi c-o mutră într-adevăr omenească, cu doi ochi luminoşi şi inteligenți de coloarea castanei. Blana pestriță şi destul de bogată a lui

Machedon îi dădea o înfăţişare generală şi vagă de *Setter.* Domnu' Voişel mi-l arătă din ochi zâmbind cu mulţămire şişi aprinse o ţigară foarte groasă.

- Grozav de mult fumez, cucoane, îmi zise el pufăind spre mine. Eu socot că nu se află om pe lume care să fumeze mai mult.

Când îi sosea cafeaua, vânătorul îşi arătă patima lui excepţională pentru asemenea băutură. Altceva nu obişnuieşte să beie, - însă cafelele, ceva grozav! În acelaşi timp, cu ochii pe jumătate închişi şi cu barba strâmbată la o parte într-un zâmbet, se întoarse după slujnicuţă, - o fată durdulie, desculţă şi arsă de soare.

- Cucoane, eu îmi am tabieturile mele, se crezu domnia-sa dator să mă lămurească, făcându-mi cu ochiul.

Cum eu nu sunt prea vorbăreţ de felul meu, pe drum mai mult ascultam, iar domnu' Voişel vorbea. Îl ascultam cu plăcere cum îmi spunea o mulţime de lucruri interesante, cu căldură, cu pornire şi cu patimă. În două rânduri am încercat să atrag luarea-aminte a tovarăşului meu înspre luncile arse de brumă, peste care pluteau funigei în liniştea zilei. Erau atâtea nuanţe de galbăn şi de roş şi zarea era aşa de largă şi transparentă înspre munţi şi-nspre Prut, soarele risipea atâta melancolie de aur, încât mă simţeam împovărat de ideea că toate sunt unice şi că peste o clipă toate vor cădea în veşnicie. Nici noi nu vom mai fi aceiaşi şi vom fi făcut un pas mai mult spre întuneric. Domnu' Voişel însă, plin de plăcere şi de siguranţă şi foarte mulţămit de cizmele-i nouă, părea în relaţii deosebit de bune cu nemurirea.

- Cucoane, îmi zicea el, dumneata nu mă cunoşti ce fel de vânător sunt eu. Mai întâi de toate, mie îmi place să fiu foarte bine echipat. Asemenea cizme ca ale mele cred că foarte puţini vânători au; ţi le-am luat de ocazie, pot să spun că le-am luat cu nimica. Ele au fost tocmite de altul, dar au fost făcute pentru mine. Acuma vreau să te-ntreb ce puşcă ai dumneata.

- Am, domnule Voişel, o armă de care sunt destul de mulţămit.

- Hm! îmi răspunse tovarăşul meu, cercetându-mi o clipă arma; se poate să fie bună, dar e o marcă în care eu n-am încredere. Puşca asta pe care o vezi la mine a fost făcută anume pentru cuconu Cocriţ Nastasache, pe când se afla în petrecere la Viena. Anume pentru el au făcut-o nemţii, ş-a plătit-o el nu ştiu câţi galbeni, cum era pe vremea aceea. Eu o am de la dânsul. Mi-a dăruit-o când mam însurat. M-a cununat el. Puşca asta, zice, vreau să intre în mâna unui adevărat vânător. Apoi a intrat, cucoane. Nu că mă laud: dovezile-s de faţă. Vânători ca mine ai să găseşti dumneata puţini. Numai Machedon ar putea să spuie, dac-ar vorbi, câte prepeliţi şi câţi iepuri am puşcat eu în toamna trecută.

- Dar în toamna asta?

- În toamna asta, am avut o întâmplare pe care chiar doream să ţi-o spun. Am fost de Ziua Crucii prin nişte locuri anumite, pe care numai eu le cunosc, în părţile Cucutenilor. Şi când ţi-oi spune, cucoane, câţi iepuri am puşcat eu în ziua aceea, n-ai să mă crezi.

Eu mă întorsei în trăsurică, întrebând cu ochii, şi hotărât să ascult orice fel de întâmplare vânătorească.

- Şaptesprezece, cucoane! îmi declară domnu' Voişel, privindumă aprig.

- Cum şaptesprezece?

- Şaptesprezece iepuri, cucoane, întări tovarăşul meu. Cu puşca asta pe care o am de la cuconu' Cocriţ Nastasache. Să vezi cum santâmplat. Eu trăsură n-am. De obicei umblu pe jos. Mă duc cu trenul până unde trebuie, şi pe urmă o iau pe jos. Din pricina asta sunt şi adevărat vânător. Eu toată viaţa mai mult pe jos m-am dus prin locurile mele, pe care le ştiu eu. Precum ş-acuma vreau să te duc eu la o iepurărie. Cine poate să cunoască mai bine decât mine sălaşurile iepurilor? Se ştie că eu sunt specialist, pot să spun că sunt un fel de braconier. Aşa, mă duc eu de Ziua Crucii în părţile Cucutenilor şi intru pe ogoare, cu Machedon. Chiar în cel dintâi ogor în care am intrat am tras două focuri ş-am împuşcat doi iepuri. Pe urmă văd o pârloagă bună. O iau frumos la căutat, găsesc şin pârloagă doi. Îi împuşc şi pe aceia. Era

vremea liniştită, aşa ca azi. Mă gândesc să-i caut şi la mirişte. Şi-ntr-adevăr, cucoane, intru eu întro mirişte şi prind a sări iepurii ca lăcustele. Lucrul cel de căpitenie este că n-am dat nici un foc greş. Eu dac-am greşit un foc, îs supărat toată ziua. Dar asta mie mi se întâmplă prea rar. Am puşcat, precum îți spun, şaptesprezece.

Domnu' Voişel mă privi cu ochi mari, ca să se bucure mai bine de uimirea mea. Eu însă eram destul de liniştit. Atunci rămase o clipă gânditor.

- Poate vrai să mă întrebi, reluă el, ca şi cum ar fi citit ceva în ochii mei, poate vrai să mă întrebi ce-am făcut cu şaptesprezece iepuri şi cum i-am purtat.

- Mă gândeam, zic eu, că şaptesprezece e un număr destul de ciudat.

- Se poate, dar te vei fi întrebând şi ce-am făcut cu iepurii: cum i-am purtat până acasă.

- Într-adevăr, mă-ntreb.

Tocmai când se punea dezlegarea acestei probleme, trăsurica se opri sus, în deal, la Zahorna. Tovarăşul meu îmi arătă, spre stânga, nişte mirişti buruienoase şi după ele nişte râpi, şi după râpile acelea nişte pârloage dese cât omul de nalte.

- Intrăm aici, cucoane, zise domnu' Voişel. Spune omului dumitale să se ție cam prin preajma noastră, ca s-avem unde pune vânatul şi să nu-l purtăm în spate. Şi noi s-o luăm aşa, pe haturile acestea deocamdată. Azi e vremea lină: numaidecât trebuie să găsim iepurii la pârloage şi la mirişti. Îi găsim şi la arături. Într-o zi ca asta, stau sămănați în toate părțile. Trebuie să-ți spun, cucoane, că eu sunt adânc cunoscător al iepurelui ş-a' obiceiurilor lui. După ploaie, iepurele dumneata să nu-l cauți la arătură, pentru că se-ncalță de glod şi nu-i place. Când e vânt, dumneata să nu-l cauți la popuşoaie, pentru că-l supără sunetul strujenilor. Mergi cu mine şi-l găseşti negreşit. Eu, la arătură, îl văd de departe cum stă în covru. Ba, când e îngheț, dimineața, mă uit pe-un ogor de grâu, asupra soarelui, şii văd aburul răsuflării... Cucoane, eu ți-am spus că sunt un fel de braconier. Şi de puşcătura mea iepurele nu scapă, ferit-a Sfântul.

Ne-am despărțit, fiecare cu cânele, ş-am prins a merge în lungul a două haturi. Mergeam domol prin singurătatea toamnei şa ogoarelor pustii. Eram în locuri de unde nu se vedeau sate, - şavui deodată în mine impresia golului ş-a deşertului, subt cerul adânc. Nu era în juru-ne un sunet, nu se simțea o mişcare. Când, deodată, dintre noi, din pământ, din pulbere, zvâcni năprasnic un iepure şi, cu mişcări pripite de armonică o luă la fugă îndărăt spre o vălcică. Ca şi cum ar fi fost loviți, Chezar şi Machedon se prăvăliră după el, chelălăind. Domnu' Voişel îndreptă puşca-i lungă cu grabă şi slobozi un foc, apoi altul.

- E lovit, îmi strigă el cu încredere. Nu mai trage! Dar iepurele intrase într-un păiuş şi se ducea ca o minge cenuşie, cu urechile plecate pe spate. Chezar se ținu mult după el, țăhnind pe costişă, Machedon se întoarse liniştit la piciorul stăpânului său.

- Haliciurile au mers bine..., îmi zise domnu' Voişel, dar mia sărit cam departe...

În privința asta, aveam altă părere. Tăcui şi trecurăm înainte, în lungul ogoarelor şi haturilor arse. Într-o vreme se întoarse şi Chezar lângă mine, cu limba lungă şi gâfâind răpezit. Am mers aşa, domol şi tăcuți, vreme de mai bine de un ceas şi țărâna nu mai născu în preajma noastră nici un iepure spăimântat.

- Are să trebuiască să-i căutăm şi la arătură..., îmi zise domnu' Voişel, oprindu-se la un capăt de hat. Să stăm puțin, să-mi răsucesc o țigară. După ce-i căutăm şi la arătură, pot să-ți spun sigur undei găsim. Ei au obicei de fac sate. Şi unde stă unul, îi găseşti şi pe ceilalți.

Îşi scoase tabacherea mare de metal, care sclipi în lumină, şi începu să răsucească o țigară. Pe când tovarăşul meu era mai atent la această operație, dintr-odată, fără nici o pricină şi neprovocat, un iepure țâşni din față-i şi porni, într-o goană absolut disproporționată cu liniştea noastră. Cânii după el. Domnu' Voişel zvârli precipitat tabacherea departe, îşi strecură în buzunarul de la piept țigara nerăsucită, apucă puşca, se întoarse strâmb spre urechile dihăniei, care păreau enorme în zarea unui dâmb, şi încredință liniştii şi pustiului alte două detunături zădarnice...

- Prea departe! îmi zise el după aceea, c-un fel de mustrare, ca şi cum eu trăsesem. Nu-i nimic; am vreme să-mi fac ţigara şi s-o fumez. Nu ştiu însă unde mi-i tabacherea. Asta-i frumos! Ştii că are haz? Ce-am făcut cu dânsa? Ori a uitat nevastă-mea să mi-o puie în buzunar...

I-o arătai între buruieni, la câţiva paşi de el.

-Aşa-i, mă miram eu, vorbi el râzând. Nu se poate să numi puie mie cei de acasă toate lucrurile la locul lor. Cu mine nu se joacă. Eu, cucoane, sunt mână de fier. Chiar îmi place să fiu tiran şi să stăpânesc. De aceea mi se pare că am şi nume de împărat: Tiberiu. De ce râzi?

- Nu râd. E un nume foarte frumos.

- Se-nţelege, încuviinţă cu seriozitate domnu' Voişel şişi aprinse ţigara. Acuma, cucoane, dacă vrai să-mpuşcăm iepuri, să mergi cu mine în pârloaga asta. Numai să-mi fumez ţigara şi intrăm, ş-ai să te încredinţezi numaidecât.

Era o pârloagă plină de mărăciniş, de boz şi de dudău de tot felul. Abia răzbeau cânii, încurcându-se în rugi de mure. Ne poticneam la fiecare pas, ni s-a aninat de straie scai şi turiţă - iepuri nu s-au arătat de nicăieri.

- Atunci să cercetăm iar mirişti, fu de părere domnu' Voişel. Orice-ar face, de mine nu se pot ascunde. Hai să trecem în mirişti.

- Domnule Voişel, propun eu cu sfială, să căutăm păiuşul aceste din stânga.

El ridică barba cu dispreţ şi-şi îngroşă glasul:

- Care păiuş? Nu căutăm nici un păiuş. Dacă vrai să găseşti iepuri, astăzi să-i cauţi la mirişte.

Sunt ş-acuma încredinţat că la stânga mea, în păiuş, aştepta iepurele pe care trebuia să-l puşc eu. Înfricoşat şi cu inima bătând, stătea acolo în covru-i sărac. N-am făcut un pas mai mult spre el şi n-a sărit din resortu-i puternic şi din păiuşul de culoarea blănii lui. Dumnezeul liniştii i-a fost prielnic.

Am cotit către tovarăşul meu, în mirişti, în miros de paie uscate şi pulbere. Ne împresurau ici-colo, în lumină pieziş, roiuri mărunte de gâze. Urechiaţii însă nu-şi făcuseră sat pe acele meleaguri. Treceam paralel pe întinderi, cu cânii după noi, şi domnu' Voişel lăsa din când în când să cadă spre mine observaţii vânătoreşti dintre cele mai minunate şi mai interesante. Din mirişti trecurăm pe arături; apoi, la un pâlc de porumbei, o altă sălbătăciune scapă de plumbii omului cu nume împărătesc. Chezar fugi chelălăind peste văi. Machedon se întoarse curând şi se uită cu ochii lui castanii cum stăpânul său îşi cercetează cu luare-aminte oţelele puştii.

- Hm! mormăia domnu' Voişel, puşca nu cred să fie de vină.

Trase un cartuş şi-l vârî subt nas, în blana de arici, mirosindul parcă.

- Asta trebuie să fie, îmi zise el, sigur de sine. Cartuşele-s prea vechi. Drept să-ţi spun, cucoane, aşa-ceva nu mi s-a întâmplat de zilele mele.

Când se întoarse Chezar de pe coclauri, Machedon îi ieşi înainte, - şi, alăturându-şi botul de al semenului său, păru ai împărtăşi o cugetare mută. Ridicându-şi ochii de la puşcă şi de la cartuş, domnu' Voişel îi privi cu mirare. Eu începui a râde.

- Domnule Tiberiu, îi explicai eu; Machedon al dumitale îi spune lui Chezar să nu mai fugă după iepuri. După cât se vede, cânele meu îşi închipuie că noi n-avem nici un rost şi vânătoru-i el. Vrea cu ori ce preţ să prindă iepurele. Machedon are însă experienţă; iar experienţa este izvorul înţelepciunii...

- Cât despre inteligenţă, nu-i nevoie să-l laud, îmi replică vesel domnu' Voişel; eu socot că asemenea câne n-are nimeni, pentru că eu l-am dresat...

Ziua aceasta memorabilă s-a isprăvit totuşi cu victoria tovarăşului meu. Puşca cea lungă îşi făcu datoria; cartuşele naveau nici un cusur. Pe întinderea pustie, în asfinţitul soarelui, sunară cele din urmă bubuituri şi Machedon se zvârli aprig asupra unui iepure rănit. După o învălmăşeală năprasnică, prepelicarul îl ţintui cu grumazul în ţărână şi sosi şi domnu'

Voişel cu cizmele-i uriaşe, ca să-i deie lovitura de graţie.

_ Ai văzut lovitură? îmi strigă el ridicând de un picior sălbăticiunea.

Avea o înfăţişare bizară şi obrazu-i strălucea de un râs care mă înfioră.

Zvârli la pământ vânatul şi o clipă stăturăm privindu-l. Animalul zdrobit rămăsese c-un ochiu deschis. Cele din urmă raze ale asfinţitului luciră în ochiul acela mare, sperios, înviindu-i apa moartă, - răsfrângând statuia biruitoare a tovarăşului meu şi tristeţa singurătăţilor de toamnă.

VII. Sitarii, când prietinii mei se ceartă

Am doi prietini care îmi sunt şi foarte buni tovarăşi de vânat. Deseori, în zilele de sărbătoare, batem coclaurii, ne depărtăm de lume şi ne sălbăticim prin singurătăţi.

Anul acesta, se-nţelege, cum a lucit cel dintâi soare de primăvară, ne-am strâns nas lângă nas, am fumat câte-o ţigară şam plănuit cum am face ca să puşcăm un foarte mare număr de sitari.

Cel mai bătrân dintre noi e un bun vânător care cunoaşte zile vechi, ştie întâmplări nemaipomenite şi răspunde la frumoasa poreclă de cuconu' Nicu Fantazie. Deşi-n zilele obişnuite e un biet om cufundat până la gât în condici, împresurat de oribile coloane de cifre, între noi, în faţa câmpului sau codrului, e plin de avânt şi de imaginaţie. Chiar numele pe care i l-am dat e mai mult un eufemism. Porecla adevărată sună mai puţin nobil. Când e vorba însă de un vânător, se cade să dăm altă interpretare cuvântului.

Cel mai tânăr dintre noi e un sprinten şi ager poet, foarte cunoscut prin umor, prin avânt şi imaginaţie. Frânturi din versurile lui îndrăzneţe zboară de pe toate buzele. În chestiile de vânătoare însă e spiritul cel mai realist cu putinţă, strângând totul în cleştele unei logici înfricoşate.

Aşa încât dezbaterile asupra sitarilor au oscilat între polul nord şi ecuator, ca să zic aşa.

Ecuatorul era cuconu' Nicu Fantazie. El susţinea, cu fierbinte convingere, că-n pădurile de la Boroseşti, în mladă la Ionaşcu, avem să găsim sitari cum nu se mai află pe lumea asta!

- Ascultaţi ce vă spun eu, zicea dumnealui, totu-i gata şi totul ne-aşteaptă. Am scris lui Bucă pădurarul să trimeată la gară două căruţe şi s-adune la pădure cincisprezece băeţi pentru hăituială. Sitarii s-au arătat în alte părţi. Atunci acolo, la Ionaşcu, facem treabă bună. Eu nu vă spun decât atâta: în 1893, intrând acolo cu Ilie Negură, la amiază am isprăvit cartuşele şi zvârleam în sitari cu căciula. Ne-am întors cu 97 de bucăţi. A fost o frumuseţe. Pasul şi sitarul! pasul şi sitarul! Faceţi-vă cartuşe multe. Dacă dăm peste pasaj, aveţi să mă pomeniţi!

- *Dacă* dăm peste pasaj! sublinie incisiv poetul, privindu-mă cu înţeles.

- Se-nţelege, se înfierbântă cuconu' Nicu. Dar eu cred că dăm.

- O presupunere nu-i decât o presupunere, reluă fără milă poetul. Se poate să nu găsim nimica.

- De ce?

- Iată de ce. Mai întâi admiţi că *se poate* să nu găsim sitari?

- Da. Dar eu sunt sigur că găsim.

- Bine; dar se poate să nu găsim. Şi eu cred că n-o să găsim, pentru următoarele motive...

- Să vedem... zâmbi cuconu' Nicu Fantazie, cu bunătate.

- Ascultaţi. Mai întâi, astă toamnă, am mers de trei ori în locuri hotărâte de dumneata.

Şi n-am găsit nici un iepure. Am văzut odată unul singur, care fugea pe dealuri la o depărtare incomensurabilă.

- Bine, dar asta a fost astă-toamnă.

- Stai, urmă neînduplecat poetul. Astă-iarnă ai rânduit şai condus de două ori gonile în Boroseşti. Şi tot vânatul mare a ieşit tocmai pe unde n-am cuprins noi...

- Bine, asta a fost astă-iarnă. Asta se poate întâmpla oricui.

- Se-nțelege, dar ți se întâmplă cu deosebire dumitale. Dumneata, cucoane Nicule, eşti cel mai bun şi mai plăcut tovarăş, numai cât n-ai noroc la alegerea locurilor.

- Aşa-i, aprobă cu puțină tristeță tovarăşul nostru. De-o bucată de vreme am băgat de samă că am *ghinion.* Dar acum sunt sigur că la Boroseşti, în Ionaşcu, găsim sitari.

- Nu! strigă poetul. Boroseştii e la sud. Noi trebuie să pornim spre miazănoapte.

După această mişcătoare discuție, am hotărât în unanimitate să mergem la Boroseşti în mlada lui Ionaşcu. Şi cuconu' Nicu nea povestit în amănunt cum a fost afacerea din 1893. Sitarul şi pasul! Sitarul şi pasul!

Peste noapte am visat numai sitari! Ş-a doua zi am pornit spre Boroseşti pe o vreme senină cu soare şi fără vânt.

La fereastra vagonului, pe când pornea trenul, cuconu' Nicu ne spune vesel:

- Avem o zi minunată!

Poetul tăcea. Însă era bine dispus.

Eu observai:

- Se poate întâmpla să nu găsim căruțele în gară la Scânteia.

- Avem să le găsim, răspunse liniştit cuconu' Nicu. I-am trimes răspuns pădurarului Bucă.

Într-adevăr, în gară la Scânteia, găsirăm căruțele şi ne îmbarcarăm, cu ceilalți cinci ori şase tovarăşi.

- Dar dacă Bucă pădurarul n-o fi strâns gonaşi? întrebai eu, cu îndoială.

- Nu se poate: i-am trimes răspuns. Şi dac-au fost căruțele, trebuie să fie şi gonaşi.

La fântâna din marginea pădurii, găsirăm pe Bucă, cu gonaşii. Toate porneau bine şi ziua era minunată. Cuconu' Nicu mai aştepta zborul sitarilor. Şi-l văzui vesel şi fericit după cele dintâi două bătăi. Chiotele băieților ridicaseră chiar în sihlele din margine câteva părechi de păsări cu pliscul lung şi se trăseseră câteva focuri. Îl văzui pe bătrânul nostru tovarăş senin, triumfând cu modestie şi fără larmă.

Prietinul cel tânăr tăcea. Înaintarăm cu hăitaşii înspre pădurea mai bătrână, - înspre "temei', cum zicea cuconu Nicu. La bătaia următoare sări un sitar răzleț. La alte bătăi nu mai sări nici unul, - şi la chiotele şi hăulirile gonaşilor nu răspunse în pădure nici un foc de puşcă.

Înspre amiază, pe când ne aşezam în altă goană, Poetul, trecând pe lângă mine, îmi şopti zâmbind:

- Se cam zbârleşte vremea.

Într-adevăr, nici nu băgasem de samă că soarele nu mai lucea în pădure. Tufele de iarbă nouă şi flori albastre erau învăluite ca de o umbră. Din depărtări auzii un şuiet slab, ca de ape. Şi, pe coama codrului înmugurit, în curând sosi, pe o aripă de furtună, un puhoi de ploaie amestecată cu măzăriche. Începu a ne bate cu îndârjire. Se potoli într-o vreme şi porni din nou. Şi, dintre doi fagi, unde stăteam zgribuliți, priveam prin țesătura de crengi alte învălmăşiri de nouri negri, care veneau de la asfințit.

Ne traserăm cătră o poiană, înspre căruțe.

- Eu sunt sigur că-n alte părți nu plouă şi sunt sitari! îmi zise cu linişte prietinul cel tânăr.

Când ajunserăm la căruțe, ploaia stătu.

Cuconu' Nicu, înveninat iar, începu a scoate merindele şi vinul.

- Apoi, după ploița asta, zise el, tot găsim noi pasajul, în mladă la Ofileanu.

Tovarăşul celălalt mă privi c-un zâmbet semnificativ.

După gustare, pornirăm cu multă nădejde înspre Ofileanu. Şi cum ajunserăm la Ofileanu cu căruţele, o altă învăluire de furtună aduse altă scuturătură de ploaie din nouri de catran. Şi pe urmă ne bătură săgeţi reci de apă toată după-amiaza, până ce trudiţi, uzi şi gârbovi, cu cizmele încărcate de glod, ne înşirarăm pe potecă spre căruţe.

Când ieşirăm spre poiana Jidovului, luci soarele în asfinţit, în aur şi purpură; vântul căzu şi plângerea pădurii conteni. Se vedeau lucind până în depărtări valurile codrului. Şi-n desişurile de-aproape începură a suna glasuri de paseri mărunte. Prin luciri piezişe de soare fâlfâiau mierle şi gaiţe. Şi când geana de foc de la asfinţit se închise şi prinseră a veni din râpele pâraielor umbre, deodată auzirăm pe deasupra poienii guruitul caracteristic al sitarilor şi zboruri graţioase începură a se încrucişa prin fumegarea înserării.

Cu sufletul plin de amurgul acela de primăvară şi cu genţile goale, ne înfundarăm în noaptea codrului, pe poteci umede, spre o gară depărtată. Şi, umblând spre gară, domol, cuconu' Nicu înainte, Poetul după el şi eu la urmă, - iată că tovarăşul nostru cel tânăr îşi aduse aminte de cea dintâi expediţie la sitari, anul trecut.

- Pe aceea o uitasem, vorbi el puţintel înseninat, dar acuma miam amintit-o. Eu v-am spus că trebuia să mergem undeva, la nord. Acolo sar sitarii şi nu plouă. Anul trecut, v-aduceţi aminte? Cuconu' Nicu hotărăşte şi ne-ndeamnă să mergem în păduricea de la Corneşti. Acolo, cândva, în alt an de la Hristos, domnia-sa iarăşi a puşcat un mare număr de sitari. Eu am fost de părere să mergem în altă parte, - pe urmă, ce să fac? hai şi eu la Corneşti. Fără îndoială, vă aduceţi aminte foarte bine ce s-a întâmplat în ziua aceea de Buna-Vestire. Când ajungem, nu găsim haitaşii, pentru că biserica de la Corneşti avea hram şi băieţii erau la biserică. Vrasăzică, din toate satele din ţinutul Iaşilor, am nemerit într-un loc cu hram. După ce, cu chiu cu vai, adunăm vreo cinci haitaşi, intrăm într-o anumită parte a pădurii, unde, cu un ceas înaintea noastră, trecuseră alţi vânători cu cânii. Puteţi să-mi spuneţi mie dacă nu-i adevărată minune asta?

Cuconu' Nicu Fantazie încuviinţă cu duioşie.

- Într-adevăr, de o bucată de vreme am ghinion! Dar când îmi aduc aminte ce vânat am împuşcat eu odată prin acele locuri...

Neînduplecat, tovarăşul cel tânăr îl întrerupse:

- Cucoane Nicule, unde mergem duminica viitoare?

- Eu zic să mergem la Bârnova, răspunse cu grabă tovarăşul nostru. Când om ajunge la gară am să vă spun ce mi s-a întâmplat acolo acum douăzeci şi unu de ani...

- Eu declar de mai nainte că e necesar să mergem în altă parte! hotărâ solemn Poetul.

Ajunşi în gară, la crâşma cea mititică, cu crâşmar bărbos, - până la sosirea trenului cuconu' Nicu ne-a povestit întâmplarea de acum douăzeci şi unu de ani şi a ciocnit cu noi câte un păhărel de vin. Ş-am rămas deplin înţeleşi că duminica cealaltă căutăm sitarii la Bârnova, tot la sud, deşi Poetul, cu logica lui de fier, ne-a dovedit că în ziua aceea sitarii vor fi la nord.

VIII. Ploaie, în păduri depărtate

În gară la Târgu-Frumos, prietinul meu Poetul găsi în sfârşit prilej să apostrofeze pe tovarăşii noştri de vânătoare:

- Mai întâi, zise el, nu înţeleg de ce-am pornit de la casele noastre pe-asemenea vreme. Plouă de la miezul nopţii; ş-o ploaie de noiemvrie ca aceasta, despletită şi jalnică, nu-i nădejde să contenească degrabă. Dar să admitem c-am avut cu toţii dorinţa şi bănuiala căn zori de ziuă cerul are să se însenineze. Nu s-a înseninat. Şi fapt mai grav: a plouat la fel şi ieri, ş-alaltăieri.

Pe lângă asta, ştim din experienţa bătrânilor că ploile de toamnă sunt fragmente de veşnicie. Atuncea ce căutăm noi la Târgu-Frumos? Ştiu că pot să răspund eu singur. Ne ducem la pădure la Brăeşti. Ne-am oprit în gară la Târgu-Frumos pe ploaie; avem să intrăm în Târgu-Frumos pe ploaie, ca să căutăm căruţe să ne ducă la Brăeşti. Pe noroi şi pe ploaie se poate să ajungem cândva la pădure. Dar cine ne sileşte să ne părăsim pe asemenea vreme tihna şi liniştea noastră? Am ucis pe cineva? Miam trădat patria? Îmi taie cineva capul dacă nu mă duc astăzi, pe ploaie, în pădure la Brăeşti? Eu nu-nţeleg nimica. Trebuie să ne-ntoarcem acasă!

Astfel vorbi prietinul meu şi toată lumea îi dădu dreptate. Eram în jurul lui, pe peronul gării, douăzeci şi două de *puşti,* cum obişnuieşte a spune cuconu' Nicu, maistrul de vânătoare. Şaceste puşti priviră cu ochi fumurii şi deznădăjduiţi zările şi văzură pretutindeni cenuşa ploilor de toamnă. Are dreptate prietinul nostru Poetul. Numai nişte nebuni se pot hotărâ, s-o apuce aşa, pe drumuri desfundate şi subt cernerea sură, înspre Brăeşti.

- Ai dreptate, răspundem. Dac-am fi nişte oameni înţelepţi, am aştepta cel întâi tren care trece spre Iaşi şi ne-am întoarce spre casele noastre...

- Noi însă nu suntem oameni înţelepţi; noi suntem vânători, replică cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi. Deci trebuie să ne resemnăm, să căutăm căruţe şi să ne ducem la Brăeşti.

- Însă nu ne sileşte nimeni, observă Poetul.

- Se-nţelege că nu ne sileşte nimeni, strigă cuconu' Nicu Fantazie, maistrul nostru de vânătoare; însă eu cred că îndată ce ajungem la pădure, ploaia stă. Se poate să înceteze chiar şi mai' nainte, - poate să înceteze orişicând, pentru că nu-i cu contract, pe zece ani. La urma urmei, chiar dacă azi plouă până în sară, mâni desigur nare să ploaie. Ce Dumnezeu! Din două zile, măcar una trebuie să fie frumoasă. Aşa încât, trebuie să mergem.

- Logica dumitale, cucoane Nicule, e teribilă, răspunse Poetul c-o ironie rece ca şi ploaia de toamnă. Te rog însă să-ţi aduci aminte că şi eu o am pe a mea. Din experienţele anilor trecuţi, din observaţii serioase pe care le-am făcut de când mergem cu dumneata în expediţii, din nişte celebre aventuri ale noastre la sitari, eu trag concluzia că ploaia asta e a dumitale. Dumneata eşti cel cu ghinionul. De-aceea nu ne-au venit nici căruţele la gară şi trebuie să le căutăm noi singuri prin mahalalele târgului. Sunt sigur deci că ploaia n-are să înceteze. Are să curgă apă din cer şi la noapte, şi mâni. Cu toate acestea trebuie să mergem, pentru că nu suntem nebuni, ci vânători!

Cuconu' Nicu râse cu amărăciune, ca totdeauna când era vorba de ghinionul lui, şi-şi aprinse o ţigară. După aceea încheie cu seninătate:

- Nu se poate, trebuie să steie când ajungem la pădure. Să mă văd eu, cucoane, în pădure la Brăeşti! De-asemenea ploaie nici numi pasă. Am făcut eu acolo vânători şi pe vreme mai urâtă. Şi ce vânat am puşcat! Dac-ar trăi răposatul doctor Botezatu - ce vânător era acela! - apoi v-ar spune ce mistreţi şi ce lupi am făcut noi în pădure la Brăeşti. Doar se ştie că tocmai pe vreme rea cade vânatul cel mult. Ei, dar atuncea erau alte timpuri şi alţi oameni.

După asemenea discuţie plină de înţelepciune şi bazată pe fapte, ne-am trecut la spinare puştile, am apucat în mână bagajele şam pornit prin glod şi apărie, să căutăm căruţe care să ne ducă în pădure la Brăeşti. Prietinul meu Poetul era absolut sigur că ploaia n-are să steie nici când om intra în pădure; era sigur şi de alte mizerii şi catastrofe pe care aveam a le îndura din pricina ghinionului lui cuconu' Nicu, cu toate acestea intră şi el în convoi.

- Expediţia asta e scrisă în catastiful fatalităţii, se mângâia el râzând.

- Dumneata glumeşti, însă aceasta e singurul adevăr..., îl completă cu seriozitate cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi.

Aşa, pe ploaie măruntă şi domoală de toamnă, am găsit nişte căruţe lipoveneşti, în nişte ogrăzi în care şi oameni şi cai frământau un glod negru până la glezne. Pe ploaie măruntă şi strălucitoare am ieşit din târgul umilit şi pustiu, ş-am apucat spre Brăeşti pe un

drum şoseluit şi trăgănat, grămădiți unii în alții, cu capetele plecate şi cu ațe de apă şiroindu-ne din streşinile pălăriilor.

Caravana era destul de veselă şi dispusă chiar să cânte. În căruța noastră plină de paie jilave, prietinul meu Poetul fredona producții proprii, pline de agerime şi de artă, pe care însă nu le pot asculta decât urechile unor vânători care merg pe ploaie la Brăeşti. Cuconu' Nicu îşi aplecase spre el urechea cu care aude mai puțin rău, şi asculta c-un surâs al anilor celor de demult.

Cu toate cântecele prietinului nostru, cerul nu se îmblânzi. Ba, fără logică şi dreptate şi-n chipul cel mai absurd, drumul pietruit se sfârşi, şi căruțele apucară prin nişte rătăcăni desfundate. Lipovenii cu bărbile plouate coborâră alăturea cu căluții lor roibi. Învârteau pe deasupra capetelor câte-o puhă de cânepă şi răcneau într-o limbă străină, cufundându-se din când în când prin ştioalne cu ciubotele lor enorme. Din când în când puneau umărul la leuci şi iar răcneau cu disperare. Şi caii, încordându-se în ştreanguri, se opinteau năprasnic. Din vreme în vreme ne opream: caii răsuflau pripit, cu boturile la genunchi; iar lipovanul, în cercheşca-i creață şi cu cizme de glod, ne privea zâmbind.

- Prin asemenea locuri, ne zise el c-un fel de mândrie, nu mai poate răzbate nimeni de pe la dumneavoastră la o vreme ca asta. Aftamobil, droşcă, - asta aici nu merge! sfârşi el cu dispreț, îndemnând caii şi punând iar umărul la leucă.

Prin asemenea noroaie, ciomârle şi mlaştini, care nu s-au schimbat de pe vremea lui Boerebista, am ajuns la pădurile cele mari de la Brăeşti. La focuri uriaşe, într-o poiană largă de fagi bătrâni, aşteptau pădurarii, haitaşii şi căruțele. Şi-ndată, mutând calabalâcul şi scoțând puştile din tocuri, ne-am pregătit să ne facem datoria.

Cuconu' Nicu, maistrul de vânătoare, încercă să ne convingă că cernerea s-a domolit într-atâta încât aproape nu se mai simte, ca şi cum nici n-ar mai ploua. De-aşa ceva se lăsă convins, c-un zâmbet ironic, şi prietinul nostru Poetul. Şi pădurarii, adunându-se la porunci, se hotără planul de război, la care luarăm parte cu toții, muşcând cu gravitate din bucăți de friptură rece, ca şi strămoşii noştri din epoci preistorice. Nu era vreme multă de aşteptat, căci sapropia amiaza. Se deschiseră sacii şi se împărțiră pânile ude la gonaşi. Şi după ce traserăm sorții dintr-o cuşmă de oaie, ne înşirarăm pe poteci lungi şi întortochiate, călcând moale pe strat de frunze lucii.

Codrul cu prăpăstiile şi singurătățile lui cafenii rămase stăpân peste noi. Ca-ntotdeauna simții în mine inima bătând c-un ritm deosebit. Şi, din locul meu hotărât de soartă, îmi ațintii urechea spre liniştea care ne închisese de pretutindeni. Bura de ploaie nu mai avea sunet, părea mai mult o fumegare a râpelor. Fagii cei mari şi lianele desişurilor luceau în ziua sură, într-o neclintire impresionantă.

În amorțirea aceasta tresări semnalul de corn pe linia puştilor şi alt corn răspunse de la hăitaşi, urmat îndată de hăuliri şi răcnete stranii. În căldura umedă a hainelor, rămăsei ca-ntr-un fel de somn al aşteptării, neclintit şi cu puşca aplecată. Aşteptarea aceasta plină de înfiorare şi de viziuni, de atâtea ori încercată, loveşte totdeauna în inimă ca ceva nou. Ochiul ațintit mare străbate desişuri încâlcite, fuge pe cărări imaginare. Aşteptam vânatul dintr-un loc anumit, cel mai nimerit ca să-l pot fulgera. Aşteptam o nălucă cu ochi spărioşi: era când un lup cenuşiu, când un mistreț întunecos, cu coama zbârlită, când fulgerarea roşcată a unei vulpi... Un sunet uşor pe frunza moartă mă deşteaptă. În coada ochiului meu stâng a apărut, prin pâcla uşoară, o fiară naltă, cu coarne țapoşe. Brațul tresare şi inima zvâcneşte. Printr-o mişcare abia simțită întorc fața. Rămâne la zece paşi de mine un simplu iepure, ridicat în două labe, ascultând c-o atitudine comică zvoana din urmă-i. În bătaia aceasta aşteptam însă vânat mare. Îl las să treacă. Şi el face țupăind câteva salturi; trece apoi foarte aproape de mine, neliniştit şi de coloarea tufarilor, şi se coboară, în dosul meu, înspre desişuri de sângeri, care-l iau subt ocrotirea lor. A dispărut dintr-o dată. Înaintea mea pădurea rămâne iar un colț de umbră a aşteptărilor şi surprizelor, înspre larma depărtării.

Cel dintâi foc de puşcă. Fără voie număr: unu. Şi-ndată aud şi pe cel de al doilea. Trebuie să fi ieşit lupii sau mistreţii. La care puşcă va fi mânând întâmplarea pe dihăniile acestea mari, - pe care toţi ochii aţintiţi le aşteaptă? - O vulpe atentă stă neclintită între doi fagi tineri, destul de aproape, într-un punct pe care eu nu il hotărâsem. Când a apărut, nesimţită? Inima se mişcă iar grăbit, cu bătăi pe care le aud distinct. - Când a dispărut, s-a rupt farmecul; ridic puşca ş-o prind din fuga-i piezişă spre spinărişul de-aproape. Detunătura n-o aud. Văd prin fumul de pulbere zvârcolirile dihăniei. A căzut. Oftez şi reîncarc arma. Rămân iarăşi neclintit, în dosul fagului, - aud alte pocnituri pe linie, însă nu le mai ţin socoteala.

Când ne coborâm în locul de adunare, găsim cerc strâns şi des de hăitaşi şi puşcaşi ş-auzim triumfător glasul lui cuconu' Nicu. Au căzut trei lupi. În locul cel obişnuit, la gârla de devale, au ieşit şi porcii. Au venit năprasnici şi pufnind cum li-i obiceiul, dar în cel din urmă s-a putut trage. A fost lovit, - şi-a întors fuga în lungul liniei ş-a mai primit şi alte împuşcături. S-a dus, dar lasă pe frunze urmă de sânge. S-a luat după el Bazil cu doi pădurari, să-l caute. Nu se poate să nu-l găsească, în vre-o râpă...

- Am văzut şi eu stropitura de sânge, cucoane Nicule, complectează Chihaia. Lasă sânge cu floarea portocalie: e pălit la plămâi şi-l găseşte cuconu' Bazil, de asta să n-aveţi nici-o grijă...

Cuconu' Nicu Fantazie priveşte cu mândrie la noi şi mai ales la prietinul meu Poetul.

- Deocamdată, replică liniştit prietinul meu, văd că mistreţul s-a dus. Pe lângă asta, ploaia iar începe să se întărească şi să se îndesească!

- Când v-au vorbind aşa, strigă cu disperare cuconu' Nicu, îmi vine să mă sui pe o mârţoagă de-a lipovenilor şi să mă duc în lume!...

Cu toate acestea, izbânda acelei zile i se părea vădită şi cu toţii, şi puşcaşi şi gonaşi, admirau la picioarele lui vulpile şi lupii culcaţi unul lângă altul, pe frunzele de coloarea blănilor lor. Dar prietinul meu Poetul ştia că nu trebuie să dezarmeze. Ploaia sporea tot mai neliniştitor şi bătaia a doua s-a făcut în condiţii deosebit de grele. Cu toată bărbăţia şi strigătele lui, cuconu' Nicu a trebuit să se plece văzduhului - şi ne-am adunat sumbri la focurile cele mari, în poiana din margine. Cum ajunserăm aici, ploaia se domoli iar; şi vâlvătăile uriaşe zvârleau sclipiri vesele şi fum între fagii rari şi străvechi.

- Trebuie să intrăm la gazde..., hotărâ cuconu' Nicu. Întâlnind însă privirile prietinului meu, adăogi îndată: Însă mai întâi s-aşteptăm să vie Bazil cu porcul...

- S-aşteptăm... încuviinţă cu linişte şi cu ironie Poetul.

- Iaca, vine şi cuconu' Bazil! strigă unul din pădurari. Aduc şi porcul!

Prietinul meu îşi aprindea o ţigară şi păru că nu vede ce flacără joacă în ochii partenerului său.

- Bine, bine. Să vedem ce facem cu gazdele, mormăi el.

Tovarăşul nostru Bazil sosi asudat şi radios, plin de glod şi de hlei din cap până-n picioare, - însă tot vânjos, elastic şi nedomolit. Privindu-ne aprig şi vorbind năvalnic, ne povesti drumurile întortochiate prin râpe, pe costişe, pe pâraie, prin tăuri, - pe urma de sânge a mistreţului. L-au găsit în sfârşit în nişte spinării aproape de un izvor. L-au deşertat pe loc şi l-au încărcat pe-un drug de fag. Frumos şi voinic mistreţ, ş-a dovedit putere mare. Are colţii ascuţiţi şi tineri şi slim pe grumaz. Se pregătea de viaţă lungă în singurătăţile pădurii. Dar i s-a împlinit veleatul.

- Aista ne-a farmat nouă astă-vară ogoarele de păpuşoi..., ziceau oamenii privindu-i cu respect capul enorm şi fioros.

Ce facem acuma de gazde? Dumitrahce pădurarul spune că aici aproape, la cuscrul primarului, nu se mai poate. Are casă largă şi-ncăpătoare, dar omu-i dus la o nuntă, în Brăeşti. Până-n sat, - departe, glod şi vreme rea. Cât Dumnezeu are să tot curgă de sus? Cei de făcut?

Prietinul meu Poetul îşi aprindea altă ţigară şi nu spunea nimica.

Amurgul venea răpede şi deodată mă simţii aşa de ud, aşa de trudit, aşa de departe de

lumina şi de blândeţa unui adăpost, încât aruncai o privire în juru-mi, la tovarăşi, ca şi cum mă deşteptam dintr-o vedenie ş-atunci observam pentru întâia oară şi cu adevărat realităţile. Ce facem într-adevăr în noaptea de toamnă, subt cerul posomorât şi cernând ape?

- Liniştiţi-vă, vorbi cu blândeţă cel mai în vârstă dintre noi. Asta ni s-a mai întâmplat şi altădată, căci nu e nimic nou subt soare, ori subt ploaie. Doi pădurari experimentaţi dezbrăcară lupii de blănuri. După această rânduială, încărcăm mistreţul în căruţa ce ne-a mai rămas. Şi, pentru că prin glod şi hlei, cu greutate, caii nu pot răzbi singuri, avem să le-ajutăm noi, împingând de pe delături şi din urmă. După ce avem să măcinăm glodurile şi hleiul vre-un ceas de vreme, călăuzindu-ne prin întuneric după răcnetele pădurarului, avem s-ajungem la căsuţa lui, în poiana cealaltă. Acolo omul are nevastă şi copii, - ş-un viţel ori un mânz fraged de curând venit pe lume. Abia încap câţi sunt subt acoperişul de şindrilă şi-ntre păreţii scunzi de bârne. Cu toate acestea, vă încredinţez că avem să încăpem şi noi şi avem să dormim tare bine pe câte-un braţ de fân, strânşi unul în altul ca să ne fie cald, ca nişte adevăraţi tovarăşi şi fraţi. Pot să vă mai spun că cu toţii vom fi lucrat ca să statornicim în timpul fugar o amintire plăcută.

Am făcut într-adevăr aşa cum a hotărât cel mai în vârstă dintre noi, iar cuconu' Nicu şi prietinul meu Poetul s-au liniştit ş-au împins la căruţă. Şi, cufundându-ne în întuneric, după glasul fioros al Pădurarului, nu mai aveam nici haine, nici nume. Plăteam o datorie întunecoasă către veacuri trecute. În drumul nostru absurd, către acelaşi sfârşit, nu râvneam decât clipa popasului. Totuşi amintirea aceasta n-a fost scrisă fără plăcere în analele noastre.

IX. Lupii de la Cucoara, urmează un război neistovit

În ziua aceea întâia nu căzuseră decât puţine vulpi şi iepuri, deşi cuconu' Nicu, maistrul nostru de vânătoare, condusese bătăile ca un adevărat general. Ieşiseră şi mistreţii - şi de asta el era foarte mulţămit, - îi părea numai rău că scăpaseră. Din pricina asta, pe când se adunau puşcaşii în juru-i în poiana de la Cujba, se uita pieziş, numai într-un ochi, spre vânătorii cei bătrâni şi se scărpina c-o violenţă semnificativă deasupra urechii drepte.

- Ce poţi să faci? zise domnia-sa cu jumătate de glas. Porcii au ieşit. Poţi spune că şi-au făcut datoria. Dar dac-au dat peste boboci, au rupt linia...

Bobocii erau adică vânătorii cei tineri. "Au rupt linia..." repeta cuconu' Nicu, fericit că găsise o expresie potrivită. Dac-au rupt linia, ce poţi face? Noi, cei bătrâni, nu suntem vinovaţi. He-hei, vorbeau între ei bătrânii, zâmbind. - Dacă ieşeau la alte puşti, era altă socoteală!

- Bine, cucoane, dar ce puteam face? striga cu înflăcărare vânătorul cel tânăr. Au ieşit dintr-o dată din râpă grohăind; şau trecut ca nişte săgeţi. Am tras, dar erau cam departe. A văzut şi Gheorghe Ceapă ce departe erau.

- Ai văzut şi tu, Gheorghe? întrebă cuconu' Nicu.

- Se-nţelege c-a văzut! strigă cu tărie tânărul. Spune, Gheorghe, erau ori nu erau departe?...

- Cam departe, cuconaşule... răspunse Gheorghe Ceapă. Şi cuconaşu' Victor trecu spre partida celor tineri, gesticulând. Da' de unde, cucoane? care departe? reîncepu pădurarul stăpânit şi îndesat, plecând capul şi privind pe subt sprâncene. Au trecut ca-n măcieşul cela de acolo. Erau cinci: scroafa cu patru gódini. Drept că cuconaşu' Victor s-o cam *sâit...* O tras întâi prea jos, - pe urmă prea sus... Scroafa mare - şi cam fioroasă...

- Ş-au rupt linia! sfârşi cuconu' Nicu, mai domolit. Asta-i a cuconaşilor istora. Vin cu

două puşti - una cu glonte. Şi iaca ce ispravă fac!

- Linişteşte-te, cucoane, îi zise cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi şi adă-ți aminte de ucenicia dumitale, acu treizeci şi ceva de ani.

- Ehei, replică cu ifos cuconu' Nicu; acelea erau alte vremuri.

- Se-nțelege, cucoane, dar vânătorii se poartă cam la fel. Am să-ți aduc aminte şi eu domniei-tale, dacă nu te superi, de-o întâmplare dintr-o pădure din ținutul Ieşilor... Cam mult de atunci, dar eu încă nu mi-am pierdut memoria.

- Ce întâmplare şi care pădure? mormăi cuconu' Nicu. Ia lasă, cucoane, poveştile vechi. N-ai să-mi spui mie că mi-au ieşit atunci mistreții, cum au ieşit azi. Eu eram ca ici, - şi mi-au trecut cine ştie unde, hăt la mama dracului.

- Ştiu, ştiu... îl potoli cel mai în vârstă dintre noi. Asta dovedeşte că un vânător nu trage niciodată aproape. Dacă nu cade vânatul, - a fost prea departe. Dacă cade, - ai văzut ce departe am tras? Aşa încât şi dumneata ai tras prea departe.

- Poveşti vechi, cucoane! strigă cuconu' Nicu, scuturându-şi în sus mâna dreaptă. Acu nu-i vreme de poveşti, că s-apropie sara şi trebuie să rânduim vânătoarea de mâne. Azi a fost precum s-a văzut; mâni însă batem *tăriile* şi am nădejde mai multă.

- Dacă dă Dumnezeu, - se amestecă Rafailă, pădurarul cel balan, poate să ningă puțintel în ia-sară, şi mâni dimineață, pe *înoitură,* facem treabă bună...

La vorba asta a lui Rafailă puşcaşii cei bătrâni râdicară capetele. Văzură un vântişor subțire de amurg sosit în marginea poienii, pe crestele cenuşii ale fagilor. Şi, la asfințit, pe munți, nouri alburii de omăt. Fără îndoială că mâni are să fie o zi bună de vânat. Asta o înțelegeam cu toții, mai ales când ne gândeam la odăițele scunde din sat, cu focuri îmbielşugate în sobe, şi la borşul de găină, aşa de bun şi de gustos după răceala şi truda unei zile de hăituială prin râpi sălbatice. Gonaşii se adunaseră zgribuliți în jurul săniilor, la margine; şi cum primiră porunca pe a doua zi, se risipiră în grupuri pe poteci, cătră satele din văi. Glasurile şi chemările lor sunară un timp, tot mai departe, în pădurea sonoră. În jurul puştilor bătrâne, pădurarii mai stăruiră un răstimp, ascultând de la maistrul nostru de vânătoare orânduiri amănunțite şi straşnice pentru a doua zi.

- Cucoane! grăi Rafailă cu foc, dacă se pune omăt numai deun deget, eu mâni vă duc la lupi cum v-aş duce la mine acasă...

- Are să ningă! declară cuconu' Nicu.

- Apoi aşa credem şi noi, cucoane, c-are să ningă..., răspunseră pădurarii.

După ce se puse la cale astfel şi chestia ninsorii, ne grămădirăm în sănii şi țăranii începură a striga la căluții cu coamele pline de scai, ş-ai şfichiui cu iuştile. Când ajunserăm la gazde, în cătunul adăpostit între păduri, începu a fulgui, şi vântişorul de pe crestele fagilor stătu. Subt ninsoarea cenuşie, împrejurimile se întunecară ca nişte peşteri. Şi o tăcere cum numai iarna şi subt codri o simți, se lăsă dintr-un cer grămădit numai asupra colțului nostru de lume. Gospodarii, în cojoace şi căciuli, ne primiră prin întuneric la prispe nalte şi lângă şoproane acoperite cu paie, - ş-aveam impresia că sunt foarte departe de lume şi cufundat îndărăt, în timp. Cele câteva gospodării fără drum, fără şcoală şi fără biserică, risipite undeva într-o râpă a codrilor vasluieni, n-au văzut niciodată, dintre reprezentanții oraşelor, decât oamenii de breasla nostră. Iar vânătorii au mai mult o înfățişare din trecut şi n-au de-a face cu lumea.

După ce eu, cuconu' Nicu şi ceilalți doi tovarăşi ai noştri ne aşezarăm în fața jarului de pe vatra sobei, la o măsuță scundă cu trei picioare, nevasta desculță a gospodarului ne puse dinainte felii mari de mămăligă şi câte o strachină adâncă plină cu borş. Frecându-le apoi în palmă, ne aduse nişte linguri de lemn, pe care ni le puse cu de-a sila în mână. Atunci ne deschiserăm gențile şi scoaserăm la lumină armele noastre pentru asemenea împrejurări; şi cei trei copii mărunți ai gazdelor ieşiră de după sobă, în durligi, cu ochi rotunzi şi păr de cânepă, - şi priveau cu uimire şi cu bucurie cutii şi truse deschise, tacâmuri cu forme bizare, păhărele

care se întind şi se destind... Fără îndoială, eram foarte departe de lume, însă borşul era minunat şi mămăliguța foarte bună. Erau bune şi prăjiturile noastre, cu care copiii alergară cătră părinții lor, în cealaltă odaie, agitândule pe deasupra capetelor. Era bun şi vinul din damigeana cu lacată, - un vin anume pentru vânătorile de la Boroseşti. Şi era plăcută mai ales intimitatea şi prietinia acelei seri de iarnă, ş-acea lene a oboselei, în care istorisirile întâmplărilor din trecut răsună ca o muzică cu profunde şi fine rezonanțe.

Scuturându-se de omăt în tindă, câțiva dintre vecinii noştri intrară cu râset şi cu larmă. După ce damigeana îşi făcu datoria închinându-se la paharul fiecăruia, - sosi c-o mutră tainică şi Rafailă, pădurarul cel balan.

- Ce veste, măi Rafailă? îl întrebă cuconu' Nicu. Poate vrai să te uiți în zare, la un pahar de vin?

- Cucoane Nicule, întâmpină Pădurarul, eu de la aşa ceva în viața mea nu m-am dat în lături, căci, după cum spune părintele Toma de la noi, vinul îmblânzeşte năcazurile omului. Dar am venit să vă spun că dincolo de deal, în sat la noi, chiar în ia-sară am avut musafiri. Deabia s-a lăsat întunericul şi lupii au şi intrat. Asta, zic, trebuie numaidecât s-o spun boierilor. Am mâncat răpede ce-am găsit pe masă ş-am suit poteca înapoi cătră dumneavoastră.

- Bea paharul ista, bre Rafailă, şi spune ce s-a întâmplat! strigă ațâțat cuconu' Nicu.

- Spun, cucoane, cum să nu spun, că doar de asta am venit. Aşa - este în marginea satului, la noi, un gospodar mai sărăcuț, unu Toader Ichim. În şopron, cum îi la orice gospodărie, îşi ține boii întro parte, - iar în fundul istalat are o scroafă fatată deo săptămână. Alaltăieri s-o strecurat lupu-n ogradă furiş, nici cânii nu l-au simțit, a intrat în şopron ş-o furat scroafei un purcel. Când au dat glas cânii, când o simțit omu huiet şi frământare, era târziu. O ieşit pe prispă, se scărpina în cap şi asculta cum coviță purcelul cătră o râpă, tot mai departe. S-o dus lupu şi l-o ospătat. Omu - de cei cu căciula pe ochi şi cam nătâng din fire, tace şi nu suflă la nimeni nici o vorbă. Da' ieri ş-o cioplit el un par bun dintr-o mladă de carpăn şi s-o aşezat în paie, lângă scroafa cu purcei, la pândă. Asară lupu no venit, că-şi are şi el socotelile lui, ca şi omul. Lupu-i dihanie înțeleaptă. Da' -n sara asta, cum s-o înegurat ş-o prins a ninge, dihăniile au şi ieşit, - ceea ce arată că au sălaş aproape, tot în locul pe care-l ştiu eu ş-avem să-l batem mâne... Iar omu nostru se afla tot lângă scroafă, cu parul de carpăn în mână. Şi, când nici nu s-aştepta, cucoane Nicule, fără să simtă o suflare ori un pas - iaca lupul lângă el, şi purcelul o şi covițat şi scroafa o prins a grohăi. Cum se zărea aşa, puțin, de-afară, de la albeața omătului, Toader Ichim se încordează şi păleşte pe lup după cap. L-o pălit îndesat şi cu ciudă, - cum i-i feleşagul lui. Lupu scapă purcelul, dar se ridică din pălitură - şi-n învălmăşala aceea se-ntoarce şi dă înapoi pe unde venise. Omul se răpede după el, aşteaptă ajutor de la câni, - şi, când ajunge în ogradă, ce să vadă? Boii ieşiseră înaintea lui din şopron. Simțiseră şi ei pe duşman şi se zvârliseră afară. Ş-acuma, când lupul năzuia la locul lui de trecere, pe unde sărise în ogradă, vitele, boncăluind, se ațineau cu coarnele. N-au mai avut nici cânii când sări, nici Ichim când da altă pălitură. Hulub, boul pe care-l înjugă el totdeauna în brazdă, o şi străpuns pe lup şi l-o şi zdrobit în picioare... Asta a fost. Şi pe urmă s-o stârnit în sat atâta zvoană, de parcă era nuntă. Mam dus şi eu. Şi pe urmă m-am gândit să mă-ntorc la dumneavoastră, să vă spun că acolo no fost numai un lup. Acela care o căzut în ograda lui Ichim e lupan tânăr. Trebuie să fie din cei şase care stau cu bătrâna într-o râpă la Cucoara. Eu le ştiu sălaşul, şi socot aşa că mâne numaidecât trebuie să batem Cucoara...

Cuconu' Nicu îşi fuma gânditor țigara...

- Bine, avem să batem Cucoara, hotărâ el. Dar dacă stă ninsoarea, tu mâne în zori să cauți urmele, împreună cu Ceapă, - ş-avem să ştim de bună samă dacă lupoaica aceea e acolo unde socoți tu. Acuma mai vezi de paharul acesta şi du-te de te hodineşte.

- Ascultă, Rafailă, interveni cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi. Trimete răspuns lui Ichim să vie mâni cu sania. Ne face trebuință şi-i plătim. Am dorință să văd boul cel cu isprava... Lupui fiară vicleană, - urmă el, după ce plecă pădurarul; însă nici omul nu se

socoate mai prejos. Eu sunt foarte încredinţat că lupoaica de care vorbeşte Rafailă îşi are locuinţa acolo, la Cucoara, într-o râpă, întro desime nestrăbătută... Acolo a rupt spinăriile cu dinţii ş-a cărat muşchi moale de pe lângă izvoare. Ş-a crescut şase pui. Îi duce în expediţii, - îi învaţă vânătoarea şi furtişagul. Se pare însă că unul a căzut. Ea însă îşi urmează destinul, cu ceilalţi cinci care i-au mai rămas. Luptă cu omul. Ca toţi indivizii din rasa ei, luptă împotriva duşmanului celui mare care şi-a întins tot mai mult stăpânirea în lume, împuţinând pădurile şi singurătăţile şi decimând pe concurenţi. Ea reprezintă un principiu de libertate, cu toate acestea, mâni avem s-o doborâm fără nici o mustrare de cuget...

- S-o fi întors ea oare în palatul ei de muşchi, subt stânci şi arcuri albe, în sălbăticiile de la Cucoara? urmă tovarăşul nostru, privind paharul de vin în zarea focului. Se poate să se fi întors, căci expediţia i-a adus o jertfă. Cu toate acestea, se resemnează uşor şi nu abandonează lupta, căci, după cât îmi închipui, are un fel al ei anume de a judeca ş-a raţiona. Noi gustăm picături de soare şii hotărâm sfârşitul; - ea ascultă semnalele nopţii şi cugetă la foamea veşnică şi neistovită.

Mai cugetă fără îndoială că omul creşte oi ca să le mănânce lupii. Că, la nevoie, e bună ş-o gâscă, numai că şi ea şi femeia ţipă prea tare când intri în ogradă. Cânele e un ticălos, un renegat şun trădător: la nevoie e bun şi el de mâncat. În sfârşit, oricât s-ar mândri, omul e vrednic de dispreţ, pentru că, în loc să lupte cu ghiarele şi cu colţii, întrebuinţează unelte necinstite. Pe urmă, de ce se luptă cu lupul, dacă, după ce-l omoară, nu-l mănâncă? E un mişel, pentru că nu-şi are blana lui ş-o ia de la fâpturi care au nevoie de ea. E o fiinţă fără credinţă şi fără judecată, pentru că-şi închipuie că Dumnezeu a făcut lumea numai pentru el...

Dacă n-o fi cugetând asftel lupoaica lângă cei cinci pui care iau mai rămas, - apoi desigur, că astfel ar putea să gândească. Cucoane Nicule, pune lacata în buzunar şi toarnă în pahare vinul care ţi-a mai rămas în damigeană. Şi spune câteva istorii de lupi. Acum putem să le spunem şi să le ascultăm zâmbind. Altă dată însă oamenii erau foarte serioşi numai când auzeau pomenindu-se numele acestor diavoli... Războiul vânătorilor urmează, însă biruinţa nu mai poate fi îndoielnică...

Astfel a vorbit mai în vârstă dintre noi şi, după ce a ascultat o istorisire de vânătoare, a spus şi el una. Şi de-abia într-un târziu neam despărţit, când cătunul dintre suhle dormea tăcut, cu luminile stânse. Ninsoarea stătuse. Văzduhul se înălţase iar până la stele. Şi împărăţia sălbăticiunilor era plină de frică şi de tăcere.

Într-adevăr, bătrâna şi cei cinci lupani erau în palatul lor, în râpă la Cucoara. Rafailă pădurarul împresurase în zori locurile şi găsise urmele intrate. Armata de haitaşi zgribuliţi trecu pe poteci, în mare linişte; şi vânătorii ieşiră în poiană, unde aşteptau săniile. Era de faţă şi întunecosul Toader Ichim, cu pielea lupului. Îşi dăduse căciula pe ceafă şi privea cu fudulie în juru-i, - pe când Hulub, lângă el, ca un adevărat erou, era modest, nepăsător şi trist. Cum e-n rânduiala lucrurilor, bacşişul îl primi săteanul; şi când pornirăm să împănăm ţiitorile râpelor de la Cucoara, păli cu biciul peste ochii cei blânzi şi mari ai lui Hulub.

Omătul era nou şi curat pretutindeni şi tufişurile înfloriseră fantastic. Râpele cele pietroase, adânci şi întortochiate, deodată tresăriră din farmecul lor alb, când chiuiturile gonaşilor sunară departe, la gura pâraielor. Şi lupii, la cel dintâi semnal, ieşiră din palatul lor şi apărură în singurătate, cu urechile ciulite, întrebând vântul cu nările. Lupoaica cea bătrână scheună uşor, căscând şi arătând o gură neagră cu dinţi grozavi. Apoi porni împotriva vântului, cu puii după ea. Chiotele şi hăulirile se întăriră; deci duşmanii erau aici. Se opri iar, - şi sorbi pe adierea subţire a vântului emanaţii cunoscute. Se întoarseră scurt în loc şi porniră în direcţie contrară. Trecură din pârâu în pârâu şi din râpă în râpă, târânduşi cozile lungi pe neaua proaspătă; când o bătaie de puşcă sună înainte şi ecourile codrului o prelungiră ca pe-un tunet. Lupii se opriră: şaici erau duşmani, şi încă dintre cei mai răi. Al doilea tunet prelung fu semnalul despărţirii. Lupanii se împrăştiară în lături, lupoaica porni fără grabă înainte. Alte pocnete sunau la dreapta şi la stânga. Bătrâna făcu înapoi în salturi mari. Dar la marginea

celei dintâi poieni apărură hăitaşii, cu ciomegele, ţipând şi răspunzând cu chiote detunăturilor de puşti. - Lupu, măăi! clocoti poiana şi ciomegele se înălţară. Înapoi! altă scăpare nu este. Şi chiotele din urmă slăbiră. Înapoi, unde se auzeau din când în când pocnetele sunt tot duşmani. Bătrâna-i cunoaşte. Se opreşte brusc într-o spinărie deasă ca peria. La douăzeci de paşi înaintea ei, la marginea unei poteci, ceva a sticlit şi s-a mişcat abia, stricând neclintirea şi armonia albului. Sălbăticiunea priveşte ţintă şi deosebeşte lângă un fag un profil tânăr de vânător. A simţit-o fără îndoială. - Înapoi! Nici înapoi, nici pe de lături nu mai este loc de trecere, - căci se dezlănţuie pretutindeni urletele duşmanilor şi ieşirile râpelor sunt închise. Bătrâna se întoarce gâfâind cu disperare şi cu limba lungă. Trebuie să ocolească profilul cel tânăr de lângă fag. Puşca detună, rupe şi dărâmă însăilările de omăt şi halicele pârâie în tufari. A scăpat. Întrun avânt înfricoşat se zvârle la dreapta vânătorului celui tânăr. Acoloi linişte şi neclintire. Dar acolo aştepta, ţapăn ca şi trunchiul cel cafeniu de pădureţ, cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi. Când bătrâna îi văzu mişcarea, era prea târziu. Căzu fulgerată la cinci paşi, - se zvârcoli o clipă şi rămase strâmbă şi ţeapănă, căzută peo coastă, cu botul deschis şi cu limba sângerată în omătul nevinovat. Haitaşii sosiră asudaţi, - şi doi dintre ei o târâră lângă lupani, lângă vulpi şi iepuri, între vânătorii forfotitori şi gălăgioşi.

- Soarta noastră ne-a hotărât din veci această întâlnire..., zise prietinul nostru cu oarecare melancolie; şi trecu spre poiana de la Schit, unde cornul suna chemare la focurile prânzului şi amiezii.

X. Pasaj de raţe, sara

Intrăm pe baltă către ora 5, când căldura zilei de vară începe să se mai potolească. Plutim în apele Jijiei, aproape de vărsarea lor în Prut, pe-o baltă întinsă, cu multe ascunzişuri şi cotloane; şi, cum ne-am depărtat de satul Cristeşti, între păpurişuri şi stufării, mă simt, ca şi-n alte dăţi, departe, foarte departe de oameni. Măsura în metri, către dealurile din dreapta şi din stânga Prutului şi către satele din preajmă, ştiu că n-ar cuprinde un număr mare; pe ape însă s-a ridicat o aburire tremurătoare, un păinjeniş auriu, prin care toate se prevăd schimbate. Toate s-au tras mai îndărăt şi s-au micşorat. S-au stâns şi zgomotele familiare ale uscatului; şi-n ţinutul cu totul nou şi altul, în care am intrat, încep să percep alte zvonuri şi alte sunete.

- Moş Barnea, vorbesc eu cu glas scăzut luntraşului; treci dincolo de hatie, către Vladnic ori Timircan...

Hatia e un vechi dig de pământ, pentru stăvilirea şi regularea revărsărilor. Vladnicul e limpezişul cel mai întins al regiunii, de aceea îi şi zic luntraşii luciul Vladnicului. Iar Timircan e un cotlon misterios ca şi numele pe care-l poartă. Numele mai cu samă îmi place să-l rostesc. Are în el ceva vechi şi barbar, - cuprinde în el o coloare asiatică: văd în el figura încruntată a unui han pe carel chema Temir. Nu ştiu bine încotro se află, însă deseori cer luntraşilor să mă ducă într-acolo: înspre balta lui Temir-han. Hatia cea veche - alt nume ciudat şi străin - de mult e ruptă şi părăsită, şi apele primăverii se pot revărsa slobode peste toată câmpia. Cu luntrea, înaintăm pe un drum tăiat în pădurea de trestii, drumul pescarilor: îi zice canal. Vorba aceasta, în gura luntraşului, sună ca un nume propriu. Îl rostesc şi eu altfel: Canal. Da, e un nume propriu de departe, din nişte regiuni necunoscute.

Cu puşca pe genunchi, stau drept şi atent pe scaunul de maldări de trestie. În dosul meu, moş Barnea, în picioare, mână luntrea cu prăjina cea lungă care se chiamă ghionder. Moş Barnea are înfăţişarea unui indian; şi-mi închipui că la asemenea nume nu se poate să nu

răspundă tocmai obrazul acela aproape masliniu şi ochii aceia rotunzi şi atenţi ca ai paserilor de apă. E un indian zdrenţăros şi slab şi-şi poartă greu şi penibil braţele diformate de reumatisme vechi. Cunoaşte balta până în cele din urmă cotituri, şi-i ştie istoria pânăn vremea unor boieri mari, care de mult s-au risipit şi s-au stâns. Iar soiurile de peşti, de păsări şi de dihănii ţi le poate număra pe degete.

După ce am trecut de hatie, balta începe să trăiască şi să freamăte în singurătatea-i liberă. La ochiuri limpezi cresc amestecat crini albi şi nuferi galbeni; şi-n drumul luntrii plutesc colonii mari de plante mărunte grămădite ca o pâslă unele în altele, care cresc şi mor neistovit subt luciu. Amestecate în păpuriş, se înalţă în soarele pieziş umbelifere înflorite violet - şi printre ele se strecoară lişiţe negre. Prinse de pădurea de stuh, se caţără la lumină draperii de liane. Şi, în funduri de cărări, apar din când în când sălcii, curgând cu ramuri subţiri până la apa neclintită. Pe-o trestie ruptă şi aplecată cu canafu-n apă apare, fără zgomot şi mişcare, ca şi cum ar fi înflorit, un pescăruş cu trupul scurt, cu cap mare şi plisc puternic, cu penajul stropit de smalţuri scumpe. L-am văzut uneori şi-n lumea oamenilor, imobilizat într-un bold, pe-o pălărie feminină. Aici însă e viu şi liber, în domnia lui, şi flutură din aripioare, într-o dungă de soare, la faţa bălţii. Am ajuns departe, tot mai în fund, unde izbucnesc, după ziduri de trestii, măcăituri puternice de raţe. Efemere de un strălucit siniliu trezesc pe luciu umbra unui aeroplan minuscul. Şi-n balta limpede, între rădăcini, văd mişunând gângăniile mărunte din lumea de dedesubt. Păsărele cenuşii, mici cât o alună, se caţără pe un firişor de liană cu lăbuţe subţirele de aţă. Alte paseri, cu nume necunoscute, cârâie, chiamă şi ţârâie între trestii. Aud râsul ţărcii în sălciile de pe hatie. Deasupră-ne se învârt hultani de baltă - şi penajul aripilor luceşte transparent, în zugrăveli delicate, când plutesc între mine şi soare.

Aş vrea să întreb pe Barnea unde ne aflăm; dar tac. Ştiu că suntem în loc străin şi depărtat - şi-s mulţămit. Ca şi cum aş fi întro lume a altor latitudini; la ţărmul Africei, în bălţile Nilului, ori aiurea...

- S-au sălăşluit aicea acu vreo douăzeci şi doi de ani, îmi zise luntraşul, nişte pelicani. Şi-au fost făcut cuiburi în locuri ascunse şi nestrăbătute ş-au scos pui. Ş-apoi umblau pe Jijia şi pe luciul Vladnicului după mâncare. Îşi umpleau guşele de peşte cât nişte saci şi se întorceau de le deşertau puilor dinainte. Aveau nişte pliscuri mari şi-ntindeau aripi grele. Acea dihanie îi venită din ţara flămânzilor. Dac-am fi lăsat-o să se-mulţească, ne mânca tot peştele din bălţi. Aşa - ne-am luptat noi împotriva ei ş-am biruit-o. Aceea pe care am doborât-o eu căsca la mine o gură mare ca de balaur şi parcă voia să mă-nghită.

Vin şi lebede pe aici, urmă moş Barnea, ca răspuns la o întrebare a mea. Dar acelea-s altfel de paseri. Le-a făcut Dumnezeu mari, dar nu le-a pus blăstăm ca celorlalte. Se suie până-n naltul cerului, deasupra bălţii - şi plutesc ca nişte bucăţi de omăt. Apoi vin aicea, în bălţi, fel de fel de paseri din toate împărăţiile pământului. Primăvara, întâi şi-ntâi, vin gâştele şi gâliţile. Zice că gâliţile vin tocmai de la America. Vin după aceea cufundari de toate soiurile: şi de cei mititei şi iuţi, cu pliscurile ascuţite ca acele; şi bodârlăi de cei cu bărbiţe în două părţi ca nemţii şi rânchezăi de cei mari, care ţipă şi nechează ca nişte cai. Vin paseri de toate neamurile; eu nici nu le pot şti tuturor numele şi soiurile, căci sunt străine şi numai în trecere pe la noi. Vin de asemenea şi fel de fel de soiuri de raţe, şi de cele mititele cât pumnul, şi crihance roşii, şi cânipii, şi de cele mari ca cele de ogradă, şi gotce, şi de şuvoi, şi de cele albe, cu moţ în creştet şi cu aripi lungi încrucişate pe coadă... Toate neamurile de raţe de pe lumea asta vin şi găzduiesc în baltă. Unele stau aici şi scot pui. Altele-s numai trecătoare. Au venit legănate pe vânt, au făcut popas, şi se înalţă iar în văzduh. Le-auzim numai noaptea ţipând şi chemându-se pe subt cer, - şi ştiu că trec paseri străine.

- Uite, Barnea, o ţigară, zic eu indianului. Lasă ghionderul şi te hodineşte puţin. Şi spune-mi dacă trăieşti de mult pe balta asta.

- De mult. Eu aicea m-am trezit. Ş-am umblat după peşte în baltă, şi după raţe şi gâşte în stufuri. Am stat la pândă pe plăvii, ca să-mi cadă la îndămână vulpe ori vidră. Şi eu nu

numai după ochi, - ci şi după ureche ştiu ce se petrece pe baltă. Din pricina bălţii am şi rămas eu beteag, cu mânile şi picioarele sucite. Pe pământ merg mai greu; cu luntrea mai uşor, ca om de apă ce sunt.

- Văd că-ţi place tutunul, Barnea.

- Îmi place. Aici la baltă, cu tutun şi cu rachiu dovedim noi...

Începu să râdă strâmb, privindu-mă cu ochii lui rotunzi şi spărieţi. Fuma într-un colţ de gură; din când în când închidea strâns dintr-un ochi şi ferea fumul cu mâna-i aspră, neagră şi noduroasă. Barba-i întunecoasă, mustăţile zbârlite, obrazul asudat şi stropit de mâl se armonizau cu sălbăticia, cu balta, cu singurătatea şi cu tăcuta depărtare în care poposisem.

- Sunt aici în baltă şi multe neamuri de bâtlani, începu iar luntraşul, ca să mai câştige timp de odihnă. Sunt unii mititei cât pumnul; alţii mari şi gheboşi. Paserea asta caută smârcuri şi singurătate. Ş-apoi, când bate luna, cei mari se înşiră la locuri ferite pe lângă maluri şi stau ca stafiile. - Iar paserile acestea care au prins a se învârti în jurul nostru, pe deasupra, grăind şi râzând, vin tocmai de la Marea...

Pe deasupră-ne se roteau lari albi pătaţi cu negru la aripi şin jurul ochilor. Zburau graţios, cu râsul lor caracteristic şi nervos.

- Paserii aceştia îi zice curvulice... încheie liniştit Barnea. Şi, potrivind ghionderul în luntre, apucă vâsla şi se aşeză pe scăunaşul de dinapoi. De-acu dăm la adânc şi trebuie să umblăm cu mare linişte. Au să înceapă a sări raţe.

Soarele era aproape de asfinţit. Un soare de aur mărit şi diformat de aburii bălţii. Pluteam abia simţit şi vâsla avea un şopot moale în laturea luntrii. Marmura bălţii tresărea înfiorându-se până la trestii.

În linişte şi-n lumina scăzută deodată apărură lângă stufuri bibelouri neclintite pe tablale verzi de frunze de nufăr: găinuşi şi cristei de apă. Şi-n fund, o dungă mişcătoare pe luciu, trezind un unghi de creţuri. "Vidra, cucoane! vidra!' şopti Indianul răguşit îndărătul meu. Dar dihania trecu nevăzută între două ape, subt plaur. Deasupra noastră izbucni gaia în strălucirea asfinţitului, chemând sălbatic şi scurt, apoi căzu vâjâind din înălţime în stufuri, asupra prăzii. O ştiucă se zvârli pe faţa bălţii, fulgerând după soreni. Şi zvonul larilor şi raţelor se ridica tot mai gălăgios în juru-ne. Viaţa şi moartea se amestecau în hotarul acela de ape şi mâl, viaţa nenumărată şi nesfârşită şi moartea de fiecare clipă. Creaţia şi transformarea se succedau fără răgaz şi c-o indiferenţă dumnezeiască.

În luciul cel mare bătea asfinţitul plin şi roşu ca arama în fierbere. Şi cârduri de raţe pluteau lin, ori împrăştiau curcubeie sfărâmate, navigând delicat în zona strălucită. Erau cele mai iuţi şi mai năprasnice zburătoare ale acelei singurătăţi. Erau paserile care vin din cer cu zgomot de vijelie; care vin de departe: din miezul nopţii, din apele arctice, unde n-a apărut încă omul, orin din delta Nilului sfânt. Erau zburătoare care-au plutit pe vânt cald deasupra piramidelor şi mormintelor vechiului Egipet şi coboară din generaţii care au fost adorate. Nici eu, nici indianul nu ştiam că răţoiul cel mare, din marginea de către noi a luciului, e o pasere sfântă din ţara de la miazăzi - cu pene de azur şi ochi de ametiste fumurii. Îşi ondula lin capul, plutind măreţ, şi glasul lui era moale şi catifelat ca amurgul. Când simţi barca şi zări duşmanii, tresări cu putere sfărmând balta şi bătu din aripi încovoiate, cu gâtul întins spre pămătufurile trestiilor. La chemarea glasului lui, raţele bălţii săltară şi ele spre cer, într-un început de vijelie. Puşca sfărmă singurătatea şi umplu de fum şi de miros de pucioasă împrejurimea. Zeul de la Egipet căzu cu zgomot în baltă, îmbrăţişându-şi cu aripile imaginea sângerată.

Mersul lucrurilor şi crugul cerului nu se tulbură decât o clipă. Soarele căzu în asfinţit şi balta păru pustie. Eram într-un loc unde moartea şi viaţa au acelaşi drept şi crimele rămân nepedepsite. Tovarăşul meu Indianul rânjea cu plăcere ridicând de-o aripă, de pe baltă, răţoiul mort.

- Frumoasă pasere! îngânai eu, mişcat.

Barnea îl aruncă în luntre şi-l privi cu indiferenţă.

Ca şi cum ar fi pornit întru căutarea tovarăşului pierdut, cârduri după cârduri de raţe prinseră a se ridica de prin toate cotloanele şi bălţile. Treceau la înălţimi mari unde stăruia încă lumina soarelui asfinţit, veneau cătră noi prin negura uşoară a amurgului. Uneori păreau vâjâiri de ape, alteori fragmente de furtună căutând şuvoiul cel mare în felurite regiuni ale cerului. Din când în când soseau deasupra luntrii Indianului şi puşca fulgera bubuind spre ele. Brusc se-nşurubau în întuneric spre cer şi piereau. Altele treceau, şi altele, - până ce se făcu noapte deplină şi vânturile zborurilor rămaseră numai ca un cântec al văzduhului. Auzeam în răstimpuri cârduri căzând în ghioluri. Şi întunericului se popula în juru-ne. Măcăituri de raţe izbucneau aproape; răţoii le răspundeau cu sunete moi şi catifelate. Noaptea se armoniza; drama care avusese loc căzuse în veşnicie; şi luntrea oamenilor aştepta neclintită răsăritul lunii.

XI. Gâşte sălbatice - adică numere incomensurabile

Noaptea, găzduim la malul bălţilor, în căsuţa pescarilor, cu care suntem prietini şi tovarăşi. Şi înainte de a se zări de ziuă intrăm în luntri, pe un vântişor aspru de început de martie. E vântul dinaintea zorilor şi ştiu că are să contenească la răsăritul soarelui. Cercetez orizontul: nu văd nicăeri îmbulziri de nouri. Deasupra, stelele scânteie îngheţat.

- Cucoane, avem s-avem vreme frumoasă, îmi zice, prin întunecime, Neculai Cojocaru. Şi el e vânător pătimaş şi fără îndoială cunoaşte care poate fi îndeletnicirea mea, după ce-am ieşit din casă, la priponul luntrilor. S-aude, cucoane! vorbeşte el iar, după aceea, râzând.

- Ce s-aude, Neculai?

- S-aude zboru' gâştelor. Le-am auzit şi ast' noapte, pe sus. Au venit întruna, fără istov. Ş-acu s-au aşezat la marginea bălţii, pe grinduri; se veselesc şi se sfătuiesc.

- De ce se veselesc, Neculai?

- Apoi, ca şi omu', se veselesc că vine primăvara. Nu-i lighioaie care să nu se veselească pentru asta. Iar de sfat, asta-i a gâştelor. Nu este fiinţă care să grăiască mai mult. Cele care au venit mai de demult întreabă pe cele care au căzut ast' noapte. Cum au lăsat acasă, ce li s-a întâmplat pe drum. Ce se mai aude pe la alte bălţi. Ele, dacă colindă aşa ţărmurile lumii, văd toate. Şi fac sindrofie ele în de ele şi povestesc ce-au văzut.

- Se poate şi asta.

- Aşa-i, cucoane, cum spun eu. Aşază-te mata bine, că de-acu' pornim. Am grămădit stuh destul şi fân. Este acolo ş-o cergă de pus pe picioare. Acuma, dimineaţa-i cam rece. Şi pe baltă-i mai frig decât în sat. Subt apă mai este încă pod de ghiaţă. Acu' pornim, cucoane; şi măcar că ceilalţi au luat-o înainte, - mai degrabă decât mine n-au s-ajungă unde trebuie. Mergem în locuri de mine cunoscute, cam în preajma soborului aceluia. I-auzi mata ce zvoană! Se frământă şi ţipă, se învăluiesc în văzduh şi iar se lasă pe grind. Acolo trebuie să fi cercat o vulpe.

Observaţia vânătorului mă izbi prin adevărul ei. În întuneric, de dincolo de stufuri, de pe grindurile gâştelor, răzbătea spre cer o zarvă întinsă, cu scoborâri şi creşteri, cu ascuţişuri mirate şi întărâtate. Năzuise într-o lature a lor vulpea, fără îndoială. Larma avea expresie numai subt această presupunere.

- Aşa se pare, răspunsei; vulpea trebuie să fie.

- Vulpea-i, cucoane. Eu spun, pentru c-am văzut cu ochii mei. Mi s-a întâmplat să stau la pândă chiar în primăvarea trecută, la marginea cealaltă a bălții, cătră Prut. Aveam înaintea mea o limbă de pământ cu colț de iarbă, între stuhuri. Aiestea care le auzim noi acuma îs gâlițele. Ele vin aşa de multe şi au glas aşa de subțire. Şi erau acolo, la colțul de iarbă, mii şi sute. Nici nu le mai puteam şti numărul. Stăteau des, una lângă alta. Erau ca o oaste în repaos. Eu le-aşteptam să se stârnească şi să vie asupra mea în zbor, ca să pot trage. Ş-atuncea, stând eu neclintit în luntrea mea şi acoperit de stuhuri, am văzut la marginea grindului vulpea, târându-se ca şarpele pe după nişte păpurişuri. Gâştele însă au străji, - care stau cu capetele înălțate şi priveghiază. Au simțit pe duşmancă de la o vreme, oricât de ascuns se furişa. Ş-au dat veste: Iha-iha! Asta pe limba lor se chiamă vulpe. Şi-ndată s-a stârnit zvoana pe care am auzit-o şi noi. Iar vulpea şi ea, înțelegând ce spun, c-au simțit-o ş-o batjocoresc şo suduie, - s-a retras ruşinată şi s-a dus să-şi cerce norocu' în altă parte.

Tovarăşul meu era bine dispus şi mă simții sigur şi eu de izbânda expediției. Pipăii în torbă, lângă mine, pacurile de tutun şi sticla cu rachiu, care sunt plăcerea cea mai mare a lui Neculai, pe lângă patima vânatului.

Când a aşezat torba în luntre, a simțit şi el în vârful degetelor darul pe care i-l aduc de obicei, - şi, după cum mi-a mărturisit altă dată, asta-i dă lui mare curaj ş-un fel de putere. Mână uşor luntrea pe apele canalului crescute după dezgheţuri. Cele două vase ale tovarăşilor mei se zăresc înegrind înainte prin cenuşiul zorilor. Bătăi de aripi şi măcăiri tresar din când în când acolo; şi părechile de rațe se înalță nevăzute deasupra stufăriilor. Pe urmă tovarăşii mei trec spre anumite cotloane ale bălții, pe care le-au hotărât şi le-au ales cu multă nădejde din timpul nopții. Când nu-i mai vedem, Neculai porneşte pieziş spre nişte locuri cu care se laudă el totdeauna. Acuma tace, atent, - şi eu îmi pregătesc puşca pe genunchi.

Plutim spre răsărit. Într-acolo dintr-o dată umbrele prind a se destrăma, ş-a arde. Stelele pălesc, şi subt coloarea slăbită a cerului zăresc năluca celui dintâi cârd de rațe. Trec într-o vâjâire scurtă de aripi, schimbând cârcâituri şi fluierături moi. Sunt crihance ori sarsele, cu zboruri fulgerătoare.

Ne sar şi nouă, dintre cotoare negre de plante de apă, pārechi de rațe mari. Bat apa zbucnind în sus una după alta, rața cu măcăituri aspre, rățoiul cu huruitu-i moale cu vibrații rare. Lumina încă nu sa deschis; brațele ridică instinctiv arma ş-o lasă iar pe genunchi.

Apoi, după ce străbatem o cărare lungă şi îngustă printre trestii, simțesc înainte luciul unui luminiş. Îl rumenesc zorile revărsate, înflorind spre noi prin gratiile stuhului. S-a arătat deodată şi pe nesimțite ziua peste întinderile blonde, peste balta pustie, cu verdeața anului trecut moartă subt gheţuri. Vântul a stat şi pe zarea răsăritului fulgeră câteva clipe soarele. O geană de neguri şi nouri se lasă după aceea asupra-i, şi lucirile din juru-mi şi dinainte-mi se stâng. Peste singurătăți a nins deodată o tonalitate sură, tristă şi rece. De pe depărtate grinduri de la margine vine, din când în când, spre mine, larma soborurilor. Unghiuri de gâlițe se înalță, plutind sus pe deasupra apelor. Se încrucişează în toate părțile convoiurile accelerate de rațe de toate neamurile. Cerul colțului nostru de lume deodată s-a umplut de mişcare. Pasajul de dimineață se face c-o grabă şi c-o hărnicie nespusă; spre desimi tăinuite, ca şi cum toată lumea ar fi în întârziere.

Luntraşul mă face atent, c-un strigăt uşor şi gutural, şi deodată opreşte luntrea, alăturând-o de stuh. Am întors capul; mi-a făcut semn. Din dreapta, încă departe, sună găgăiri de gâşte mari. Par semnale scurte şi sonore de trâmbiți: ga! - ga! Vin cătră noi, la linia stuhului. Nu le văd, dar le-aud din ce în ce mai aproape. Tresare în mine, cu sălbăticie şi nestăpânit, ritmul pasionat al inimii. Îmi pregătesc arma cu fierbinte încordare şi c-un singur sentiment stăpânitor. Căci a rămas la mal, la țărmul lumii oamenilor, o parte din ființa mea, - ceea ce mă face să fiu omul de toate zilele al obştii ş-al veacului. Şi celălalt, omul cel depărtat şi de demult, cufundat şi stăpânit subt întuneric, s-a eliberat, şi pentru el pulsează inima altfel şi-mi zvâcneşte sângele-n ochi. Acest om nu trăieşte decât clipele de față, c-un singur scop. Şi

pentru asta aşteaptă sălbatic şi grav gâştele care plutesc găgăind peste pana stuhului.

O bătaie de puşcă sună în altă parte a bălţii. Îndată urmează alta. Tovarăşii au început a trage mai devreme. Ecourile duruie spre dealurile Prutului. Cotind pe o linie nouă, gâştele care vin lunecă spre dreapta şi găgăitul lor, în răstimpuri regulate, are alt sunet. Inimaşi domoleşte bătăile; pufnesc uşor pe nări; şi mă înfioară, vag, o simţire de invidie pentru cei care, înaintea mea, au umplut singurătăţile de vuiet.

Luntrea a pornit iar, lin. O uşoară perdea de stuh ne mai desparte de luminiş, când iarăşi tresare îndărătul meu abia auzit, semnal de atenţie. Au sosit în aceeaşi clipă la urechia mea şi de dincolo, de pe baltă, chemările afectuoase ale părechii nevăzute.

Tovarăşul meu a dat luntrii o impulsie puternică şi prelungă şi s-a tupilat. Ies lin în luminiş, cu arma gata. Aud încă o clipă şoaptele gâştelor, fără să le văd. În fundul cotului de baltă joacă raţe, în stropi. Ştiu că mai am o clipă şi voi fi văzut. Mi se zbate o reţea fumurie pe ochi şi am în mine acelaşi zbucium al celuilalt. Două găgăiri prelungi şi simultane tresar în dreapta mea, subt zidul stuhului. Cu gâturi lungi şi zboruri greoaie paserile sălbatice se înalţă; şi-n acelaşi timp, în fluturări de stropi, şi grabnic, au zvâcnit spre văzduh şi raţele din fund.

M-au simţit gâştele întâi şi m-au surprins. "Erau cam departe şin dreapta... îngân eu către luntraş. N-am putut trage..." Şi-mi fac, cu ruşine şi înfrângere, şi alte raţionamente şi socoteli de scuză, ca şi vulpea de lângă grindul gâliţelor. Rămân, privind sombru. Aud altă pocnitură depărtată de la tovarăşii mei. Ascult fără nici un scop şi fără noimă găgăitul gâştelor care au scăpat şi se depărtează; când, împletindu-se cu chemările lor tot mai slabe, alte chemări nouă, în creştere, îmi lămuresc înţelegerea şi-mi chiamă atenţia şovăitoare.

- Din dreapta! îmi şopti luntraşul.

Veneau drept în spre mine: două, alăturea. Dădeau din când, în când, fără grijă, drumul chemării lor muzicale. Fâlfâiau rar peste stuhuri. Alunecară către luciu, cu aripile întinse. Puşca izbucni. Căzură amândouă, sfărmând balta. Una se zbuciumă, plesnind unda cu aripile desfăcute, în spasmurile din urmă; alta, dreaptă pe apă şi înotând, puncta neliniştită împrejurimile cu pliscu-i portocaliu şi năzuia spre desimea trestiei.

- A doua-i aripată numai. N-o lăsa, cucoane. Scapă-n stuh...

Nu pregetai să descarc a doua oară arma, pe când luntraşul silea cu vâsla spre sălbăticiunile căzute. Gol de emoţiune şi cuget, numai cu bucuria aspră şi simplă că, în sfârşit, un eveniment mare s-a produs, îndeplineam mişcări reflexe, rupând arma, trăgând cartuşe şi-ncărcând-o din nou şi pregătind-o şi, probabil, râzând. Da, fără îndoială că omul din veacuri râdea, un râs împietrit şi crispat, care samănă cu masca morţilor. Când se petrecuse toată întâmplarea? A avut loc dintr-odată, pe neaşteptate şi brusc, într-o clipă din veşnicie. Fără pricină şi fără scop; căci cel care-şi reia de la ţărm personalitatea abandonată nu obişnueşte să mănânce vânatul, ca strămoşii al căror râs îl are pe obraz.

Luntraşul urmăreşte cu ghionderul gâsca rănită. Rezistenţa ei nu îmbracă nici o mască tragică. E mlădioasă şi tăcută. Se fereşte, lunecă prin stuh; apoi se dă afund în apa limpede, către podul de ghiaţă. Labele ei rozate bat apa de jos în sus. O văd în valul tremurător diformată şi multiplă. Ghionderul o ajunge ş-o trage îndărăt; o loveşte ş-o aduce c-o aţă de sânge la luntre. A murit fără să scoată un sunet şi cade îndărătul meu lângă tovarăşa ei, sunând plin în doaga vasului.

Urmează o discordare trudnică şi ţigări fumate frăţeşte şi fără gânduri, în ascunzişul trestiilor, la pândă. Ştiu că lui Neculai îi face plăcere şi sticla de rachiu şi i-o întind. Apoi stau neclintit, aşteptând alte zboruri de sălbăticiuni, pe deasupra stufăriilor, în ziua sură şin aerul curat. Cârduri de raţe trec încă. Se învăluie de pe grindurile din margine gâliţele. Din tumultoasele lor mii se desprind unghiuri după unghiuri şi se înalţă la cer, către miazănoapte. Din când în când gâştele cele mari plutesc peste stuhuri, găgăind.

- Acestea îşi caută loc pentru cuiburi..., îmi lămureşte luntraşul. Dar cele mai multe nu se opresc aici, ca şi gâliţele. Se tot duc înainte...

Are el dreptate. Se tot duc înainte. Aicea fac numai scurt popas. Nopțile de început de primăvară vibrează necontenit de chemările lor. Vin şi trec în fiecare noapte mii de mii, aici şi pretutindeni, pe tot emisferul nordic. În fiecare noapte umplu cerul, plutind pe aripile lor puternice şi neostenite. Când, într-un târziu, încercăm a aborda cătră o margine de grind, văzduhul se cutremură de aripile şi clamoarea lor, ca de vijelie. Mulțimea lor trece de numerele minții omului şi întunecă cerul. Aşa plutesc pe văzduh, poposesc şi trec pe toată aria unei jumătăți de pământ. Oamenii au foarte vagă cunoştință despre aceste popoare ale aerului ş-ale apelor. Ei trăiesc în târgurile lor şi se socotesc mulți şi puternici. Pe când paserile necunoscute şi fără număr, stăpânitoare a tuturor elementelor, umplu singurătățile de o viață aparte, tainică şi formidabilă. Omul, vulpea şi hultanul pun în viața lor episoade cu totul neînsemnate. Stăteam uimit, privindu-le cu spaimă mulțimea de pe grind. Acestea, şi altele, şi altele, în nopți şi nopți, fără întrerupere şi răgaz, pe senin şi furtună, trec spre mările cele libere de la miazănoapte. Acolo sunt marile singurătăți albastre pe tărâmul celălalt, unde nu răzbesc oamenii. Acolo, subt soarele oblic, se întâlnesc şi petrec gâlițile egiptene şi gâştele cele mari care trec pe-aici, gâştele cele negre, cele cu aripile violete şi gâştele albe ca zăpada, gâştele gotce şi cele cu pinteni la aripi, şi toate gâştele celor o mie de soiuri. Se amestecă cu ele alte o mie de soiuri de rațe şi alte mii de soiuri de paseri de apă; şi pinguinii îmbrăcați în frac, autohtoni binevoitori, le primesc cu discursuri, privindu-le cu bunăvoință. Iar la echinocțiul de toamnă se întorc pe drumurile pe care de sute de mii de ani generațiile lor le străbat fără încetare.

- Neculai, zic eu tovarăşului meu; să ştii că sălbăticiunile acestea au viețuit pe pământ înaintea noastră, ş-au să viețuiască şi când noi n-om mai fi de mult.

- Care noi, cucoane? întreabă cu oarecare nedumerire Neculai.

- Noi, oamenii. Să ştii că degeaba le puşcăm. Lor nici nu le pasă şi se duc în împărăția lor, pe tărâmul celălalt.

- Oare, cucoane, aşa să fie? Este o împărăție a lor, pe tărâmul celălalt?

- Este. Şi noi acolo nu ne putem duce, pentru că suntem nemernici şi legați de pământ...

- Se poate..., grăieşte Neculai privindu-mă lung şi semnificativ. Eu cred, cucoane, că ceilalți boieri n-au făcut ispravă mai bună decât noi. Am mers bine ş-am prins câteva sălbăticiuni. Ar fi vremea să ne întoarcem la mal.

- Să ne-ntoarcem, consimt eu descurajat. Cred că n-au făcut nici ei ispravă mai bună. Iar sticla aceea poți s-o bei toată, ca să prinzi coraj. Căci gâlițele, când ne-or vedea că ne retragem, au să facă zvoană în limba lor ş-au să ne suduie din cer până-n pământ. Îs multe şi nu le pasă de oameni.

XII. Oameni din bălți, lângă Ostrovul lui Caliniuc

Mă aflam, în cele dintâi zile de martie, în stufurile şi bălțile de pe ostrovul Dranova. Venisem la gâşte sălbatice şi aveam tovarăşi doi pescari, unul tânăr şi unul bătrân, pricepuți şi într-ale vânătoarei. Înaintasem până la Marea, la Ciotic şi la Olinca, aşezări singuratice şi sărace; apoi intrasem iar în stufuri şi făcusem popas şi sălaş pe-un grind, la malul unei gârle, într-o cocioabă pescărească pustie. Locului îi zicea Caraghiol şi adăpostul era al unui oarecare Timofti. Procor, pescarul cel bătrân, ştia ceva despre dânsul şi pusese stăpânire pe coliba lui cu oarecare mirare.

- Noi am crezut, zise el, că avem să-l găsim aicea pe Mocan.

- Care Mocan?

- Timofti. Are nişte oi pe-un grind, lângă Mare. S-a aşezat aicea de multă vreme şi-i merge bine. Umblă şi-n bălţi, ca şi noi. E şi vânător. Om cam rău.

- Cine?

- Timofti Mocanu. Cu dânsul nu te poţi pune. Are totdeauna la el baltag şi puşcă. Aşa că noi trăim bine cu dânsul. Am crezut săl găsim aici. Vine la peşte, împuşcă gâşte şi le-afumă. La început, când a sosit aici la noi, ne-am sfădit puţintel. Era un venetic şi ne uitam la dânsul într-o parte. Dar el striga că nu se teme de lipoveni, că are feciori la oi şi câni de la munte. A omorât şi urs.

- Cine?

- Timofti. Acolo la munte, de unde a venit el, sunt urşi, şi el s-a luptat cu dânşii. Pe urmă am văzut că-i om de treabă, măcar căi rău. Ne-mpăcăm. În bălţi este loc pentru lume multă.

Procor bătrânul vorbea despre Timofti vârându-şi din când în când degetele-i negre şi cârligate în părui-i stufos; iar Vasia scotea de după soba de ciamur un ceaun, o tingire afumată de tinichea, nişte linguri de lemn şi două treucuţi de salcie. Ca şi cum zestrea aceasta a cocioabei ar fi fost a lui, o încărcă pe braţe, ne privi cu zâmbetui tânăr şi cu ochii lui albaştri şi buni, şi ieşi ca s-o spele la gârlă.

Afară de câteva rogojini aşternute pe lăiţile înguste cu maldări de papură şi ţipirig drept căpătăi, nu se mai găsea nimic în încăperea joasă. Păreţii cu lipitura crăpată şi coşcovă erau nevăruiţi. Acoperişul de stuf, legat de căpriori strâmbi, era aşezat de-a dreptul peste noi şi mirosea a fum ş-a umezeală. Era ceva aşa de primitiv şi de sălbatic, între stufuri şi bălţi nemărginite, în locuri aşa de depărtate, unde răzbisem pe căi de apă şi de uscat aşa de întortocheate, încât mă înturnai spre Procor mişcat, ca înspre un strămoş sosit din veacuri, şi simţeam în mine o bucurie adevărată că nu mai sunt între oamenii vremii mele.

- Moş Procor, mi se pare că mai avem provizii. Putem să stăm aicea mai multe zile.

- Da, răspunse cu îndoială bătrânul. La nevoie, dacă ne mai trebuie ceva, putem trimete pe Vasia la Buhaz. El poate s-aducă şi rachiu, fără să-l beie. Vasia e băiet blând şi cu frica lui Dumnezeu. Nu-i tare deştept şi nu grăieşte bine româneşte, dar altfel e cu credinţă şi voinic cât un bivol. Şi-i mai harnic decât o femeie. Muierile ca muierile se mai gândesc şi la alte prostii; dar Vasia nu se gândeşte decât la datoria lui.

Nepotul îşi vârâ pe uşă obrazul pe care năşteau tuleie bălăi. Îmi zâmbi, arătându-mi din ochi lucrurile şiroind de apă, pe care le purta de o parte şi de alta, cu braţele arcuite. Se plecă adânc la uşă, ca să nu se pălească de pragul de sus. Lepădă ce-avea în mâni pe rogojina unei lăiţi şi-şi suci trupul mare spre bătrân. Îl întrebă ceva ruseşte.

- Da, da, îi răspunse moş Procor. El ştie că trebuie să facă foc, da'ntâi mă-ntreabă pe mine...

Vasia mă privi râzând şi ieşi bocănind din cizme, ca s-aducă trestie pentru foc.

- Acuma mergem şi cărăm aici lucrurile noastre, din lotcă, adăogi moş Procor. Frigem un crap şi mestecăm o mămăligă. Şi mai caut o leacă de papură pentru laiţa dumitale, ca să fie mai moale subt cergă...

Scund şi uscat şi uşor încovoiat din şele, bătrânul se strecură sprinten după Vasia. Nepotul era un uriaş pe lângă el, totuşi părea că nu se mişcă şi nu se poartă decât după semnele şi după vrăjile bătrânului. Afară, de lângă lotcă, glasul lui moş Procor, subţire şi stăruitor, umbla ca ceva viu după flăcău, care asculta câte-un răstimp neclintit, apoi iar se cumpănea spre lucrul lui, sfărmând pale de trestie, cu lovituri năprasnice.

Lumina soarelui de martie umplea văzduhul. Priveam de pe grind stuhuri şi bălţi fără de margine şi fără de ţărm, cât cuprindeau ochii în toate părţile zării. În după amiaza aceea, cea dintâi caldă, căzuse şi vântul în bălţi şi stăpânea din cer o linişte de pustie. Se auzea numai

foarte slab, cu un fior, din ceața răsăritului, zvonul Mării.

Era un ceas de pace şi pentru noroadele bălții. Pe grinduri şi gârle, gâştele fără de număr se hodineau. Nu tăiau arcul meu de albastru nici rațe, nici nagâți, nici cormorani, nici lopătari. Ostroavele şi plăviile stăteau pline de neamurile de zburătoare străine sosite de curând; însă era un ceas al neclintirii, când totul aştepta parcă un eveniment însemnat.

Cel dintâi ceas de linişte deplină, în cea dintâi zi a soarelui. Simții în preajma mea pulsația vieții profunde. Se încălzeau apele până la mâlul cel negru, şi tresăreau în fund semințele plantelor. Coloniile de buruieni mărunte se mişcau la marginea stuhului. Şi printre lintițe şi liane vechi foiau broaştele țestoase. Pluteau şi se mişcau fără încetare cap lângă cap şi țest lângă țest, între putreziciunile şi reziduurile bălții umflate şi înspumate de ape proaspete şi soare nou. M-am retras spre casă, ca din fața unei armii înfricoşate; ş-am închis ochii ca s-alung vedenia apocaliptică. Am rămas aşa singur în soare şi-n tăcere, până ce deodată, într-acea clipă, ca şi cum ar fi vibrat în veşnicie un semn, izbucni balta formidabil. Răcnetul broaştelor. Se deşteptau într-o scânteiere de secundă, amenințând cerul. Şi-şi prelungiră chemarea fără sfâşit în toate vânturile, crescând necontenit, suprapunându-se şi umplând golurile de deasupra şi din lături.

Tresării. Glasul omului se auzea totuşi desluşit lângă mine, din prag:

- Poftiți, domnia-voastră. Mămăliga-i gata şi peştele fript.

Mă trezii şi mă întorsei de departe lângă tovarăşii mei.

Mămăliga era răsturnată pe un ştergar de cânepă, în vatră. Crapii, mai mult pârpâliți, aşteptau în treucuțele de salcie, înecați în salamură. Foamea şi truda singure dădeau preț acestei cine, la care luam parte slujindu-mă de degete şi stând într-un genunchi. Rachiul din sticla verde era destul de bun şi îmi dădui samă că şi păharul de multe ori e un obiect de prisos. Numai după ce isprăvirăm mâncarea, mă gândii că tovărăşia noastră are, cel puțin pentru băut apă, mijloace pe care celalți oameni nu le cunosc. Vasia slobozi din lotcă, în ochiul limpede al blății, un ulcior astupat cu plută, îngreuiat cu bolovan. Când vasul ajunse în locul răcoros şi curat, flăcăul trase sfoara plutei şi dădu drumul apei. Apoi, aducând la suprafață cu grijă, ulciorul, veni şi mi-l înfățişă întâi mie.

Soarele asfinți în nouri neclintiți şi amurgul căzu curând, rece şi umed. Stătui singur pe grind, privind, până ce se întunecă deplin, pasajele mărețe ale gâlițelor şi rațelor. Cerul era plin de convoiurile lor aeriene şi de freamătul chemărilor lor. Se amestecară cu întunericul; se liniştiră. Scosei cartuşele din armă şi trecui spre cocioaba cu singurul geam luminat de focul din lăuntru. Înainte de a intra, căutai să desluşesc zvonul de peste zi al broaştelor. Nu se mai auzea nimic. Milioanele de ochi bulbucați priveau stelele în tăcere.

Moş Procor dormita lângă vatră, rumenit de pojarul trestiilor. Vasia înşira în preajmă straie şi pânzeturi umede şi din când în când rupea din maldărul de lângă el şi hrănea vălvătăile. Mă trăsei în umbră, pe lațița mea, fără dorință, fără gânduri, fără somn, şi-i priveam ca-ntr-o mare depărtare. Într-un timp îmi părea că moşneagul doarme; dar îl văzui deodată răsărind din locul lui, cu urechea atentă.

- Ce este, Vasia? întrebă el, ruseşte. Flăcăul întoarse nasul spre uşă.

Deosebisem şi eu o bătaie, adâncă, în doaga unei luntri. Fără să se grăbească, Vasia se înălță greoi din locul lui. Când puse mâna pe clampa de lemn, un mormăit întărâtat pătrunse din tăcerea deafară.

- Cine-i? întrebai eu cu nelinişte.

Uşa se deschise şi-n lucirea focului apăru un om scurt şi spătos, cu privirea neagră. Obrazu-i era ras, cu mustața tufoasă şi rotunzită. Se uita la noi neclintit şi neprietinos. În mâna stângă ținea o puşcă cu două țevi. Cu dreapta stăpânea de zgardă cânele, care încă mârâia.

Vasia se dădu la o parte. Moşneagul zise înturnându-se spre mine:

- Domnu' Timofti...

Înțelesei că am de-a face cu stăpânul locului.

Mocanul aruncă spre colțul meu o privire. Mă descoperi. Îngână spre câne o poruncă scurtă. Zăvodul tăcu şi bătu din coadă. Era un animal mare şi frumos, cu pieptul alb şi cu spinarea cenuşie. - Fără să-şi lase arma, domnul Timofti păşi spre mine şi-mi întinse mâna, mut. Răspunsei salutului său. Atât moş Procor, cât şi Vasia păreau că nu se sinchisesc de această sosire neaşteptată. Bătrânul îşi întoarse ochii spre foc; flăcăul veni iar lângă maldărul de trestii. Totuşi, în felul cum se petreceau lucrurile, nu găseam nimic straniu. Cu tot întunericul pe care-l avea subt frunte, omul sosit nu părea duşmănos. N-avea însă nici o curiozitate şi nu se simțea jignit că iam luat în stăpânire sălaşul. Se aşeză pe laița de lângă vatră. Îi urmăream atent mişcările şi-i cercetam îmbrăcămintea. Purta nădragi albi de aba, scurtă de suman cu guler de berbec şi căciulă cu fundul turtit.

- Dumneata umbli îmbrăcat ca la noi, la munte..., îi zisei eu zâmbind.

Cuvântul meu - vedeam bine - îi făcu plăcere.

- Băiete, grăi el gros către Vasia, să curăți frumos toate lucrurile pe care le-ai luat de după sobă şi să le pui la locul lor.

- Mai stăm şi mâne aici, interveni cu linişte moş Procor.

- Bine... încuviință Mocanul. Apoi întoarse ochii spre mine: Dumneata eşti de pe la noi?

Îi răspunsei cu prietinie şi el mă asculta în tăcere, cu privirile ațintite într-un colț al cocioabei.

- Eu îs de mult venit pe-aici, începu el a vorbi după aceea; şinapoi cred că nu m-oi mai întoarce. M-am deprins cu balta şi cu Marea. Şi am aici duşmani cu care mă lupt. Am ieşit la înserat cu puşca şi, ca întotdeauna, m-am uitat într-acoace de pe grindul celălalt, unde țin oile. Am acolo un loc, lângă o salcie, de unde se vede fereastra căsuței acesteia; ş-am zărit lumină. Ai venit şi dumneata în bălți, - dar dumneata, ştiu eu, cauți alte vânaturi. Eu nu urmăresc decât unul şi pentru acela nu cunosc hodină.

- Domnu' Timofti caută numai lupii..., îmi lămuri cu gravitate moş Procor; şi Vasia râse cu multă plăcere către foc, clătinând din cap.

Mocanul aprobă în tăcere, c-un semn, explicația bătrânului.

- Dumneata nu urmăreşti decât lupii? Mi se pare curios. Sunt aşa de mulți lupi în stuhuri?

- Sunt mulți.

- Sunt foarte mulți... se amestecă moş Procor; şi strică tare oile.

- Mulți! mulți! zise cu admirație Vasia, fără să ne privească, şi zâmbindu-şi singur.

- Şi-i găseşti?

- Îi găsesc. În astă sară am ieşit către plavia lui Caliniuc. Miau adus flăcăii mei de la oi răspuns că acolo şi-au făcut vatră două lupoaice ş-au fătat căței. Ele poate-or scăpa şi mi-or rămânea pe altădată; dar cățeii lor nu scapă. Am rânduit să aprindă stuhul. Dumneata să nu te miri, domnule, că sunt un om îndărătnic. Cu alte lighioi eu n-am nimica. Dar cu lupu' nu mă-mpac până ce-oi pune fața la pământ. Nu atâta pentru că-i hoț şi-mi strică averea. Avem arme şi dulăi şi ne putem apăra destul. Dar am pățit chiar acolo, la plavia aceea, o întâmplare pe care dumneata n-ai s-o crezi. Deaceeai şi zice locului aceluia Plavia lui Caliniuc.

- A fost acolo o întâmplare mare... întări moş Procor.

Vasia se mişcă în locul lui şi se aşeză mai bine. Se vedea că aşteaptă cu bucurie istorisirea Mocanului.

- Ți s-a întâmplat dumnitale ceva acolo?

- Mi s-a întâmplat. Aveam, acu unsprezece ani, lângă mine, un om de credință, cazac de neam, - Caliniuc, despre care-i vorba. Vânător bun: de la puşca lui nu scăpa nimic. Îl plăcea vânatul; dar mai tare rachiul. Şi el ştia să cheme lupii, urlând într-o oală. Aşa, după multe întâmplări şi vânători, eram ca frații de prietini, şi el din slujba mea nu s-ar fi dezlipit, să-l tai. Zice el în iarna aceea: Au venit porci în baltă la noi; dar lupi au venit şi mai mulți, în

preajma porcilor. Hai să mergem. - Bine, ne ducem. Era vreme moale şi omăt puţin. - Aicea, la noi, creşte smochin sălbatic şi iernile-s domoale. - Căutăm şi găsim urme de mistreţ şi de lup. Alegem pândă bună. El îşi face loc într-o salcie bătrână; eu mă sui pe-un stog de fân şi mă cuibăresc bine: şi-n blană şi fân, aţipesc. - Aud pe Caliniuc urlând în oală şi mă trezesc. - Caliniuc râde singur, şi urlă iar, până ce-i răspund lupii. - Caliniuc, cuget eu, şi-a băut garafa de rachiu şi are coraj. Mai bine aştepta să vie mistreţii. - Aud lupi răspunzând; şi mă bucur. Caliniuc îi urlă iar. Ei răspund mai aproape şi simţesc că-s mulţi în preajmă şi am aşa o nelinişte. Şi când vin pe plavie între sălcii, în luciul lunii, nu-s zece, nu-s douăzeci. Îs mai mulţi, şi părul din cap mi se face ca ariciul şi-mi saltă căciula. Caliniuc trage; trag şi eu. Dihăniile urlă şi schiaună şi se înmulţesc. Se învălmăşesc şi rup pe cei căzuţi. Se adună subt salcie; vin împrejurul stogului. Zgreapţănă cu ghiarele şi ţipă de supărare. Degeaba tragem şi fără folos. Avem să isprăvim încărcăturile şi rămânem fără apărare. - Nu mai trage, Caliniuc! strig eu. Cazacul trage şi râde. Mie nu-mi place râsul lui. Ş-aşa jucau în lună dihăniile de la stog la salcie, ca nişte demoni. - Când a căzut Caliniuc din salcie, i-am înţeles ticăloşia şi păcatul. Nici n-am avut când clipi. S-a învălmăşit un ghem, negru, pe omăt, - şi când s-a desfăcut, Caliniuc nu mai era. Se afla în toţi lupii care ţupăiau, şi nu mai era nicăeri. Eu nu-s om fricos, dar atunci m-a cuprins groază de moarte. Iar după ce l-au mâncat pe cazac, dihăniile s-au aşezat cu cozilen pământ ş-au prins a urla către mine; urlau şi râdeau ca şi Caliniuc. Pot să spun c-am înebunit până ce s-a arătat ziua. Şi de-atuncea sunt eu prigonitor de lupi. Am spus istoria asta unui alt boier care a venit aici, în bălţi, de prin părţile dumneavoastră, şi nu m-a crezut. Nici dumneata nu mă crezi, dar eu spun ce s-a întâmplat...

Mocanul avu un râs răutăcios şi scurt şi dinţii îi sclipiră în bătaia focului. Aveam în mine mai mult un fel de nedumerire. Poate gazda noastră era cu mintea cam rătăcită. Cei doi lipoveni îl priveau gravi şi serioşi.

- I-au rămas numai ciubotele..., vorbi moş Procor.

- Da, s-au găsit numai ciubotele..., încuviinţă Mocanul, ca şi cum ar fi fost vorba despre altceva.

Lui Vasia amănuntul i se păru comic. Râse o clipă spre mine; apoi se-ntoarse râzând spre foc.

Căutai câteva cuvinte, care să dovedească Mocanului că poveştile se spun ca să fie crezute. Apoi îi lăudai cânele. El păru nesimţitor. Îşi ridică puşca, îngână un cuvânt de poruncă zăvodului şi se îndreptă spre uşă. Se opri o clipă, sucindu-se spre mine:

- Eu am plăcere că v-aţi oprit aicea, pe grindul meu... Vă poftesc, domnule, buna sara...

Ieşi, şi peste puţin auzii iar sunetul adânc al vâslei în doaga luntrii.

Moş Procor aşteptă o vreme cu urechea aţintită: Apoi oftă:

Timofti, Mocanu-i om tare ş-a'dracului... îmi zise el, scuturându-şi pletele încâlcite. Şi-ndată începu a-şi aduce aminte de alte istorii ciudate şi grozave care se petrec în bălţi, fără să se mire nimeni, iar oamenii care vin de pe tărâmul celălalt nu le pot crede.

După ce tăcu el, şi Vasia adormi cu pletele-i de cânepă în spuză, mă strecurai afară pe grind, ca să văd balta subt stele. În juru-mi era linişte; însă departe, spre miazăzi, ardeau stufuri, ca-ntr-un răsărit de lună.

Urlete pierdute şi tremurate adiau dintr-acolo, şi înţelesei neagra îndărătnicie a Mocanului. Când pălea incendiul şi se stângeau sunetele acelea sfredelitoare şi poate închipuite, rămânea stăpânind din răsărit zvonul fără de istov al Mării.

XIII. Când a căzut Moş Calistru, pe Deleleu

Toamna începuse şi se isprăvise în secetă. Unduiau lin funigeii prinşi de cheutorile şi streşinile caselor; cerul alburiu şi zările în ceață se desfăşurau zile după zile în aceeaşi tihnă blândă. Moş Calistru Puşcaşu, cunoscător vechi al semnelor lui Dumnezeu, nu era mulțămit. Într-o sară, pe când Dăvidel Boghean sărise pârlazul şi venise să se aşeze pe prispă, începu a cârni din nas şi a mormăi, cum îi era obiceiul.

- Da' de ce nu eşti mulțămit, uncheşule? îl întrebă flăcăul.

- Măi Dăvidel, măi Boghene, răspunse moşneagul; pân' ce na da un pospai de ninsoare, noi nu punem carne de capră la afumat.

Boghean începu a râde:

- Ia spune, uncheşule, te-a apucat vreodată Crăciunul fără bujeniță în pod?

- Asta nu s-a pomenit, măi băiete.

- Atuncea şi ist' an, uncheşule, ne-om învrednici să ne suim pe Deleleu...

- Planul nostru-i în mâna lui Dumnezeu, vorbi moşneagul. Altădată până în Sfinții Arhangheli s-arăta semn de iarnă. Acuma s-au scuturat frunzele fără brume şi stau aşa, troiene, pe cărări. Nici le umflă vântul, nici fug sunând: parcă-s moarte. Pământu-i ca cremenea. Ce s-adulmece cânii? De atâta secetă s-au vârât jigăniile adânc în codru.

- Eu socot, uncheşule, că cum s-a pişca lumina, se schimbă vremea...

Amândoi îşi ridicaseră ochii spre luna plină care cernea ca o pâclă argintie peste satul revărsat pe costişă şi fulgera în vale pe gârlele Moldovei. Moş Calistru îşi scutură pletele albe:

- Nu încă, grăi el, nu se schimbă. După cum scrie la gromovnic, în zilele acestea sunt legate vânturile şi furtunile, până şi-a cloci ouăle în stâncile mării paserea *alchion...*

Boghean nu răspunse.

- Anul ista are să vie târziu iarna, adăogi moşneagul.

Flăcăul îşi dădu părerea cu oarecare sfială:

- Cum s-a îmbrăca o leacă pământul, noi suntem gata, uncheşule. Ne suim la locurile noastre.

- Dacă ne-a ajuta Dumnezeu, măi băiete. Atâta patimă mai am şi eu; încolo de toate-s iertat. Anul ista mă simțesc mai slab, după boala de astă-vară. S-apropie funia de par. Dar poate tot m-oi mai învrednici odată s-aud cânii țâhnind în sihlă...

De la prag, din umbra tinzii, se auzi deodată, nemulțămit, glasul babei Varvara:

- Tot nu te gândeşti să te astâmperi, moşnege?

Moş Calistru prinse a râde:

- Nu, măi babă; pân' ce-oi pune mânile pe piept. Am să-ți aduc iar țapu', să-l boceşti, ca-n toți anii.

Baba boscorodi ceva neînțeles. Bătrânul păli cu cotul pe flăcău.

- Cât oi lipsi eu, te duci să-ți mai vezi ginerii şi nurorile.

De la sara aceea luminată, vreme multă n-a trecut la mijloc. După ce şi-a scos paserea alchion puii în singurătatea mării, către sfârşitul lui răpciune, s-au trezit din miazănoapte vânturile. Şintrun amurg, au început a se zări pe subt nourii plumburii cârduri nesfârşite de ciori, cârâind şi țipând; şi după ce-au trecut spre munte, amestecându-se cu întunericul, prinse a curge puf de omăt.

Către dimineață, ninsoarea stătu. Şi-ncă pe-ntuneric, Moş Calistru auzi la uşă pe

Boghean dupăind şi scuturându-şi opincile. Baba trase zăvorul de la tindă, apoi, cu capul plecat şi barizul peste gură, se întoarse la vatră ca să aşeze în traistă merindea de drum, la lumina gazorniţei. Când intră flăcăul, Moş Calistru se încingea strâns cu cureaua peste cojocel. C-un zâmbet de înţeles arătă din cap spre mohorâta mătuşă Varvara, apoi trase pe mânici şi sumanul nou de noaten. După ce-şi luă din fundul casei, de lângă cuptor, puşca şi-i cercetă oţelele, apărate cu coadă de iepure, se întoarse spre icoane şi-şi făcu cruce. Apoi îşi îndesă căciula în cap şi-şi potrivi cornul la şold.

- Măi babă, noi de ducem, zise el. Să te găsesc sănătoasă.

Mătuşa Varvara oftă şi-i întinse traista.

- Să vii sănătos.

Ea mai avea ceva de spus, - dar îşi strânse buzele şi-şi plecă fruntea. Cei doi vânători ieşiră în întunericul rece de afară şi Moş Calistru chemă cânii.

Nea, Lipa! nea, Caţa!

Copoii săriră îndată chelălăind din cotlonul lor. Baba, ieşită şi ea până-n prag, le aruncă două dărăburi de mămăligă rece. Încovrigaţi şi cu cozile supuse, Lipa şi Caţa începură a înfulica hulpav.

- Ei ce zici, măi Boghene? întrebă bătrânul.

Boghean, mărunt şi sprinten, nu zicea nimic. Dar Moş Calistru îl simţea bucuros grozav şi plin de patimă, - cum era şi el odinioară în anii tinereţii.

- O luăm de-a dreptul, prin valea Moişei, măi Dăvidel?

- Cum socoţi, uncheşule! răspunse mişcat flăcăul.

Cu puştile trecute în spate, amândoi săriră pârlazul, apoi porniră cătră munte, fără a mai privi înapoi. Copoii, zvârlindu-se în copce, îi ajunseră din urmă. Călcând cu opincile ca-n puf prin zăpada curată, trecură spre valea Moişei şi, când se lumină de ziuă, intrară pe cărarea muntelui, sub streşina de cetină.

Aici îi împresură deodată o linişte adâncă. Cel dintâi omăt moale sta pe brădetul neclintit deasupra, şi pe cărări era numai un pospai subţire. Nu s-auzea nici un sunet: munte şi codru parcă muriseră. Aşa merseră multă vreme suind tăcuţi, până ce băgară de samă că lumina leşietică le punea pe obrazuri ca nişte măşti palide.

Bătrânul se opri.

- Măi Dăvidel, zise el râzând, să mai stăm oleacă. E greu cu încheieturi ruginite. Şi nu ştiu ce am, ori mi se pare mie, da' n-am apucat aşa codrul niciodată în zilele mele. Parcă-i pustiu şi prohodit!

- Părere, uncheşule, răspunse flăcăul.

Între ei, copoii stăteau cu capetele plecate.

- Iaca şi cânii, vorbi iar bătrânul; tot aşa socot: numai să ridice capetele în sus şi să urle...

Dăvidel Boghean îl aţinti cu ochii lui mici şi negri ca picături de păcură.

- Ce ai, uncheşule?

- N-am nimica, măi băiete, da' m-au apucat aşa gânduri de bătrâneţă... Mă gândeam, suind, că baba ceea îşi face câteodată de cap! Când îi abate femeii, apoi să ferească Dumnezeu. Că astă-noapte i s-au arătat semne, - şi că să caut la trepetnic şi-n zodie... Că-şi aduce aminte că i-a spus *doftoru'* când am fost bolnav, astă-vară... Da' eu parcă stau să mă uit în gura ei? Tăceam şi te-aşteptam să vii. Eu, bre, o viaţă de om aici, subt codru, am petrecut-o. Eu cu pădurarii, cu cânii şi cu sălbăticiunile. Ştiu eu că de-acu nu mai am mult, da' măcar să-mi mai fac odată cheful...

Moşneagul rămase cu ochii aţintiţi în umbra pădurii.

Flăcăul zise încet:

- Hai să mergem, uncheşule.

- Să mergem, răspunse bătrânul. Mă gândeam că zi ca asta încă n-am văzut. Şi stam să

mai răsuflu. A crescut, bre, muntele. Văd eu, că mi-a fost mai mare dorul decât puterea. Hai să mergem.

Suiră pe Deleleu. Bătrânul însă slăbise. Asta o vedea acum bine Dăvidel Boghean. Gâfâia şi-i crescuseră în cap ochii subt streşinile lor cărunte.

Când ajunseră la coliba ştiută, dosită în râpa Lupăriei, bătrânul se puse gemând la pământ, pe patul de frunze.

- Măi băiete, grăi el zâmbind trudit, frumos îi codru, ca o tinereță, - da' de acu îmi pare că mă las de el. Tu trage de ici, din traistă, garafa, şi dă-mi o leacă de putere.

După ce bău un gât bun de rachiu, moş Calistru se lăsă întro rână şi privi pe uşa colibei, în văi, coama înflorită alb a codrului de brad. Era încă lumină în linişte de moarte.

Moş Calistru tresări:

- Unde-s cânii?

- Aici.

Bătrânul întinse urechea:

- Atunci ce s-aude? Sunt şi alți puşcaşi în munte. Cânii lor au sculat caprele şi le mână. Dă-te răpede în țiitoarea noastră; aşteaptă liniştit şi însemnă bine. Ia şi cățeii. Eu m-oi hodini aici.

Țâhnitul copoilor străini suna departe încă, subțire şi cu răsunete ciudate. Dăvidel îşi lepădă iute săculteţul, trase cucoşul puştii ş-o luă pe supt piciorul ţancului. Bătrânul, rămas singur, ascultă cu luare-aminte. Părea însă apăsat şi abătut, ca şi sihla neclintită. Îi zvâcnea inima în piept rar şi tare, parcă-i ciocănea coastele, ş-avea în toate mădularele o trudă, o răceală, o nelinişte...

Ajuns în țiitoare, Boghean se răzimă de o tisă bătrână. Lipa şi Caţa, după ce ascultară un răstimp sunetele adâncurilor, porniră amândoi odată şi întrară în tufişurile de afine. În codrul încremenit, singurul semn de viață era numai țâhnitul acela subțire şi straniu, subt cetina grea de omăt.

Trecu aşa o vreme. Cânii se depărtau, se apropiau. Glasurile lor se înmulțiră. Ajunseseră pe urmele vânatului şi copoii bătrânului.

Deodată, în ziua tristă şi fără soare, care se prefira prin cetinile înzăpădite şi învăluia ca într-o negură bolțile de dedesubt, se strecură un val de umbră. Era amurgul. Ca un tremur, ca o chemare, un sunet nou se deşteptă în munte: un glas de corn.

Boghean tresări, tulburat, şi râdică fruntea. Cunoştea cornul. Era al lui Moş Calistru. Şi înțelegea că-i un semn de primejdie. Îşi aplecă ţeava puştii, stătu la îndoială. Cânii se apropiau. Cornul se stânse într-o dulce tremurare... O clipă se ridică iar, - şi-ndată tăcu.

Flăcăul se răpezi îndărăt. După douăzeci de paşi, auzi chiar pe coastă, aproape, o bătaie de puşcă. Tremurând de tulburare, apucă în fugă, - şi când ajunse în preajma colibei, iar îl fulgeră parcă chemarea cornului.

- Ce să fie? ce are bătrânul? se întreba el gâfâind.

Când ajunse în uşa colibei de cetină, zări pe bătrân culcat întro rână, cu ochii bulbucați şi arzători ațintiți asupră-i. În mâna dreaptă strângea încă cornul cu care buciumase.

- Ce este, uncheşule? strigă Dăvidel Boghean.

- Măi băiete, răspunse rar şi greu bătrânul, scapără ş-aprinde o lumină. Mi-i frig: nu mi-i bine...

- Ce ai, uncheşule?

- N-am nimica. Mi-a venit vremea.

Obrazul moşneagului parcă era de ceară albă, subt căciulă, în umbra colibei. Boghean îngenunche şi-i cuprinse fruntea, mânile. Erau reci. Atunci trase, înfrigurat, din brâu scăpărătorile, bătu cu amnarul în cremene ş-aprinse un fir de iască. Adună un mănunchеş de ierburi uscate şi muşchi, suflă în iască şi scoase flacără. Adună crenguțe moarte de brad şi clădi foc. Bătrânul îl urmărea, cu ochii neclintiți, ascultând parcă ceva de departe...

- Ce faci, uncheşule? întrebă iar Boghean.

Moş Calistru nu răspunse. Atunci flăcăul smulse din mâna bătrânului cornul şi prinse a chema grăbit, cu bătăi de limbă, pe vânătorii necunoscuți pe care îi bănuia aproape, în munte. Contenea şi iar pornea, înfricoşat de moartea pe care o simțea lângă el, încleştând pe uncheşul neclintit.

Cei chemați nu întârziară. Boghean îi văzu suind din râpă, cu căciuli mari şi capete pletoase. Erau oameni cunoscuți, pădurari de pe Moişa.

- Care chiamă? strigă unul.

- Veniți aici, bădică! răcni flăcăul cu lacrimi în glas.

Puşcaşii grăbiră spre colibă.

- Ce este, măi Dăvidel?

Când văzură pe Moş Calistru, pricepură. Fără un cuvânt, Boboc, pădurarul cel scund, se răpezi. Zmulse din foc o crenguță aprinsă de cetină ş-o puse în mâna întinsă a bătrânului, ca să moară creştineşte.

Apoi se descoperiră în tăcere, trăgându-şi cu stânga de pe plete căciulile, - pe când în codrul posomorât de amurg, în depărtate şi tăcute tainiți, sunau aceleaşi țăhnituri fantastice de copoi alungând căprioarele.

XIV. Caprele lui Sfântu-Antonie

Cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi avea acelaşi nume şi aceeaşi reputație şi-n deceniul trecut. Aceeaşi barbă căruntă şi aceiaşi ochi bruni care zâmbeau. Vorbai era căruntă şi gravă, ca şi barba, însă ochii îi zâmbeau. Aşai şacuma, şi-l prețuim ca şi atunci. Într-un an destul de depărtat, căci a fost înaintea războaielor ş-a cutremurelor, mă aflam în drum spre Râşca, cu prietinul meu, într-o sanie largă. Ne duceam sus în munte, la un pădurar, cunoscut al său. După-amiaza de decemvrie era posomorâtă şi peisagiul alb, înecat subt o pâclă umedă, părea că se mişcă odată cu noi, ascunzând îndărătu-i necunoscuturi surprinzătoare. O crâşmă, la o margine de drum şi la o cotitură, păru că răsare deodată din omăt, ca să ne sperie. Convorbirea, cu glasuri prea puternice, între vizitiul nostru ş-o altă ființă din bătătura crâşmei, sună ireal. Amândoi erau monstruoşi şi fantastici cu căciuli nalte şi cojoace enorme, cu mustăți de țurțuri şi cu ochi painjeniți albi, cu mişcări necomplecte şi neflexibile de fantoşe, încât, îndată ce pornirăm iarăşi şi crâşma se scufundă, avui siguranța iluziei. Ne mişcam lin, cu aceeaşi pâclă, sub tăcere.

Satul Bogdăneşti nu ne ieşi întru întâmpinare. Sta ascuns după nişte garduri şi livezi, - şi-l căutam pe uliți întortochiate. Cu lăutari şi zvon veni asupra noastră hanul. Se opri şi ne primi c-o prietinie veche şi cunoscută. Însă pentru puțină vreme, - câtă-i trebuia vizitiului nostru ca să înhame caii la o sanie joasă cu tălpigi şi cu oplene, pentru potecile înguste ale muntelui. Trebuia să ne grăbim, căci s-apropia sara. Cu toate acestea a trebuit să întârziem, căci în încăperea scundă, plină de abur tot aşa de des ca şi negura de afară, se găseau nişte oameni veniți de departe, însă nebuni. Se mişcau şi vorbeau într-un diapazon cu totul straniu, după țipetele unei viori pe care o tăia un țigan tânăr. Cobza o scărpina ş-o mângâia un țigan bătrân şi se arăta mai alinată. Iar hangiul, roş la obraz şi zâmbind cu viclenie, ne aduse o băutură gălbuie în păhăruțe verzi. Cum am dat-o pe gât am simțit că-mi piere răsuflarea şi mor. Iar unul dintre oamenii străini şi nebuni ne zise rânjind:

- Slab rachiu, cucoane, şi fără putere! iaca cu ce ne-nşală şi cu ce ne năcăjim!

La această observație, eu şi cu tovarăşul meu ne-am uitat unul la altul cu seriozitate, şi omul dintre noi înțelese că avem plăcere să intrăm în zbuciumul şi larma tovarăşilor lui şi ne făcu, şovăind grabnic, loc în danț. Ne-am retras cu oarecare greutate, întrebuințând fără scrupul făgăduieli şi minciuni. Şi cum ne urcarăm în săniuța cu oplene, hanul ne părăsi şi fugi în pâclă, - şi numai zvonul lui bizar mai pluti asupra noastră o clipă, pe când el nu mai era. Atunci începură a suna clopotele cailor şi simții lumina ceței scăzând.

- Ai pus clopote? întrebă tovarăşul meu.

- Am pus, cucoane, răspunse vizitiul, ca să nu fim aşa de singuri.

Cu toate acestea, eram tot mai singuri, într-o pustie. Urcam la deal printr-o râpă adâncă de brazi. Brazi încremeniți, bătrâni şi scufundați. Treceam cu negura către noaptea de sus, - şi sunetele clopotelor se întorceau îndărăt, către văi, ca nişte paseri fără nume.

Târziu, ne oprirăm. Paserile necunoscute căzură pe molizii poienii, cu aripile strânse. Ş-o căsuță din poveşti, singură la hotarul lumii acesteia, ne privi mirată cu doi ochi de lumină. Cânii cu dinții de fier şi cu măselele de oțel se năpustiră asupra noastră. Şi Sfântu-Antonie, pustnicul cel bătrân, ieşi cu toiag alb, linişti co vorbă cânii şi ne primi cu bunătate.

- Ce mai faci, moş Antonie? întrebă tovarăşul meu. Cum mai hălăduieşti aici în singurătate, cu Dumnezeu şi cu fiarele?

- Hălăduiesc fără bucurie, cucoane, aşteptând să trec la limanul cel neînviforat... răspunse bătrânul, stând înaintea noastră fără cojoc şi fără căciulă. V-am aşteptat până la-nserat şi pe urmă am socotit că n-aveți să mai veniți pe asemenea negură. Ați făcut însă bine cați îndrăznit. Adevărat că acuma suntem închişi şi cuprinşi ca de Marea; însă, ca şi ieri sara, trebuie să vie de la asfințit un vântişor care are să deie la o parte pâclele. Ş-atunci s-arată altă lume, care acuma nu se vede.

Eram încă afară, punând la adăpost caii şi sfătuind cu bătrânul, când zburătorul ager şi grăbit sosi pe vârful brazilor, în marginea poienii. Codrul sună uşor, salutându-l. Pâclele se mişcară neliniştite.

- Să ştii că bătrânul are dreptate, îmi zise tovarăşul meu. După ce mâncăm şi ne încălzim înlăuntru, avem să putem ieşi în pădure... Acest moş Antonie, urmă tovarăşul meu după ce intrarăm în căsuță şi ne uşurarăm de blăni, - acest moş Antonie e într-adevăr un schivnic care s-a exilat, fără familie şi fără rude, aici în munții de la Râşca. De la căsuța lui până la lume e foarte departe, pentru că în vale nu coboară niciodată. După cum vezi, mestecă cu mult meşteşug, pe vatră, o mămăliguță, cum n-am mâncat de mult nici eu, nici dumneata, ş-a pus la fript într-un clasic hârb de ceaun costițe şi muşchi de porc afumat, amestecate cu bucăți de slănină. Şi are el şi nişte brânză-n scoarță de brad, de care ai să te minunezi. Şi pe urmă, către miezul nopții, avem să ieşim să vedem împărăția lui, pe care oamenii de pe lumea cealaltă n-o cunosc. - Dacă am fi rămas în târg la Folticeni în sărbătorile acestea de iarnă, trebuia să facem vizite cu cucoanele noastre şi să asistăm la balul domnului prefect. Am fi văzut decolteuri şi zâmbete şi am fi ascultat conversații absurde, - care aici nu s-au arătat şi nu s-au auzit niciodată dintru început, de când stăpânul stihiilor a despărțit apele de uscat. Aici prostia şi trufia omenească încă n-au apărut, - ş-avem să vedem numai în tovărăşia lui Sfântu-Antonie sălbăticia codrului şi minunile unei nopți de iarnă...

După ce ne-am încălzit şi am ospătat, vorbind puțin, ne-am luat puştile şi am ieşit din căsuță între brazii poienii. Vântişorul asfințitului trecuse, mânând negurile, - şi codrul negru îmi apăru ca-ntr-o feerie, subt luna albă de iarnă. Drumul pe care sosisem nul mai ştiam, lumea pe care o lăsasem în văi era a altui veac. Noi înşine trecuserăm din pâcla opacă, printr-o minune de vis, întro tăcere de zăpadă şi de argint. Aerul neclintit era rece, însă neaua nouă şi moale nu scârțâia subt paşi. Trecurăm, aplecându-ne, prin galerii de umbră, ieşirăm iar în lumină şi trecurăm iar în umbră, şi fără ca vremea să se clintească, răzbăturăm la altă poiană, la stoguri nalte de fân. Tăcuți, ne făcurăm cuibare în mirosul subțire de flori uscate, şi rămăsei privind asupra unui povârniş lung în pădurea rară.

Printre trunchiurile bătrâne, deasupra omătului, se înfiora o lucire fumurie şi violetă care curgea în sus printre crengi, cătră văzduhul lunii. În fundul văii, din peştera unui pârău viscolit, izvora, frământând ace, o apă vie, care se domolea îndată într-un ochi luciu de topliță. Dincolo, pădurea rară urca iarăşi lin, în depărtări.

Cum stam fără să simt timpul, auzii zvon năprasnic spre lună, şi-n topliță căzură, sfărmând-o, rațe sălbatice. Ştiam că vin de departe, de la mări înghețate, însă nu simții nici o uimire. Locul unde mă aflam era în domnia misterioasă a sălbăticiunilor.

Când îmi ridicai ochii de la evoluțiile lor grațioase, văzui cârdul de căprioare suind de cătră fundul văii, în lungul râpei pârăului. Aceste sălbăticiuni delicate şi blânde le aşteptam, însă fără gânduri rele, căci erau subt ocrotirea prietinului nostru SfântuAntonie. Veneau fără grabă; se opriră o clipă ca să le număr - erau opt - şi în copce scurte se apropiară de topliță. Rațele sălbatice făcură un ocol ca să le primească, şi cercuri licăritoare alergară spre mal. Înşirate pe marginea apei, gingaşe şi nesigure, îndrăzniră săşi plece grumazurile; şi, când ridicară boturile, steluțe de argint le căzură la picioare. Rămaseră privind cu ochi mari şi blânzi la paserile străine.

Atunci, din fagul scorburos de lângă izvorul forfotitor, o dihanie neaşteptată făcu o săritură peste apă cătră căprioare. Zvârlitura zugrăvi o fantasmă şi-n topliță şi rațele zbucniră îndărăt spre lună, cu măcăituri aspre şi bătăi de aripi. Iar caprele deodată se împrăştiară în linii cenuşii, prin pădurea rară. Dihania care sărise din scorbură mai făcu câteva salturi, pe teluri mlădioase, apoi se opri cu botul spre vârful brazilor şi dădu drumul unui urlet scurt şi sinistru, un fel de râs al singurătăților ş-al tăcerii. O chemare de lup răspunse depărtat şi stâns în altă vale.

Moş Antonie se mişcă din locul lui şi fiara cu urechi ascuțite, întorcând nările, îl simți. Ochii îi luciră în apă şi-nspre noi cu lacrimi de fosfor mai reci şi mai ascuțite decât lumina acelei nopți de dechemvrie. C-o săritură se mistui iar în dosul fagului, şi priveliştea rămase moartă, înghețată şi pustie, ca-n visul anterior.

- Ce-i asta? întrebă în şoaptă tovarăşul meu.

- L-ați auzit: şi-a spus numele, mormăi bătrânul. E râsul. Şi iau răspuns lupii din Valea-Adâncă. În noaptea asta s-au înțeles ca sămi vâneze căprioarele mele. Numai o clipă l-a înfricoşat zvoana rațelor şi bietele căprioare au scăpat... Asta a fost o rânduială de la Dumnezeu.

- Aşa este... altfel nici nu se poate..., răspunse cu convingere tovarăşul meu şi rămase cu ochii în lună pe drumul strălucit pe care se depărtau paserile străine.

XV. Vânt dinspre Căliman

Prietinul meu, cel mai în vârstă şi mai vânător dintre noi, m-a luat într-o toamnă târzie, pe la Sfinții Arhangheli, la munte, ca să împuşcăm ierunci. Am pornit din Folticeni înainte de a se face ziuă şi abia după ce am trecut Moldova, pe podul de la Mălini, a scăpărat soarele în promoroaca brazilor. Am suit aşa prin sate lungi şi printre păduri, în bătaia moale a clopotelor de la cai, subt cerul înalt şi curat; şi cătră amiază ne-am aflat la Ieslele-lui-Vodă. Acolo, lângă o colibă de fân şi la un foc cu fumegarea dreaptă şi lină, ne aştepta Chirică Ciuntu cu căluții. Am dat drumul trăsurii; am încălecat tustrei pe câte un căluț şi pe samarul celui de-al patrulea ne-am grămădit buclucurile; şi am intrat pe poteci bine cunoscute de Chirică în pădurile de la

Stânişoara.

Eu ştiam ceva despre Chirică, din câte-mi vorbise despre el, pe drum -, prietinul meu. Din când în când mă întorceam în şa, ca să am plăcerea să-i văd cânele. Avea un copoi mărunt, cu ochii deştepți, pe care-l purta într-o desagă aninată la botul şelei. I se vedea numai capul castaniu şi sprâncenat c-o expresie comică şi plictisită. Când îl priveam eu, îşi pleca spre el ochii şi Chirică Ciuntu şi-l întreba, rânjind într-un dinte: Ce-i, măi Comedierule?

- Nu-i place, cucoane, călare, - mă lămuri el într-o vreme. Se uită el aşa prin pădure ş-adulmecă, şi tare i-ar mai plăcea s-o ieie peo văgăună de pârău...

Copoiul scheuna uşor, căscând.

- Cum grăiesc de vânat, el înțelege, urmă Chirică. N-ai mai văzut aşa dihanie. Îi umblă ochii şi botul ca la şerpe. De-aceea am şi eu aşa dragoste cătră el. Întâi îi tai lui din mămăligă şi-i pun deoparte, - şi pe urmă mănânc şi eu. La drum lung îl port în spate. Nici nu-l bat, nici nu-l asupresc. Şi să nu crezi mata, cucoane, că nu cunoaşte. Mi-i ca prietinul cel mai bun. Şi când i-oi da trei glasuri de corn, ori de unde ar fi mă-nțelege şi numai ce-l văd lângă mine cu limba scoasă şi vânturând din coadă...

- Cum ai zis că-l chiamă?

- Comedieru! De ce râzi, cucoane? I-am pus şi eu numele după breasla din care se trage.

- Ascultă, Chirică, interveni prietinul meu, care călărea înainte; bagă întâi de samă dacă roibul cu buclucurile e bine legat de coada calului tău şi umblă liniştit. Dacă n-ai nici o grijă dinspre partea asta, dă pinteni şi te-apropie de şaua boierului: în poiana asta poteca se lărgeşte. Şi spune-i de unde-ai dobândit tu capăul ista şi cât de costă. Ştiu eu că dacă nu spui istoria asta, te bolnăveşti.

- Cucoane, răspunse Chirică Ciuntu, dumneata mă cam iei în râs, da' povestea mea ştiu eu că face să fie ascultată. Când spun cam dat pe Comedieru ista o vacă cu vițel, dintru-ntâi nimeni nu vrea să mă creadă. Dar după ce istorisesc, fiştecare mă crede. Aşa că al patrulea cal merge liniştit după mine cu buclucurile, şi samaru-i întreg şi fără lipsă, cum l-am alcătuit eu. Pot să m-apropii şi să vă spun că de-abia ieşisem din spital de la Broşteni acu' opt ani şi domnu' doftor Anghel mă bătuse pe spate şi-mi zisese râzând: Deacu, bre Chirică, ți s-au închis căile vânatului. -Adicătelea îmi pocnise în vara aceea țava de la puşcă în mână şi-mi farmase degetele. Văzând că nu mă mai tămăduiesc cu burieni, m-am înfățişat la spital. După ce şi-o pus mânile în cap când mi-o văzut rana şi mo suduit, - domnu' doftor s-o apucat şi mi-o tăiet mâna stângă de la încheietură ş-o lepădat jos răutatea. Aşa m-am tămăduit în şase săptămâni; şi, ieşind în lume ciunt, domnu' doftor mi-o spus râzând vorba aceea. Da' eu, cum m-am văzut slobod numa' două zile am stat acasă la nevastă şi pe urmă mi-am luat puşca cea cu țava crapată şi, coborând în târg la Folticeni, am dus-o la un neamț armurier, cunoscut al meu, i-am dat două pielcele de jder şi el mi-o îndreptato; mi-o arămit-o şi mi-o întărit-o, de vânez cu ea şi-n ziua de azi ş-am s-o las şi la nepoți. Am cercat-o să văd cum merge: mi-o plăcut. Am văzut că mă pot sluji cu brațul stâng - măcar că aveam numai un mont; ş-am râs în sinea mea de vorbele doftorului.

Iaca vine şi nevastă mea de-acasă, cum îi lăsasem poruncă, în ziua de Sântilie. În târg, mare iarmaroc, cu panorame şi comedii. Am vândut vaca cu vițel pe care o adusese şi, sfătuindu-ne pentru târguieli, am făcut un ocol pe la bărătci ş-am intrat la o comedie. Acolo vedem noi câte-s pe lumea asta, până şi de cei care mănâncă foc: biata femeie se-ngrozise. Când iaca intră unul îmbrăcat cu roş şi galben şi cu comanac țuguiet în cap. Era văruit pe obraz şi grăia stricat moldoveneşte. Aduce cu el un câne nazdravan, care umblă în două picioare. Mă uit eu la el: frumos capău. De ce Dumnezeu nu la învățat la vânătoare şi-l aduce acolo să facă asemenea blăstămății nemțeşti? Scoate comedieru' cela o coadă de iepure ş-o scapă jos. Pe urmă nu ştiu ce spune şi iese cu cânele. Alt comedier svârle coada de iepure în norod - şi zice s-o ascundă cineva în buzunar sau subt căciulă. Se-ntoarce celălalt cu cânele, -

îi dă drumul şi-i hotărăşte să caute coada. Căţelul schiaună, - adică înţelege despre ce-i vorba, ridică botul şi adulmecă; intră în grămădirea ceia de lume, caută ici, cotileşte dincolo, şi numai ce se ridică pe umărul unui cioban şi-i trage cu dinţii căciula din cap. Acolo era coada de iepure. - Aşa câne face multe parale, zic eu în gândul meu. Ş-aşa mi-o plăcut mie şi mio fost de drag, c-am stat eu în ziua aceea nedeslipit de lângă comedie. Am aşteptat să s-astâmpere nemţii, am şpionat să văd ce fac cu cânele şi unde-l ţin ascuns. N-am putut afla nimica. Am mai stat eu o zi, am mai stat două. Am stat o săptămână ş-am cheltuit vaca cu viţel. Până ce mi-o căzut la îndămână cânele, într-un cotlon, lângă căruţa comedierilor. L-am amăgit c-o bucată de carne friptă, l-am pus în traistă, şi l-am suit cu mine la munte. Apoi l-am învăţat la toate felurile de vânători. Şi macar c-o rămas comedier, da' altu', vânător ca el, nu cred să se afle...

- Vrasăzică l-ai furat, bade Chirică!

- D-apoi cum! Doar nu era să-l lăs să se ticăloşească pe la iarmaroace. Aicea-i merge mai bine. Şi-n codru trăim noi cum ne place nouă.

Când ne oprirăm în popasul de sară, de ceea parte de munte, la cumătrul Axinte, urmării cu atenţie toate manevrele lui Chirică, ca să-şi îndestuleze întâi şi întâi pe Comedieru lui. Îi vorbea hrănindu-l, apoi îi aşternu culcuş desaga în care-l purtase. Şi, întinzându-se şi el alăturea de câne, pe maldăr de fân, îşi trase cojocul până sub bărbie şi începu a spune pădurarului de gazdă o mulţime de minunăţii pe care le săvârşise el, împreună cu Comedieru lui. Fiinţa-i măruntă, uscată şi nervoasă, cu ochii căprii şi cu zâmbetul într-un dinte ca un rânjet, avea parcă ceva înrudit cu cânele. Erau doi tovarăşi pe care-i ducea alături aceeaşi patimă, - spre lumea unor jivine nenumărate şic are nu s-au mai văzut. Necontenit înşelaţi, îşi reluau întruna drumul. Fără dezamăgire şi fără trudă.

- E vânător vrednic, îmi zise prietinul meu; şi foarte rar greşeşte. Cu toate acestea, îi place să povestească isprăvi de care eu totdeauna mă îndoiesc. Să-l pun, de pildă, să-ţi istorisească cum a gonit Comedieru lui un cerb o zi şi o noapte, prin trei ţinuturi de munte. Şi până ce nu i l-a adus la puşcă nu s-a lăsat. Când a căzut cerbul, a căzut şi cânele. După asemenea poveşti se cunoaşte căi adevărat vânător. Spune, Chirică, cum a fost cu cerbul cela pe care l-a gonit Comedieru tău trei zile?

- Hei, cucoane, asta-i o întâmplare grozavă!, tresări puşcaşul de lângă cânele lui.

Îndată începu să înşire cu patimă şi cu bogate amănunte goana aceea, pe care din an în an o amplifica ş-o înflorea, spre lauda tovarăşului său. Apoi rămase pe gânduri în lumina slabă a lămpii din ocniţa sobei. Cumătrul Axinte îşi isprăvea de fumat luleaua grămădit asupra vetrei şi cu pletele revărsate peste ochi. Din când în când, scuipa în spuză şi mormăia ceva - ca un răspuns târziu la minciunile Ciuntului. Eu şi prietinul meu stăteam întinşi pe lăiţi, înveliţi în pleduri, cu capetele subt icoane, şi ascultam un şuet uşor de vânt în brazii de afară.

- Aţi adormit, cucoane? întrebă Chirică, cu sfială.

- Ce este? răspunse tovarăşul meu.

- Credeam c-aţi adormit. Ascultam cum vine vântul de la munţii cei mari.

- Care munţi mari?

- Sunt, cucoane, nişte munţi mari, unde-am fost eu de două ori. Tot suim şi trecem de Dorna. Şi pe urmă iar suim şi mergem. Trecem de Păltiniş şi Drăgoiasa şi intrăm în nişte singurătăţi. Şapoi se văd munţi mari, unde stau ciobanii cu capu-n pâclă şi cântă din fluier. Şi sate nu mai sunt nici cătră miezu-nopţii, nici cătră amiază, nici la răsărit, nici la asfinţit. Şi mai mare peste toate-i tata munţilor, Călimanu', - care se suie până la nouri. Iar după ce umblu vreme multă pe poteci grele, hodinesc într-o peşteră, pe cetină uscată, - şaprind un focuşor şi stau cu cânele şi ne gândim cât avem de suit a doua zi până-n locurile cele mai departate de oameni. Îi noapte de toamnă ca acuma şi vânturile dorm sus, subt brazi bătrâni de la începutul lumii. Aşa-i de mare tăcere, că s-aude cine ştie unde, în ponoare depărtate, cum bate ţâncu-pământului. Când nu mai sună nimica şi s-o stâns şi focul, - aud inima Comedierului lângă

mine, ca un ceasornic... Aşa stau, mai mult treaz. Mai zvârl un vreasc pe foc. Şi nu pot să spun că nu mi-i frică. Mă simt ca într-o împărăție străină. Ş-apoi târziu, când prinde a curge de sus către văi vântişor ascuțit, ştiu că-s aproape zorile. Pun pe Comedier în traistă şi ies la potică. S-aprinde lumină la răsărit şi eu sui prin pustietăți până la vremea prânzului. Atuncea abia ajung la un salaş de om. Viețuieşte acolo, într-o poiană ascunsă, un huțan, un fel de om sălbatic, cu nevasta, fetele şi feciorii. Are oi şi vite albe. Casa lui, în vremea verii, e o coibă rotundă de trunchişori de brad împreunați la vârf. Pe-acolo prin vârf, iese fumul şi se vede cerul. Iar în vremea iernii se trage într-un bordei adânc săpat subt stâncă. Acolo pe lângă păreții acelui bordei, numai lăiți, poclăzi şi cojoace, şi-n fund putini înfundate cu brânză. Şi vitele-i stau în alt bordei, alăturea; şi oile în țarc şi subt perdea. Ş-acel gospodar poartă ca toți huțanii nădragi roşi şi căciulă de vulpe. Iar femeile catrințe, - ca ş-a-noastre. Îi dau bunăziua şi-l îmbrățoşez, - iar el se bucură şi răcneşte la muieri să gătească mâncare şi băutură. Gustăm rachiu de afine şi mâncăm friptură de berbece cu pită de săcară. Şi pe urmă întreb:

- Bade Ile, cum trăieşti dumneata în asemenea pustietăți?...

- Apoi măi frate, zice el, noi huțanii am fost aşezați în munții aceştia de către Domnul Dumnezeu dintru începutul lumii. Şi tot ne-au cuprins şi ne-au ros neamurile străine, - iar noi ne-am tras tot către locuri singuratice şi slobode. Aşa eu, văzând că pier şi mă înăbuş, m-am suit pe Călimani, mai aproape de Dumnezeu. Ş-aici am să mor. Iar după ce-oi muri, băieții şi fetele mele s-or amesteca cu noroadele.

Ş-aşa stau eu la sălaşul huțanului şi uit de lume. Şi intru în pădure cu Comedieru şi-i dau drumul, şi se duce țăhnind şi se scufundă în depărtări până ce-mi cântă numai ca-n vis. Vin în zbor ierunci şi se aşază în brazi, aproape de țiitoarea mea şi se uită la mine fără frică, cu ochii lor roşi. - Şi iată într-un rând, în amurg, stând aşa subt cer şi-ntre codri, s-apropie asupră-mi bătaia capăului, - şimi zvâcneşte inima în coşul pieptului. Țah-țah, - țah-țah, ca un clopoțel. Şi numai ce-aud duduind poteca. Ş-odată mi se arată fiare nalte cu coarne țapoşe, suflând foc pe nări. Am rămas încremenit, cu arma ca un vreasc în mână.

M-am înfricoşat; am dat din corn cânelui; şi m-am întors la bordeiul huțanului. Îi spun lui întâmplarea şi el începe a râde.

- Aceia, zice, nu eşti dumneata vrednic să-i dobori. Sunt zimbrii cei bătrâni. Nicăierea pe lume nu se mai află, căci pretutindeni au pătruns oameni. Numai în prăpăstiile Călimanului au găsit tihnă.

Ciuntu tăcu şi cumătrul Axinte scuipă în şperlă şi mormăi cu pletele-n ochi.

- Poate dormiți, cucoane? întrebă puşcaşul.

- Nu dormim, răspunse prietinul meu. Îți ascultăm palavrele. Măi Chirică, dacă socoți tu că putem noi crede basme, apoi te-nşeli.

- Care basme, cucoane? de două roi am făcut drumul, aşa precum am spus, ş-am avut gazdă la badea Ile Huțanu.

- Şi se uitau ieruncile le tine?

- Se uitau, cucoane. Pe Dumnezeul meu că se uitau.

- Dar zimbrii?...

- I-am văzut, cucoane, răspunse c-un glas schimbat şi scăzut puşcaşul. Ş-am vorbit despre ei cu Huțanu. Am auzit în brazi vântul de-acolo - şi mi-am adus aminte. Îmi spunea Ile Huțanu şi despre cerbi. Este unul mai bătrân decât toți, care se arată numai în noaptea Anului Nou, la soborul sălbăticiunilor, pe țancul cel de sus a muntelui. Pe-acela eu nu l-am văzut. De ce să spun că l-am văzut, dacă nu l-am văzut?

Prietinul meu tăcu - şi ascultă o vreme în brazi şi-n cercevele vântul cere venea din Căliman.

- Ciuntu spune minciuni ca-ntotdeauna, îmi zise el cu seriozitate. Asta-i patima lui. Şi trebuie să stau, să cuget şi să dezleg ce-i adevărat din tot ce ne-a înşirat. Cu toate acestea, sunetul de cascadă de afară vine dintr-acolo. Este şi unul Ile Huțanu. Sunt şi ierunci care se

uită mirate cu ochii cercuiți roş. Eu îl înțeleg pe Ciuntu ce voieşte. Aşa încât, cum or cânta cucoşii straja a treia, el trebuie să se scoale să pregătească caii şi să ne-ncarce gospodăria. Aici nu mai avem ce face. Trebuie să mergem spre Căliman, într-o regiune unde mai sunt posibile minunile...

XVI. În singurătățile Rarăului a cântat cucoşul sălbatic

Prietinul meu mă întâmpină zâmbind în prag şi mă pofti în odaie. Fereastra era deschisă spre grădină, unde se vedeau, în soarele de april, cei dintâi cireşi înfloriți.

- Nu-s aşa de bolnav cum vei fi crezut, îmi zise el, privindumă cu ochi îmbătrâniți de insomnie. M-am răsucit însă toată noaptea în aşternut, ca pe-un grătar, cu puțină febră şi cu dureri la încheieturi. Vorbind ca un vânător, aş zice: mă dor picioarele cu care am cutreierat pădurile şi brațele care au purtat armă. S-apropie ceasul - pe care nu pot spune că-l aştept fără întristare.

- Prietine, i-am răspuns, să nu vorbim despre duşmana oamenilor într-o zi aşa de frumoasă.

- Nu vorbesc de moarte, îmi replică el, aşezându-se cu luare-aminte în fotoliul din preajma ferestrei. Mă gândesc prea puțin la ea şi ştiu că are să mă surprindă, pentru că omul caută înşelări şi-şi face iluzii chiar şi-n acest domeniu. Pe lângă asta, am credința că va veni vânătoreşte şi voi trece dintr-odată spre frunzele putrede ale văilor şi spre apele cerului. Gândul meu e mult mai aproape, mai omenesc şi mai meschin. Mă gândesc la ceasul când n-am să-mi mai pot satisface singura pasiune care mi-a mai rămas. Cu anii, se-nțelege, am devenit din ce în ce mai vânător. Şi dacă inima nu-mi va mai bate nici pentru asta, atunci s-a sfârşit. Ce rost mai are stăruința mea în această ipostază a existenții?

Adusei în întâmpinarea tânguirii lui câteva vorbe nehotărâte şi banale. El se aşeză mai bine în jâlț şi râse cu uşoară răutate.

- Dumneata vrai să mă mângâi? Îți mulțămesc; şi-n schimb te asigur că nici dumneata nu vei scăpa de această catastrofă inevitabilă. Într-o noapte, stând cu ochii deschişi în întuneric, ai să asculți cum îți scârție şi-ți țipă încheieturile dureroase. Dacă vei fi singur pe lume, ca mine, n-ai s-aştepți pe nimeni care să vie cu paşi uşori, săți puie mâna pe frunte. Din trecutul negru care doarme în tine, vor începe să urce aburii otrăviți ai amintirii. Se vor preface-n femei pe care le-ai iubit şi-n întâmplări care acuma au semnificații extraordinare. Umbrele iubirii te vor fixa cu ochi de dincolo de moarte. Întâmplările vor grăbi o clipă accentele sărmanei inimi. Vei fi singur, cu fantomele, şi vei înțelege că ai intrat în epoca renunțărilor. De aceea astăzi mă găseşti mai mult mâhnit decât bolnav şi destul de dispus să-ți fac o destăinuire pe care încă na auzito urechea unui vânător. De altminteri împrejurarea de careți vorbesc n-am împărtăşit-o nici profanilor. Când - rareori - îmi apărea în conştiință, mă grăbeam s-o cufund la locul ei în întuneric, c-un fel de sentiment de ruşine față de cei care-ar fi putut s-o descopere.

E o întâmplare destul de veche şi de romantică. Şi se pare că trebuie să ți-o spun, - ca să-mi supraviețuiască. Mă hotărâsem întro primăvară, când înmuguresc pădurile, să fac un drum greu la munte, spre a-mi spori trofeiele de vânătoare c-un cucoş sălbatic. Ai împuşcat vreodată cucoş sălbatic?

- Nu - am mărturisit eu, cu oarecare stânjenire.

- Înțeleg că-ți vine greu să mărturiseşti. Un vânător socoate că are datoria să se puie în

raporturi de superioritate cu toate lighioanele pământului şi pe urmă să se laude cum le-a distrus. Eu am făcut expediția clasică spre cucoşii sălbatici şi uneori am povestit, cui voia să mă asculte, cum se puşcă asemenea dihănii; - dar întâmplarea reală, numai dumneata ai s-o asculți. De altminteri nu-i cine ştie ce deosebit; nu cuprinde nimic extraordinar şi dramatic; astă-noapte însă am văzut-o din nou şi mi-a bătut inima violent, ca tesla unui dulgher tainic.

Mi-am găsit prin urmare un tovarăş vrednic ş-am plecat, bine încredințat că mă voi întoarce c-un cucoş de munte. Un cucoş sălbatic e o pasere rară; e cea mai frumoasă şi mai mare pasere a continentului nostru; este, pentru un vânător, o glorie care se răsfrânge asupra întregii vieți.

Aşa îmi vorbea şi-mi argumenta tovarăşul cu care intrasem în valea Bistriței. Tovarăşul meu era un om tacticos şi cu principii. Era un străim, de neam nehotărât, un anume Iohan Cart, förster cu diplomă de la Viena. Venise în țară la noi din tinerețǎ, adus de unul din Ghiculeşti, ca să-i organizeze o făzănărie ş-un parc de cerbi şi ca să-i conducă europeneşte şi vânătoreşte pădurile. Boierul sărăcise şi-şi vânduse moşiile, cum a fost rânduiala lucrurilor în țara asta; Iohan Cart însă nu s-a mai întors de unde venise. Şi-a găsit slujbă la alți boieri şi la alte păduri şi nu cunoştea țară în care ar fi putut fi mai fericit.

- Eu am umblat mult prin lume, îmi zicea el pe când porneam în susul Bistriței, de la Broşteni, dar ținuturi aşa de bogate în vânaturi ca aici, la poalele munților, n-am prea întâlnit. Şi, văzând că se aduce de la podgorii un vin aşa de minunat şi ieftin, m-am hotărât să fac popas; căci la vreme de bătrânețǎ nu este altă doctorie mai bună decât vinul...

Era îmbrăcat cu straie verzi tiroleze. Bocanci grei şi colțuni de lână până la genunchi. În cap, pălărioară cu pană de sitar. Mustățile, bine răsucite şi întărite cu cosmetic şi barba-n *cotlete,* îngrijit tăiate şi frumos rotunjite. Nasul, destul de gros şi de rumăn, îndulcea întrucâtva privirea-i cam fudulă şi semeață. Avea toată înfățişarea unui neamț din Austria; cu toate acestea, el arăta între neamurile lui când leşi din Cracovia, când ruşi din Kiev; când olandezi, când elvețieni. De când se însurase, după rânduiala ortodoxă, c-o țărancă de la Plotun, îşi zicea Ion Cart, şi-i plăcea să pomenească de neamurile nevestei. La urma urmei, eu îs moldovan, încheia el râzând, pentru că-mi place vinul de Cotnari ş-am să fiu îngropat în țintirimul de la biserica unde m-am cununat.

- Iar cât priveşte, domnule, despre cucoşi, apoi să-ți spun, că eu îs tata lor. Vezi dumneata puşca pe care o am în spate? Asta-i o puşcă pe care o port eu de multă vreme ş-o am cadou de la Ghica bătrânul, - de la cuconu Scarlat, care mi-a pus-o în mână după cea împuşcat cu ea cel dintâi fazan în pădurile sale. Apoi eu, la vremea asta, când înmuguresc la poale grădinile, mă sui la munte şi împuşc cu dânsa un cucoş sălbatic. Îl împăiez frumos şi-l vând scump la un ciocoi, ca să aibă cu ce se lăuda. Dumneata însă nu eşti ciocoi; eşti boier; de-aceia mergi cu mine sus.

- Ba drept să-ți spun, meştere Cart, - îi răspund eu; cu asemenea vânătoare încă nu mă pot lăuda.

- Nu-i nimic, cucoane; ai să te lauzi de-acu' nainte. Numai sasculți de toate învățăturile mele. C-aşa ascultă vânător de la vânător. Eu îți spun dumitale, şi mie mi-au spus alții. Pe lângă asta, eu am vânat cucoşi sălbatici şi-n alte părți de lume. Întâi şi întâi am cunoscut asemenea pasere frumoasă când am fost la Caucaz, în tinerețele mele. Să nu te miri dumneata, căci eu am colindat lumea în lung şi în lat. Acolo, de la nişte ofițeri muscali, am învățat meşteşugul cum trebuie să te apropii de cucoşii sălbatici. Paserea asta, când stă liniştită pe creanga ei sus, în singurătate, are o simțire aşa de mare şi e atâta de spărioasă, încât, numai clipirea unei mişcări dacă-i fulgeră, - întinde gâtul şi aripile şi se mistuie în adâncurile prăpăstiilor. Trebuie să te duci împotriva ei în vreme anumită, bunăoară cum ne ducem noi acuma, şi s-o pândeşti în amurg, ori în zori de ziuă. Şi când ai auzit-o chemând şi cântând, - dacă nu eşti departe, te-ndrepți înspre ea. Când şi-a contenit strigătul, te opreşti, - şi-ncremeneşti aşa ca o stană de piatră. Când țipă din nou, iar teapropii. Pentru că paserea asta,

când țipă, - bate din aripi, întinde gâtul, închide ochii şi-şi astupă capacele urechilor, şi urlă asupra depărtărilor, chemând găinile, încât nu mai simte nimic altceva cele câteva clipe. Atunci te poți apropia spre dânsa. Aşa poți ajunge până-n preajma ei; şi când urlă iar în vârful pinului, fiind sub dânsa, o împuşti cu uşurință. Dar să n-apuce a-i veni găinile, - căci dacau venit, ele-l priveghiază şi-l păzesc de duşman. Pe sălbaticii aceştia îi prinzi iarăşi lesne, cucoane, când se întâlnesc doi şi încep o bătălie cumplită - iar muieruştile privesc de sus, din galerie cotcodăcind cu uimire şi plăcere...

Vorbind aşa, mergeam călări pe malul Bistriței şi munteanul, stăpânul căluților, şădea înainte pe potică, cu toporul pe brațul stâng. Apa râului venea în puhoi, pentru că în râpele munților bătuse multe zile în şir soarele celor dintâi săptămâni de primăvară şi ultimele omături coborau treptele de ponoară, forfotind şi spumând.

La o cotitură ne apăru înainte o plută de catarguri mari. Venea cu iuțeală pe spinarea năhlapilor ş-o păreche de cârmaci şi alta de dălcăuşi o purtau încordându-se năprasnic şi cumpănind-o pe sfor.

- Aiştia-s nişte nebuni de la Dorna... ne zise stăpânul cailor, întorcându-se spre noi. Acu' în puhoi, duc ei brazii cei bătrâni cu mare primejdie. Fug ca *trinu.* Într-o zi fac drumul până la Piatra...

Muntenii au trecut măreți pe talazurile spumoase. O clipă au întors spre noi obrazurile şi ne-au dat, cu glas, bun-întâlniş. Îndată au trecut spre alt cot al râului. Şi, dintre ei, de pe vatra de brazde, se înălța între țărmuri fumul focului lor.

Apariția aceasta mi-a mişcat sufletul ca un element însuşi al naturii; ş-am simțit în mine, cu bucurie naltă, puterea tinereții. Mireazma nouă a pământului ş-a brazilor îmi umplea pieptul. Şin câteva locuri m-am oprit ş-am descălecat, ca să culeg flori albastre de liliac de munte. Îmbătat de începutul de primăvară, am suit pe Rarău, la locurile de pândă. Am răzbătut prin pâraie umflate, am suit poteci întortochiate, - ş-am poposit în sfârşit, pe-o vreme blândă de înserat, la o colibă mare de cetină. Acolo domnul Ion Cart şi badea Onofrei munteanul au alcătuit un foc grozav şi s-au pus să coacă bulzi de mămăligă cu brânză. Eram pe-o culme, deasupra pădurilor; şi din hamacul meu, bătut de dogoarea flăcărilor, priveam cerul spuzit de stele şi cercam să desluşesc glasurile singurătăților. Dar caii erau aproape, ronțăind; tovarăşii mei schimbau necontenit cuvinte, şi-n foc pârâiau cetinile şi răşina. Simțeam numai în juru-mi imensitatea muntelui şi a codrilor subt cer şi subt stele, - şi-nchideam pe jumătate ochii, fericit ca de ceva ce era numai al meu.

- Cucoane, îmi şopti försterul la ureche; a răsărit luna: deacu trebuie să mergem la locul pe care-l ştiu eu.

Am tresărit din somnu-mi scurt ş-am fost în picioare, cu mâna pe armă. Din răsărit năştea un sfert de lună în neguri. Caii se liniştiseră şi munteanul dormea în cojoc lângă focul potolit. Păşind în urma lui Iohan Cart, pădurea mi se părea alta, tăcută şi aşteptând ivirea zorilor. Tăcută şi încărcată de o taină grea. Abia într-un târziu, când ne-am oprit, am înțeles că taina aceea grea era singurătatea neclintită şi pustie. Inima începu a-mi bate într-un chip deosebit când în juru-mi se întinse o împietrire aşa de mare, încât auzul meu ascuțit putea percepe în râpe foarte depărtate zvoana pâraielor primăverii.

Stăteam răzimat de-un molid la o margine de poiană. Tovarăşul meu rămăsese în altă margine. Şi cerul deasupra începea să pălească. Avea coloarea florilor de zlat, pe care le culesesem în ajun. În văi erau neguri slab luminate de lună. Prin umbra aceea care vestea zorile, zăream la douăzeci de paşi de mine o tisă bătrână, cu vârful crescut strâmb. Şi pe când o priveam aşteptând sosirea sălbăticiunilor, auzii în mari depărtări, cătră zvoana pâraielor, o izbucnire stranie, un fel de hohot al singurătăților. M-am înfiorat. Am auzit iar chemarea, ca un muget stâns al pădurilor ş-al muntelui. Pe urmă au apăsat asupra-mi tăcerea şi neclintirea.

Şi, dintr-odată, sosirea cea neaşteptată s-a produs. Un fâlfâit mare şi greu s-a lăsat din cer - ş-o pasere, care mi s-a părut enormă, a acoperit vârful cel strâmb al tisei. Era uriaşă şi

nedesluşită, şi inima-mi porni în piept cu spaimă. Ştiam însă că trebuie să fie cucoşul de munte, pentru care venisem, şi strânsei convulsiv puşca, aşteptând neclintit. Mi s-a părut c-am aşteptat mult, dar n-am aşteptat decât o clipă. Paserea s-a mişcat pe craca strâmbă; s-a cumpănit închinându-se către lună şi către neguri; a crescut deodată umflându-şi penele şi-ntinzând în lături aripele; ş-un sunet teribil izbucni, ceva cavernos, sinistru şi pasionat. Sentimentul care a tresărit în mine a fost amestecat cu frică şi admirație, - ca întâia oară în copilărie când am auzit tunetul. Şi-ndată după răcnetul prim, chemarea paserii se prelungi în tresăriri uscate, ascuțite şi comice, până ce unda cea puternică şi victorioasă se trezi şi bubui iar peste codri şi singurătăți.

Rămăsesem înlemnit. Şi nici astăzi nu înțeleg de ce am avut încredințarea imediată şi întreagă că în urechi îmi sunase chemarea primăverii, sălbatică, pătimaşă şi nebiruită. Cutremurul ființii mele a fost aşa de aspru, încât am pierdut atingerea cu realitatea. Puşca mia rămas uitată în mână. Câteva clipe încă şi peste chemarea stânsă aici însă sunând încă în ponoare, a plutit zborul găinilor sălbatice. S-au lăsat la poalele tisei, subt domnul lor, tăcute şi fulgerate de dragoste. Se revărsa de ziuă şi cele dintâi luciri ale zorilor băteau sus în paserea măiastră care-şi rotea coada şi-şi umfla în coroană penele capului. Puteam să trag ş-asupra ei ş-asupra soaţelor sosite subt ea; şi n-am tras. Am făcut o mişcare, ş-au plecat într-o clipă în cer ori în singurătățile Rarăului. Am rămas iar în tăcere şi auzeam numai puhoaiele primăverii în prăpăstii depărtate.

Mi-a fost foarte ruşine de tovarăşii mei, - deşi încercam să mă mângâi cu felurite explicații. Ş-această înfrângere vânătorească n-am mărturisit-o nimănui până astăzi. Dumneata o auzi întâi, pentru că eu am trăit-o a doua oară astă-noapte, într-un ceas de suferință, când s-au trezit în mine fantome ale trecutului.

XVII. Kiki dă examen în fața onoratei comisii

În gară, la un tren târziu de noapte, ne aşteptau doi cunoscuți vechi ai tovarăşului meu, doi răzeşi din valea Racovei. Sau bucurat foarte când ne-au văzut coborând, cu puştile şi blănurile.

- Aceştia sunt prietini din tinerețã..., îmi zise doctorul Andrei Botezatu, tovarăşul meu. De treizeci de ani eu n-am lipsit niciodată toamna, ori iarna, de la vânătorile lor la stuhuri...

Răzeşii îmi strânseră mâna şi râdeau tăcut, arătându-şi dinții în lumina lunii.

Eu ştiam cum îi chiamă şi de unde-s, căci doctorul îmi vorbise, în tren, destul de amănunțit despre dânşii.

Erau doi oameni scunzi şi rotofei, bine hrăniți şi iubitori mari de vin. Obrajii rumeni şi ochii ageri dovedeau încă tinerețã, deşi bărbile şi mustățile, tuşinate scurt, luceau ca şi omătul. Umblau sprinteni înaintea noastră, cu ciubotele lor nalte de iuft, cu căciulile brumării țuguiete şi-n scurtele de şiac căptuşite cu vulpe. Două săniuți cu câte doi cai aşteptau în dosul gării, pe calea lucie. Cuconu' Neculai Bițoban, cel care vorbea mai gros dintre dânşii, luă subt aripa lui pe doctor. Cuconu' Iancu Iorga, poftindu-mă tainic c-un glas subțiratic, desfăcu blana mare de berbec: intrarăm în ea alături şi ne învălirăm strâns până la şolduri.

- De-acu' putem merge până la capătul pământului, îmi zise răzăşul meu, râzând iar în lună, şi simții de la el spre mine un abur de vin.

Zurgalăii se deşteptară deodată, armonizați pe două tonuri. Se împărecheau plăcut şi glasurile conducătorilor: Bițoban înainte, gros şi moale, - cuconu' Iancu Iorga lângă mine,

blând şi subţire. Săniile cu oplene lunecau uşor şi iuţi pe drumul lin şi împrejurimile scăpărau vioriu subt luna plină. Se desluşeau departe crânguri cafenii şi după ele table argintii de apă îngheţată.

Drumul acesta în blăni calde şi la un ceas târziu de noapte prin singurătăţile vasluiene îmi pare episodul cel mai de căpetenie şi mai plăcut al vânătorii noastre. Subt bolta de cristal naltă până la stele, în aerul curat şi rece, navigam spre un ţărm necunoscut.

Nu-mi putui stăpâni o îngânare, mai mult pentru tovarăşul meu:

"Frumos drum!" Ş-avui îndată păreri de rău c-am rupt farmecul.

Răzăşul râse subţirel.

- Gerul a făcut pod peste toate, îmi răspunse el. În asemenea vreme ne simţim şi noi slobozi şi avem plăcerea să înhămăm caii. Trecem peste dealuri şi colnice, prin văi şi peste ape. Căci când desfundă Dumnezeu ploile toamnei, ori când se revarsă apele primăverii, stăm în bârlogurile noastre ca-n închisori. Noi, în ţinutul acesta al Vasluiului, nu ştim ce-s drumurile pietruite. Şi socot că nici copiii copiilor noştri n-or şti, căci suntem prea departe de lume. Şau să trăiască şi ei, cum am trăit şi noi, ca-n vremea lui Ştefan-Vodă cel Bătrân...

Mă întorsei în căldura blănurilor spre el. Îi luceau dinţii în lumina nopţii, dar nu mi se părea că glumeşte.

- De ce ca-n vremea lui Ştefan-Vodă? întrebai eu.

- Aşa. Trebuie să ştii şi dumneata că-n vremea aceea s-a întâmplat aici la noi, în văile Racovei, mare război cu turcii. Şi i-a răzbit Ştefan-Vodă pe păgâni numai din pricina glodurilor, a smârcurilor ş-a negurii. Aşa, dac-ar fi drumuri bune, ar veni alţi duşmani împotriva noastră. Mai bine trăim noi astfel nestricaţi şi nebântuiţi, cu rânduielile noastre cele de demult, iar în preajma Bobotezei, la vremea gerurilor, aşază Dumnezeu drumurile acestea line şi minunate, pentru plăcerea noastră. Mai mult nu ne trebuie...

Tovarăşul meu avea o vorbă uşoară şi tainică, la care răspundea basul lui Biţoban din sania dinainte. Biţoban însă vorbea despre altceva.

- El vorbeşte despre vânat şi despre câni, mă lămuri Iancu Iorga. El şi când doarme vorbeşte despre asta şi vânează şi-n vis...

- Aşa-i de mare vânător?

- D-apoi cum. Nu-i însă mai mare decât alţii. El mai scapă câteo vulpe, ori câte-un iepure. Din faţa puştii mele însă niciodată na trecut vânatul mai departe. Şi are el de anul trecut un fleac de câne, cu care eu nu mă pot împăca. I l-a adus domnu' doftor.

- Ştiu. Mi-a vorbit doctorul în tren despre asta. E vorba deun *basset.* E rasă aleasă. Vulpar bun şi mână şi iepurii.

- Nu ştiu. Eu cu asemenea dihanie nu mă pot împăca. Mai întâi că-i mititel şi cu picioarele strâmbe. Ce ispravă poate face un asemenea câne? Când fuge parcă înoată şi i se târâie pântecele de pământ. Noi avem capăi mari, pe care i-am apucat de la bătrâni. Înşfacă vulpea de după ceafă ş-o scutură ş-o vântură ca pe-o mâţă. Şi-l şi chiamă Kiki!

- Cum?

- Kiki! Spune dumneata dacă aista-i nume de capău. Eu am doi, dar capăi cum se cade. Pe unul îl chiamă Şoimu şi pe celălalt Dudaş. Şi am ş-o capaucă bătrână, pe care o scot mai rar. Aceleia-i zice Năpârca. Da' de Kiki eu n-am auzit de când sunt!

- Apoi să vezi dumneata, cucoane Iancule, cerc eu să-i explic; căţelul acela întâi şi-ntâi a fost al cucoanei doctorului; şi dumneaei i-a pus asemenea nume. Iar doctorul, înţelegând că-i vânător, la adus aici şi l-a dat pe mâna lui cuconu' Niculai Biţoban. Numele nu i l-au mai schimbat. Dar am aflat că se poartă bine.

- Cine?

- Căţelul!

- Kiki? rânji cuconu' Iancu Iorga, şi se grămădi asupra blănii de berbece, ca să poată râde mai bine şi cu toată pofta.

Am păstrat tăcerea, nevoind să m-amestec într-o chestie locală de politică vânătorească. Însă cuconu' Iancu Iorga mai ales cu numele bassetului nu se putea împăca. - Şi din când în când îl rostea comic, - parcă sugița. Încet-încet însă s-a liniştit şi gerul nopții i-a răcorit obrazul îmbujorat. Plutirăm vreme îndelungată subt lună, în peisagiul vioriu. Vedeam înainte-mi pe orizontul miezului nopții, carul mare, cu oiştea întoarsă. Stelele-i clipeau albe în adâncimile lor. Se apropia dimineața. Simții şi-n coada ochiului drept, în gene, mănunchi de raze de la luceafărul zorilor. Căzui într-o ațipire scurtă, - ca şi cum m-aş fi scufundat spre alt tărâm.

Mă deşteptai între glasuri vesele. Caii răsuflau aburi subt o streşină neagră; săniile se alăturaseră, şi pe-o uşă mare deschisă ieşeau doi răzăşi străini, mai tineri decât tovarăşii noştri. Lucirea zorilor le bătea în obraji. Din şandramaua de unde ieşiseră, pătrunse până la mine miros de făină proaspătă de păpuşoi. Îndată îmi zvoni în urechi şi freamătul apei. Huruiau pietrele şi bătea teica.

- Asta-i moara lui Bițoban, îmi zise cuconu' Iancu Iorga. Facem aici popas, până ce se luminează bine de ziuă. Am adus aici şi cânii. Ai să-i vezi dumneata pe aceia şi ai să vezi şi pe Ki-ki! Gustăm ceva şi îndată ieşim şi căutăm stuhurile şi rădiurile.

Era bine şi-n moara lui Bițoban. Şi, stând lângă un jar năprasnic în odaia morarului, atât Bițoban, cât şi Iancu Iorga şi-au adus copoii, ca să-i cunosc numaidecât şi să ştiu cu cine am dea face. Cânii tovarăşului meu de sanie erau într-adevăr nalți şi pieptoşi şi aveau în sprâncenele şi-n părul lor semne de vânători, dar şi multe semne amestecate de corci. Aveau în ei şi ceva de dulăi ciobăneşti.

- Buni câni! zise doctorul.

- Ce, cucoane! îşi umflă pieptul şi se înălță Iancu Iorga. Eu pe Dudaş şi pe Şoimu nu-i dau pentru o moşie. Aşa câni nu găseşti dumneata, să umbli toată țara Moldovei!

- Aşa este, încuviință doctorul privind cu plăcere în juru-i. Dar Kiki unde-i? Iaca şi Kiki. Aista-i cățelul pe care l-am dăruit eu lui cuconu' Neculai Bițoban. Face vreo ispravă, cucoane Neculai?

- Cum nu, domnu' doftor? se poate? răspunse blajin răzăşul. Eu cu cățelul ista, când ies, am aşa o plăcere - parcă m-aş înțelege ş-aş vorbi c-un om...

Iancu Iorgu îmi făcea semne cu ochiul şi râdea.

- Nu râde, cucoane Iancule, îi zise grav celălalt răzăş. Eu l-am văzut ce poate. Şi azi, cât îi el de mitetel şi cu picioarele sucite, se chiamă că dă examen. Ş-apoi, după asta, om prețui ce ai dumneata şi ce am eu.

- Bine, bine... se stăpâni Iancu Iorga. Ai dreptate şi dumneata, cucoane Neculai. Văd eu că ai slăbiciune pentru asemenea cățel boieresc. Iar până ce-om ieşi, ştiu eu că ai dat poruncă, după datină, morarului să aducă un căuş de fruntea făinii; şi să zvârlă pe cărbuni nişte caraşi prinşi în noaptea asta la produfuri. Îi tăvălim după aceea într-o salamură cu ardei - şi mămăliguța o mestecăm mult ş-o coacem bine. Apoi la asemenea lucru se întovărăşeşte rachiul de prune - grozăvie!

- Aferim! încuviință Bițoban. Aşa să fie precum spui. Dumneata, cucoane Iancule, grăieşti uşor, însă cu mult meşteşug. Eu măcar că am viers mai gros, - cu dumneata nu mă pot lua la clanță. Numai cât astăzi eu puterea mea am să mi-o arăt cu cățelu' ist' cu picioarele strâmbe. Ş-apoi pe urmă oi vedea eu ce-ai să mai zici!...

Am râs cu toții şi ne-am bucurat, căci intra şi morarul, cu ceaunul de mămăligă şi caraşii. Şi, gustând şi cinstind, am stat la sfat până ce s-a făcut ziua mare. Iar Dudaş şi cu Şoimu numai de vorbit nu vorbeau, cum ne arăta şi ne dovedea cuconu' Iancu: ni se uitau în ochi şi ne urmăreau toate mişcările. Eu totuşi această agerime a lor eram foarte înclinat s-o atribui foamei. Nu mi se păreau tocmai bine hrăniți - şi clămpăneau prea tare când se ațineau şi prindeau din zbor o bucată de mămăligă ori un os de peşte. Kiki, însă, neam boieresc, somnoros şi gras, numai de câteva ori îşi ridică botul de lângă coadă, cum sta culcat covrig pe

pat lângă stăpânu-său, - şi-şi întinse nasul fin spre mine mirosindu-mă. Simţise că l-am mângăiat pe urechile mătăsoase şi lungi, - ş-avea în ochi o bunătate şo inteligenţă vie care mă mişcară. Îmi era milă de el ş-aveam îndoieli faţă de încercarea la care era pus, - când îl comparam cu tovarăşii lui nalţi, pieptoşi şi cu capetele mari.

Ieşirăm în sfârşit în ziua albă, care scăpăra de soare şi ger. Trecurăm în lungul läptocului ş-al gârlei, şi dădurăm în stufăriile cele nalte ale iazului. Cei doi câni ai lui Iancu Iorga intrară cu putere şi curaj în desime. Legănându-se pe labele-i strâmbe, îndrăzni şi Kiki să se aventureze după dânşii. Şi-ndată cum intră, dădu glas, subţire şi muzical.

- Aici este vulpe... ne îndemnă cu voce scăzută Biţoban. Înşiraţi-vă!

- Aş! el bate de frică!... răspunse cuconu' Iancu, cât în şagă, cât într-adins. Dar hai să-i facem lui cuconu' Neculai plăcere.

Trăgând cucoaşele puştii, o apucă răpegior înainte spre o curmătură a stufului. Pe malul celălalt se aflau trecuţi ceilalţi doi vânători mai tineri. Izbucniră şi ţăhniturile lui Dudaş ş-a' lui Şoimu. Şi pana stuhului se scutură în mijloc, unde era desimea şi tăria.

Când bătăile cânilor celor mari se întăriră, ne oprirăm neclintiţi pe maluri. Acuma se vedea lămurit fiorul vulpii prin mijlocul desimii. Copoii lui Iorga o urmăreau cu zgomot, rupând şi călcând trestia căzută. Şi fiorul cel dinainte mergea lin, ca o dâră pe apă.

Deodată, scurt şi energic, tresări iar glasul căţelului. Îmi simţii inima înfierbântată în piept - căci în bătaia bassetului răzbătuse ca o chemare anumită. - Adierea de pe pămătufurile stuhului se abătu şi coti. Căţelul era la coada dihăniei ş-o mâna afară. Urmăream pe deasupra fuga pripită a vulpii spre scăpare, spre margine, spre puşca lui Iancu Iorga, Şi ţăhnitul subţire şi pătrunzător stăpânea din adâncimile stuhului pe toţi vânătorii împrăştiaţi şi neclintiţi şi amândouă coastele văii încununate de rădiuri şi ponoare. De-abia într-un târziu luai sama că dau glas şi cânii cei mari. Vulpea izbucni cu coada târâiş pe omăt în preajma lui Iancu Iorga. Răzăşul o abătu scurt c-un foc de puşcă. Bassetul se arătă numaidecât din stuh, înotând cu hărnicie ş-o ajunse când îşi isprăvea zvârcoliturile. Ţupăi în jurul ei cu luare-aminte, o mirosi atent, apoi o părăsi cu grabă şi se întoarse iar la desime. Ţăhnitul lui energic şi subţire tresări îndată iarăşi - şi rămăsei cu ochii aţintiţi asupra altei unduiri line, pe subt care îşi tăia drum tainic şi scăpare altă sălbăticiune.

Ziua aceea prin stuhuri a fost plină de mişcare şi peripeţii dramatice. Dudaş şi Şoimu s-au purtat şi ei cu vrednicie. Pe lângă două vulpi, acolo la moară, au mai căzut trei la coada iazului şi alta în rădiacul Hulubului. Dar peste toată vrednicia cânilor celor mari se înălţa căţelul cu picioarele sucite al lui cuconu' Neculai Biţoban. Umbla ca zvârluga prin desime, cu hotărâre şi fără oboseală - cu nasu-i fin întins şi pipăind omătul şi pământul. Putoarea sălbăticiunii era pentru el ca un fir solid pe care umbla fără greş. N-avea nevoie de ochi. Dădea glas puternic prietinilor lui şi fugea cu ardoare pe urma firului mirositor. La urmă îşi făcu proba şi la câmp deschis. În capătul din vale de la rădiacul Hulubului dădu peste un covru de iepure. Sălbăticiunea ţâşni cu urechile înălţate şi căţelul se abătu spăimântat la o parte. O clipă stătu strâmb, privind numai c-un ochi pe fugar. Apoi, primind în nări mirosul, porni la deal pe urma vânatului, ţăhnind pe alt ton, mai dulce şi mai stâns.

Vorba lui cuconu' Iancu, care se strica de râs: înota cu labele strâmbe şi-şi târâia pântecele pe omăt. El de-abia suia prin cornul rădiului, şi iepurele trecuse dealul. Hai-hai, domol, dând glas: ţah-ţah! - sui şi el pe urma iepurelui şi trecu dealul.

- Acuma, până ce l-a aduce înapoi, putem fuma o ţigară..., vorbi cu fudulie cuconu' Neculai Biţoban.

Am fumat câteo ţigară ş-am aşteptat, rânduiţi în preajma tufărişurilor. Ş-am auzit într-un târziu ţăhnitul subţire al căţelului. Iepurele a apărut în vârful dealului, cu urechile ţapoşe. A stat privind valea şi împrejurimile: apoi, fără să-i pese de urmăritorul nevăzut, începu a juca în trei picioare coborând la vale, spre puştile vânătorilor. Se arătă şi căţelul drept pe urma lui - parcă născu din omăt, cu urechile-i mari fluturând; - înota cu statornicie şi dădea glas cu

încăpăţânare. Când sună puşca, valea se umplu de ecouri şi ţăhnitul lui se stânse deodată. Cu limba lungă şi gâfâind, veni să miroase vânatul. Apoi îşi ciuli urechile şi-ntoarse un ochi: îl chiema cuconu' Neculai cu glas desmierdător, ca pe-un copil. Când înţelese chemarea, veni foarte bucuros, râzând cu toată mutrişoara lui deşteaptă, şi îndeplini un lucru care birui cu desăvârşire pe Iancu Iorga. Se aşeză popândoc pe coadă şi ridică amândouă labele de dinainte lângă botu-i fin. Primi din degetele bătrânului o pătrăţică de zahăr ş-o cronţăi în dinţi cu plăcere, închizând pe jumătate ochii omeneşti.

- Apoi s-o sfârşit! strigă subţire Iancu Iorga, zmulgânduşi căciula din cap şi trântind-o de pământ. Mă-nchin şi nu mai am nimica de spus. Ne suim răpede-n sănii şi mergem la mine acasă, unde ne-aşteaptă femeia c-un cuptor de plăcinte. Şi dau cep la un butoiaş de vin de poamă fragă.

S-a încins chef mare la răzăşii din Valea Racovei în sara aceia, pentru căţelul cu picioarele strâmbe. El însă îşi primise plata, bucăţica de zahar. Cum a dat la lumină şi la căldură ş-a scăpat de mângâieri şi de laude, s-a furişat într-un colţ de divan, s-a făcut covrig şa adormit răpus de trudă. Visa că urmăreşte dihănii, scheuna şi ţăhnea abia auzit, pe când noi beam vin de poamă fragă şi mâncam plăcinte moi.

XVIII. Tom a fost odată tânăr, ca şi Kiki

Pe-o dimineaţă de sfârşit de august, ţineam un sfat deosebit de important, aflându-ne grămădiţi cu cânii, cu puştile şi cu tot calabalâcul într-o căruţă care suia domol coasta Popricanilor. Eram patru tovarăşi şi pornisem când abia născuse geana de ziuă în răsărit. În drept cu Capu-Dealului, soarele izbucni din ceaţa depărtărilor Prutului. Scânteia roua pe ogoarele din văi şin juru-ne aburea o mireazmă proaspătă şi curată. Nu îngăduiam acestor splendori a zilelor de vară decât o slabă luare-aminte, - căci se supunea lui cuconu' Nicu Fantazie, doctorul acelui ceas, cazul cânelui meu Cezar. Cuconu' Nicu asculta cu o gravitate nespusă, deşi sta într-o poziţie imposibilă, cu partea cea mai grea a trupului în fân, în fundul căruţei, şi cu picioarele peste draghini.

- Întâi şi-ntâi, cucoane Nicule, îi ziceam eu, - trebuie să ştii că i-am dat căţelului acasă, în familie, educaţia de prepelicar ce i se cuvenea. Iar în primele zile ale sezonului, l-am scos la câmp. O prepeliţă îmi sare de la picior, dintr-o tablă de sorg. Când a auzit focul de puşcă, Cezar a şi rupt-o de fugă, - ca şi cum aş fi tras în el. A fugit cu urechile pălălăind până pe-un dâmb, cine ştie unde. Acolo s-a oprit, s-a întors ş-a privit în urmă-i. Am strigat la el, l-am chemat, - zădarnic. Cum porneam împotriva lui, se retrăgea. Cu multă răbdare şi blândeţă abia am izbutit să nu-l prăpădesc prin ogoarele de păpuşoi.

- În cazuri de acestea, hotărâ cuconu' Nicu, răbdarea şi blândeţa sunt cele dintâi doctorii.

- Aşa m-am gândit şi eu, cucoane Nicule. L-am luat cu binişorul, ca să înţeleagă că n-am nimic duşmănos şi nimic ascuns împotrivă-i. Şi după două zile, îl scot iar la câmp. Cum trag un foc de puşcă, iar fuge. Nu fuge prea departe; se opreşte şi-ntoarce spre mine privirile. Înţelege că n-am vrut să-i fac nimic, - însă îl îngrozeşte şi-l nebuneşte izbucnirea armei. În drumul spre casă, izbutesc să-l apropii. Îi vorbesc şi-l mângâi, el îmi răspunde cu prietinie şi schiaună uşor, parc-ar suspina. Ce-i de făcut, cucoane Nicule?

Tovarăşul meu clatină din cap, gânditor şi cu sprânceana încruntată. Apoi îşi întoarce ochii spre Cezar, care stă între noi şi mă ascultă atent: e un prepelicar cu botul fin, cu pete

castanii şi albe.

- Acesta-i nenorocitul? întreabă cuconu' Nicu.

- Acesta-i, răspund eu cu umilinţă.

- După cât se vede, e din neam bun.

- Da, cucoane Nicule. Se trage din nişte *pointeri* pe care i-a adus cuconu' Grigoraş din străinătate, în 1889.

- Ştiu, ştiu, îngână cuconu' Nicu, cunosc tot neamul. Din când în când s-alege aşa câte-un nemernic pe care cu greu îl poţi aduce la calea adevărului. Am pătimit şi eu cu câni de-a' lui cuconu' Grigoraş.

- Şi ce-ai făcut, cucoane Nicule?

- Ce să fac? n-am făcut nimica. M-am năcăjit cu ei până ce sau dat la brazdă, ori i-am lăsat în plata lui Dumnezeu. Se poate, cucoane, să nu faci mare ispravă cu Cezar al dumitale. Mai bine ţi-ai căuta un brac, cuminte, ca Tom al meu. Ce slujbă mi-a făcut mie ista, cucoane! Grozav câne. De când a îmbătrânit, l-au umplut guta şi reumatismele; nu prea aude bine; i-a slăbit şi mirosul, - îl scot la câmp mai mult de milă. Dar a fost un câne, cucoane, cu care m-am putut mândri. - Tom! strigă cu putere cuconu' Nicu.

Tom ridică greoi din fân capu-i mare cu urechi lungi. Ne privi cu ochi trişti şi fără lucire, - ochi de bătrân care sufere.

- Să vedem, măi Tom, dacă-ţi mai aduci aminte de pe când erai tânăr..., zice cu melancolie şi cu glas mai scăzut tovarăşul nostru. Tom îl priveşte cu prietinie, apoi îşi închide ochii şi-şi pleacă botul între labe, în fân. În privirile lui cuconu' Nicu a lucit aceeaşi tristeţă şi aceeaşi oboseală. Căci nici el nu mai este tânăr şi l-au slăbit reumatisme şi pneumonii vânătoreşti. Nici el nu mai aude tocmai bine. Dinţii de criţă de altădată au lipsuri. Frumuseţa şi vigoarea bărbăţiei au rămas un vis al anilor de demult.

- În sfârşit, ultima întâmplare..., încep eu iar.

- Ce întâmplare? tresare nedumerit cuconu' Nicu.

- Ultima întâmplare cu Cezar.

- Aha! Bine, cucoane; spune-o s-o auzim şi să vedem ce este de făcut.

- Ultima întâmplare, urmez eu, s-a petrecut alaltăieri. Eram cu tovarăşi. Când aude Cezar două focuri unul după altul, unul ici şi unul colo, o porneşte la fugă, pe şleah, înapoi. După el nu mă mai pot întoarce, că am tovarăşi. Mă cuprinde ş-un desgust de asemenea dihanie fără judecată, şi-l las să se ducă şi să se prăpădească. S-a dus şi nu l-am mai văzut. M-am luat cu tovarăşii, din ogor în ogor şi de pe mirişte pe mirişte, - şi, într-un târziu, când ne-ntoarcem la căruţă, mă apucă, aşa, o părere de rău că mi-am prăpădit cânele. Pornim pe şleah îndărăt. Şi ce să vezi dumneata? La cotul drumului, în dreptul Moimeştilor, din nişte tufe dosite în laturea şanţului, numai ce văd c-apare Cezar. Saltă vesel cătră noi şi se bucură că nu m-a prăpădit...

- Hm! reflectează cuconu' Nicu; să vezi dumneata că dihania are să fugă şi astăzi...

Lângă genunchiul meu, cu capu-nălţat, Cezar îmi urmărea povestirea. Îşi auzea din când în când numele şi tresărea, iar coada i se mişca în fân ca un şarpe.

- Ai să fugi şi astăzi? îl întreb eu.

El schiaună încetişor şi tremură ca de frig.

- Vai de capul lui! zice cu milă cuconu' Nicu, şi priveşte cu dispreţ şi cu buza răsfrântă spre căţelandru. Dar nu-nţeleg, frate, tresare el apoi îndată, ce fel de căruţă-i asta. Stau aşa de rău, încât mi-au amorţit ciolanele. Nu pot să mă mişc nici într-un fel de atâtea javre, picioare şi buclucuri. Drept să vă spun, câteodată vânătoria-i meserie grea şi eu am de gând să mă las de dânsa...

Cum ajungem însă în deal la Popricani şi coborâm într-o mirişte de sora-soarelui, cum primeşte în obraz soare de dimineaţă şi miros de sulcină, cuconu' Nicu începe să se mişte cu vioiciune. Începe să-şi aducă aminte de alte expediţii, cu zeci de ani înapoi, tot prin aceste

locuri; apoi, în franţuzeşte, porunceşte lui Tom să vie subt ţava puştii lui.

Ne înşirăm cu cânii în mirişte, înspre o pădure, înspre nişte păpuşoaie, înspre vălcele trăgănate, şi soarele vibrează prelung în jurune. Sar prepeliţi, c-un ţipet uşurel şi tremurat, şi sfârâie în linie dreaptă, peste canafurile mohorului. Tovarăşii mei au tras. Cezar sa zvârlit câteva copce îndărăt. Apoi s-a oprit ş-a întors botul spre mine. Îl chem. Eu, cu Cezar, mă înţeleg româneşte. El ascultă şi vine lângă genunchiul meu. Îl trag uşurel de ureche şi încerc a dezlega judecata lui şi fenomenul nou. Fără îndoială, acuma se teme să fugă, ca să nu mă piardă, - cum era cât pe ce să se întâmple alaltăieri. Astfel şi-a putut birui pentru întâia oară groaza de tunetul puştii.

- Îţi era frică de puşcă? îl întreb eu. Trebuie să te stăpâneşti.

- Cam greu... schiaună el, şi mă priveşte ţintă, cu bucurie, drept în ochi.

- Aşa-i că n-a mai fugit? îmi strigă din stânga mea, din mirişte, cuconu' Nicu. Trebuie strâns ţinut şi pedepsit; altfel n-ai să faci nimic cu el! *Ici,* Tom!

Tom umblă greoi, cu picioarele dindărăt betege şi reumatice. Din când în când se opreşte şi întoarce spre stăpânul său ochii trişti. Sar alte prepeliţi. Tovarăşii mei trag. Cezar are tresărirea obişnuită, dar se stăpâneşte lângă piciorul meu. Şi fără îndoială că nu poate înţelege nimeni ce preţ are acest fapt pentru vânătorul de prepeliţi, a cărui armă, chiar de fabricaţie englezească, e de importanţă secundară.

- La câmp, cânele este totul, cucoane! îmi strigă cuconu' Nicu, *Ici,* Tom! *Ici!*

Dar Tom a încremenit în aret, lâng-o tufă, - într-o poziţie frumoasă, cu capul sucit uşor, ca de demult, în tinereţă. Cuconu' Nicu întoarce spre mine un obraz înflorit de admiraţie:

- Straşnic câne, cucoane! Ceasornic!

A sărit prepeliţa; tovarăşul meu a tras; apoi comandă lui Tom să-i aducă vânatul căzut. Dar Tom pare puţintel încurcat şi fiorul de tinereţă, care a străbătut o clipă prin el, s-a stâns.

- Sug, Tom! strigă cuconu' Nicu.

Bătrânul nu simte vânatul. Se învârte în preajma lui cuconu' Nicu la întâmplare. Tovarăşul meu începe să se supere. Pune mâna pe cravaşă. Strigă iar, din ce în ce mai întărâtat:

- Sug, Tom. Sug, aport, pil, aport, sug!...

Toate îndemnurile în limbă străină sunt de prisos. Împovărat, Tom îşi pleacă spre pământ capul; apoi se culcă-n mirişte, subt ameninţarea cravaşei.

- Sug, Tom. Sug, aport, pil, aport, sug! îndeamnă iar, aţâţat şi tulburat, cuconu' Nicu. Apoi oftează şi se aşază şi el la pământ, întristat ca şi Tom.

Deodată, la câţiva paşi de mine, observ că s-a oprit Cezar, cu botul ridicat în adierea dimineţii. A încremenit într-o poziţie mlădioasă şi tânără. Pentru întâia oară primeşte în nasu-i fin emanaţiile prepeliţei ascunse. N-o vede, dar o simte aproape de el. O adiere tot aşa de subtilă ca lumina a trezit dintr-odată în el pe vânător. Clipa aceasta e hotarul înţelegerii şi carierei lui. Păşesc lângă el şi-l îndemn încet. Tresare, simte mişcarea prepeliţei rănite, se răpede instinctiv şi inconştient. O pierde o clipă; o găseşte iar; o prinde în gură delicat, şi, la îndemnul meu, mi-o aduce, încă ameţit, încă nehotărât... Îl mângâi şi-i vorbesc şi el mă-nţelege. Amândoi suntem fericiţi. Şi când ridic ochii, văd pe cuconu' Nicu zâmbindumi cu melancolie. Mângâie şi el cu vârful cravaşei pe Tom şi l-a iertat. Se ridică cu greutate din mirişte, gemând şi cu încheieturile scârţâind.

- *Ici,* Tom. Hai, moşnege, să mai încercăm. Ziua-i frumoasă şi lină. Şi-n pădurice găsim loc mai bun pentru hodina amiezii...

Pornesc domol, încă subt iluzie şi subt stăpânirea trecutului. Bătrânul meu tovarăş umblă mai încovoiat de grumaz, iar Tom, scăpătând de picioarele dindărăt, ocoleşte atent prin preajma tufelor - care încep să fie pentru nasul lui taine închise. Dimpotrivă, pentru Cezar, o lume nouă se deşteaptă. Nu exista pentru el cu puţine clipe înainte. Acum îi radiază de pretutindeni, din ascunzişurile câmpiei, din vânt, din pământ şi din soare. Sunetul puştii acum

pentru el e un semnal prietinos. Înţelegerea lui a suit o culme, de unde stăpâneşte lumea nouă. Şi-ntre el şi mine s-a statornicit un raport, din care aproape au dispărut prejudecăţile oamenilor. Suntem doi camarazi şi, la umbra păduricii, mâncăm din aceeaşi bucată de pâne. Apa din bidon o împărţim. Şi ne întindem pe iarbă alături, subt stejari tineri, între florile de lumină, în căldura neclintită. Sfârâie cosaşii pretutindeni, cât ţin câmpiile în soare, pretutindeni până la orizont, necontenit, stăruitor şi uniform ca tăcerea.

Şi, când ne pornim iar rătăcirea prin păpuşoaie şi mirişti, întrun târziu cătră asfinţitul soarelui, cuconu' Nicu Fantazie se opreşte şi admiră cu seriozitate manevrele lui Cezar.

- Ce ţi-am spus eu, cucoane? îmi vorbeşte el cu pătrundere. Cezar al dumitale s-arată destul de bun ş-ai să faci ispravă cu el. Ai să ai un câne, cum a fost Tom al meu. Ceasornic, cucoane! Ce expediţii am făcut cu el, - când ţi-oi spune, n-are să-ţi vie a crede! *Ici,* Tom! Bagă de samă, Tom. Numai trebuie să ştii să-i faci educaţia şi să-l ţii în frâu. *Ici,* Tom! - *Ici,* Tom! răcni cu disperare, deodată, cuconu' Nicu. Vină-ncoace, dârlăule! Nu vrei s-auzi! Are să te iee acuşi mama-Dracului!...

Tom veni trudnic, cu capu-n pământ, supus şi nenorocit, - cu lumina unei lumi trecute în ochii lui blânzi. Tuşind din ce în ce mai înecat, cuconu' Nicu îşi zvârli ţigara şi se aşeză iarăşi la hodină, lipindu-şi spatele de ţărâna fierbinte, cu faţa cătră cer, pe când tovarăşii săi mai tineri, dezbrăcaţi de bluze, cu mânicile cămăşilor suflecate până la cot, cu piepturile desfăcute, înaintau prin lumină cu putere şi fără trudă, cu cânii harnici între dânşii. Mergeau fericiţi, cu pasiunea pulsându-le în sânge, spre amurgul nebănuit, care-i aştepta la sfârşit.